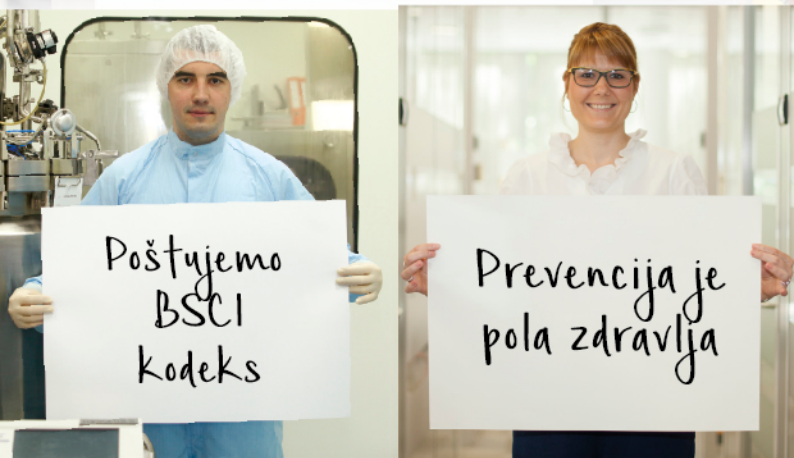

Izveštaj o održivom razvoju 2015.

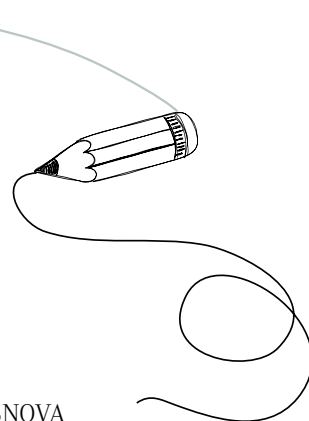
Izveštaj o održivom razvoju kompanije Hemofarm A.D. priprema se četvrtu godinu zaredom prema svetskim smernicama Global Reporting Initiative (GRI). Ove godine izveštaj je pripremljen u skladu sa smernicama GRI G4, uz predstavljanje 85 indikatora.

Procenu usaglašenosti izveštaja za 2015. godinu sa navedenim smernicama, kao i tačnost navedenih informacija, verifikovala je nezavisna revizorska kuća KPMG d.o.o. Beograd.

Izveštaj o održivom razvoju kompanija Hemofarm A.D. objavljuje godišnje i prethodni je izdat za 2014. godinu.

Sva pitanja, sugestije i dijalog na temu održivog razvoja moguće je adresirati putem mejla svakodobro@hemofarm.com

Sadržaj

Uvodna reč

generalnog direktora	4
Održivi razvoj kao naša svest i savest	6
Najvažnije teme za poslovanje u 2015	8

NAŠA KOMPANIJA

- PROFIL KOMPANIJE	12
Pristup poslovanju i upravljanje	13
- DIJALOG KAO PRISTUP ODRŽIVOM POSLOVANJU	16
- POSLOVANJE U 2015	18
Farmaceutsko tržište i najznačajniji finansijski pokazatelji	18
Proizvodnja	20

NAŠA POSVEĆENOST ZDRAVLJU

- ČINIMO ZDRAVLJE DOSTUPNIM	27
- KVALITET NEMA KOMPROMIS	38
Od kvalitetne sirovine do kvalitetnog proizvoda	38
Kontrola i obezbeđenje kvaliteta	41
- ISTRAŽIVANJEM DO KONTINUIRANOG RAZVOJA	45
Istraživanje i razvoj	45
Operativna izvrsnost i projektni menadžment	48
- SAMO BEZBEDAN PROIZVOD	49
Neželjena dejstva i reklamacije	50

NAŠA ODGOVORNOST

- ODGOVORAN MARKETING	56
- ODRŽIVO PAKOVANJE PROIZVODA	58
- BRINEMO ZA DRUGE	60
Pomoć institucijama i udruženjima u oblasti zdravstva	61
Unapređenje socijalnog statusa pojedinaца	63
Svim srcem za kulturu, obrazovanje, sport	64
Stipendijama za unapređenje i razvoj obrazovanja	64
Podrška očuvanju i zaštiti životne sredine	65

- ETIČNOST KAO OSNOVA

POSLOVANJA	66
Odgovorno upravljanje dobavljačima	66
Antikorupcija i sprečavanje sukoba interesa	67

NAŠI LJUDI

- MOTIVISAN TIM POBEĐUJE	72
- JEDNAKE ŠANSE	76
- ZDRAV I BEZBEDAN TIM PRE SVEGA	77
- NOVA KORPORATIVNA KULTURA	82

NAŠE OKRUŽENJE

- KLIMATSKE PROMENE I ZDRAVLJE LJUDI	86
- NAŠE DANAS - VAŠE SUTRA	87
Upravljanje otpadom	89
Emisije gasova	91
Upravljanje vodom	95
Potrošnja energije	96
Komparativna analiza upravljanja resursima	100
- VRAĆAMO PRIRODI	100

ODRŽIVI RAZVOJ HEMOFARMA U 2015

GRI INDEKS

- PRINCIPI IZVEŠTAVANJA	108
- GRI INDEKS	110
- MIŠLJENJE NEZAVISNOG REVIZORA	118-124

Hemofarm u 2015.

55

godina uspeha
farmaceutskog brenda¹

2.700

zaposlenih, od toga
2.216 u Hemofarmu A.D.

Oko

26,7

mlrd. din. prihod
od prodaje u 2015.

Rekordnih

216,5

miliona pakovanja
proizvedeno tokom godine

Tržišni lider:

34,7%

udeo po broju kutija (↑)²
a vrednosno 16,7% (↓)³

Izvozni lider:

76,4%

udeo u izvozu lekova
iz Srbije

38

tržišta
na 3 kontinenta nude
Hemofarmove proizvode⁴

50,5%

udeo žena na
rukovodećim
pozicijama

120.000m²

zauzimaju
Hemofarmovi
proizvodni i poslovni objekti⁵

¹ Hemofarm je osnovan 01. juna 1960. u Vršcu, gde i danas ima sedište; od 2006. član nemačke STADA Grupe; ² Zabeleženi rast (34,3 % u 2014.) usled redovnije primene terapije (komplijanse) kod hroničnih bolesti; ³ Zabeleženi pad (17,3 % u 2014.) uglavnom usled smanjenja cena lekova; ⁴ Jugoistočna Evropa, EU, Bliski Istok, Severna Afrika i ZND; ⁵ Centralni fabrički kompleks u Vršcu, fabrike u Dubovcu i Sapcu (Srbija), Banjaluci (BiH) i Podgorici (Crna Gora), predstavništva u Beogradu, Nišu, Novom Sadu i Kragujevcu, zavisna društva u Makedoniji, BiH, Crnoj Gori, Rumuniji, predstavništvo u Alžiru i laboratorija u Temišvaru (Rumunija).

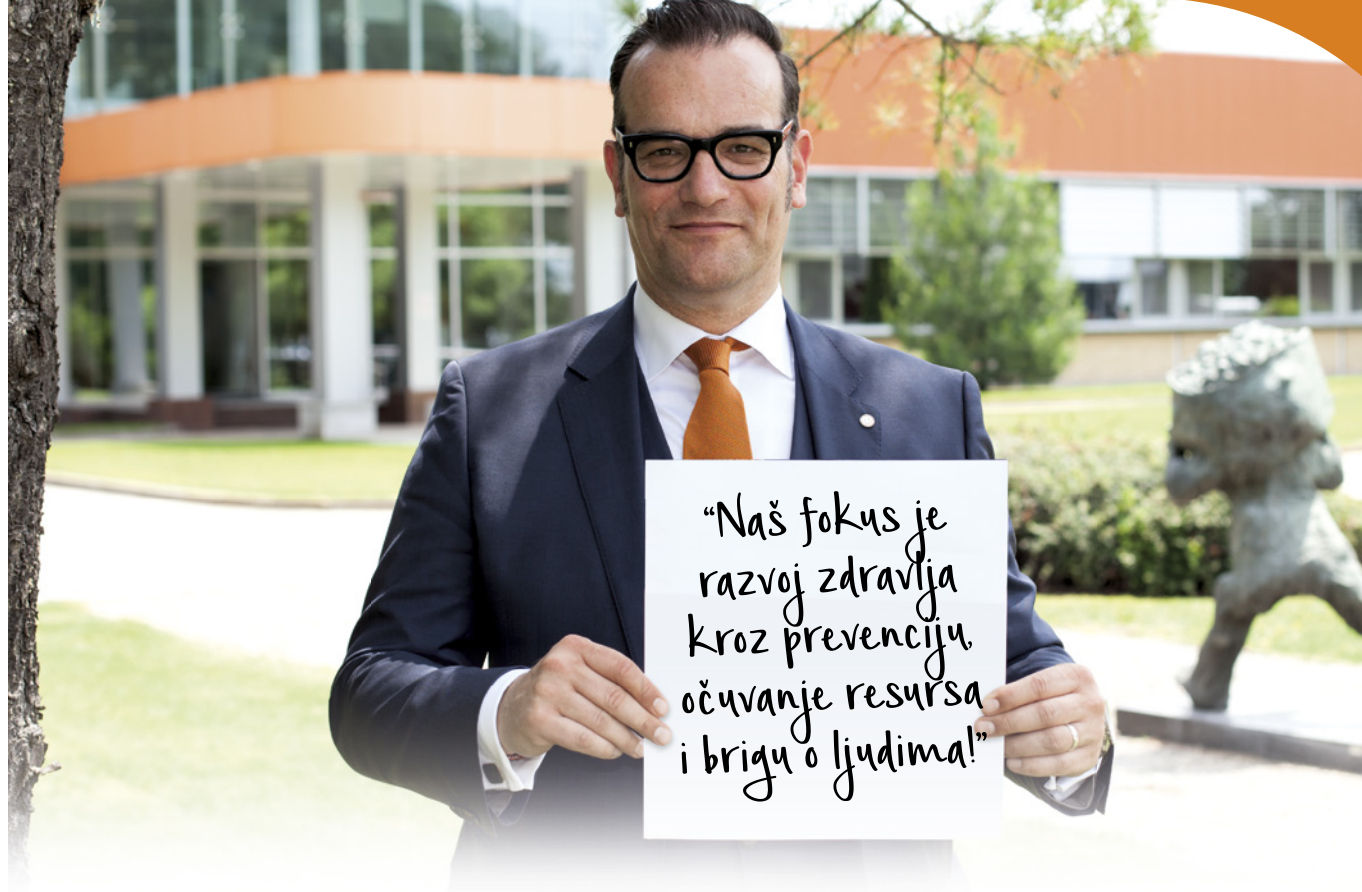
Uvodna reč generalnog direktora

Da li je poštovanje principa održivog razvoja suština i garancija za sigurnu budućnost jedne kompanije, regiona, države, pa i planete? Ili je ta, danas toliko popularna tema, samo forma i pokušaj da se kroz planove i konvencije, često podređene uskim interesima, opravda i umanju šteta, koju smo decenijama unazad, svi zajedno, nanosili i prirodi i sebi, ali i generacijama koje dolaze?

Iskreno verujem da greške iz prošlosti možemo i moramo da ispravljamo polazeći od sebe! Zato i lično i profesionalno podržavam principe održivog razvoja, kao najsigurnije ishodište koje svet oko nas može da učini boljim mestom za život! Kada bi svaka kompanija, u okviru sopstvene ekonomije, ekologije i ljudskih resursa, napravila mali iskorak makar u odnosu prema ljudima, bez nužnih izdataka i investicija, to bi bio prvi korak ka strateškom, suštinskom, kako god želite da ga nazovete, ali svakako zajedničkom cilju i interesu. Hemofarmova poslovna strategija, čiji su imperativi komercijalni rast, organizaciona izvrsnost i odgovornost, već se uveliko oslanja na principe održivog razvoja, koji višestruko doprinose njenom ostvarivanju. Naš fokus je usmeren na razvoj zdravlja kroz prevenciju, očuvanje resursa i brigu o ljudima!

Unapređenje kvaliteta života kroz brigu o zdravlju predstavlja našu misiju i osnovu za poslovni razvoj. Hemofarm zato nastoji da kroz širok i bogat portfolio pomogne ljudima da unaprede kvalitet života. Stavljajući fokus na prevenciju, kompanija stalno razvija svoje proizvode, posebno u OTC i CHC segmentu.

Mi brinemo o resursima koje koristimo, jer nije poenta da samo mi i ovde dobro živimo! Neophodno je da resurse koji su danas raspoloživi, učinimo dostupnim i u budućnosti! Prema izveštaju IFC-a (International Finance Corporation), članice Grupe Svetske banke, i proceni efikasnosti upotrebe resursa, Hemofarmove fabrike već spadaju u usku grupu od 20% energetske najefikasnijih u svojoj kategoriji, u svetu. U 2015. smo postigli novi rekord u proizvodnji – više od 216 miliona pakovanja, i to kroz nikad racionalnije korišćenje električne energije, prirodnog gasa i vode, uz smanjene štetnih emisija i povećanu efikasnost u upravljanju otpadom. Gledajući u budućnost koja je pred nama, dodatno smo unapredili energetske efikasnost kompanije i uzeli u razmatranje mogućnosti prelaska na alternativne izvore energije.

“Naš fokus je
razvoj zdravlja
kroz prevenciju,
očuvanje resursa
i brigu o ljudima!”

Čuvajući dostupne resurse, ne samo što štitimo prirodno okruženje i društvenu zajednicu, već unapređujemo i poslovnu efikasnost i uvećavamo vrednost Hemofarma, ali i STADA Grupe u okviru koje poslujemo već deset godina.

Svi naši uspesi su zapravo uspesi naših zaposlenih i našeg tima! U globalnim ciljevima UN do 2030, u kontekstu održivog razvoja, fokus je na ljudima i odgovornosti, borbi protiv siromaštva i nejednakosti, uz razvoj snažne i prilagodljive inkluzivne ekonomije, očuvanju ekosistema, itd. Te iste vrednosti, Hemofarm je već prepoznao i uvažava ih u svom pristupu poslovanju. Zato unapređenje i razvoj korporativne kulture našeg tima od 2.700 zaposlenih predstavlja jedan od mojih prioriteta! Tokom protekle godine u edukaciju i razvoj zaposlenih uložili smo više od pola miliona evra, a ponovo smo nagrađeni i za bezbednost na radu. Ali briga o ljudima tu tek počinje! Priključujući se kampanji Ministarstva zdravlja pod nazivom „Produži život“, Hemofarm je zajedno sa Hemofarm Fondacijom, kao pouzdan partner domaćem zdravstvenom sistemu, doprineo razvoju svesti javnosti o značaju doniranja organa. „Najvažniji poziv u životu“ bio je poseban segment ove kampanje, koji je ukazao na važnost najavljenih promena zakona o transplantaciji i rezultirao proglašenjem Dana donora u Srbiji!

Prepoznatljivost i kvalitet naših lekova na istom su nivou u Beogradu, Moskvi i Berlinu. Da li je ovim naš posao završen? Teško da jeste, jer tržište je neumitno i zahteva postojan rad na sebi, konstantnu kreativnost, hrabrost u odlučivanju i iskorak iz već osvojenih granica. To je jedan od razloga zašto smo tokom 2015. upitali svoje ključne stejkholdere kako oni vide poslovanje Hemofarma i kako da budemo bolji. Kompaniju, na čijem sam čelu, u budućnosti vidim i kao lidera, da odgovorim još jednom na dilemu iz prve rečenice ovog uvodnika, u zastupanju principa održivog razvoja kao jedinog smislenog puta koji vodi u budućnost.

Svako dobro,

Ronald Seeliger

Generalni direktor

Održivi razvoj kao naša svest i savest

Budućnost nam, nikada ranije, nije postavljala toliko pitanja, čiji odgovori imaju suštinski uticaj na naš dalji put. I nikada ranije, izgled te iste budućnosti, nije u tolikoj meri zavisio upravo od onoga što mi – poslovni svet, vlade i stanovništvo, činimo danas! U traženju odgovora na ta pitanja, ne treba da nas rukovode pretpostavke o tome šta mislimo da će nastupiti sutra, ili čega se pribojavamo, već moramo naći pravu meru onoga što je zaista moguće ostvariti.

Pred nama je izazov da u dinamičnom okruženju koje određuju klimatske promene, rast globalne populacije i urbanizacija, damo svoju najbolju moguću, a opet realnu, viziju i doprinos razvoju poslovanja i društva uopšte.

Hemofarm je samo deo velikog i složenog globalnog sistema, koji može da bude održiv i da se razvija samo ako svaki njegov deo daje svoj maksimalni doprinos. Kao jedan od ključnih nosilaca promena u svom okruženju, nastojimo da upravo mi sami, na delu, budemo primer tih promena za bolju budućnost, kojoj svi težimo. Strateški pristup poslovanju usklađujemo sa principima održivog razvoja, težeći da sa manjim resursima kreiramo više, da stvaramo vrednosti, da napredujemo, da unapređujemo kvalitet života ljudi. Za nas, to su najvažnija obećanja koja nosimo na put u budućnost, želeći da svet učinimo boljim mestom za život. I upravo ona će nam omogućiti suštinsku šansu da sebe i svoje poslovanje razvijamo, kako kroz optimizovan portfolio, po meri čoveka, tako i kroz nova tržišta i nove dimenzije poslovanja, čak i van naše osnovne delatnosti.

Pozicija tržišnog lidera na domaćem farmaceutskom tržištu, kao i najvećeg izvoznika lekova iz Srbije, skoro pa jednako obavezuju kao i ocena A+, koju smo prošle godine postigli kao jedna od samo dve kompanije u regionu, u izveštavanju o svom održivom razvoju. Hemofarmov put održivog razvoja u 2015. karakteriše, pored ostalog, nastavak trenda smanjenja povreda na radu, koje su značajno manje u odnosu na proteklu godinu. Upotrebom recikliranog kartona za pakovanje naših proizvoda, ostvarili smo uštede resursa ekvivalentne skoro celokupnoj dvomesečnoj potrošnji električne energije i vode koju načine sve naše fabrike. Takođe, analizirali smo i razmotrili kakve sve strateške inicijative i investicije možemo da realizujemo u svakodnevnom poslovanju, posebno u domenu energetske efikasnosti, da bismo bili još bolji!

“Nastojimo da budemo
primer promena za
bolju budućnost,
kojoj svi težimo.”

U okviru upravljanja održivim razvojem, posebnu pažnju posvetili smo dijalogu sa ključnim stejkholderima. Prvi krug dijaloga realizovali smo u 2015, kreirajući i prvu Hemofarmovu matricu materijalnosti. Stejkholderi su nam ukazali kako oni vide teme od najvećeg značaja za naše poslovanje, a matrica nam je dala uvid u zbirno rangiranje ključnih tema. Kroz ovakav proces, dobili smo pravu šansu da unapređujemo i sebe i poslovne partnere kroz zajedničku saradnju, ali i da, svi zajedno, razvijamo društvo u kome živimo.

Kao što Džefri Saks kaže, neophodno je da što pre komuniciramo međusobno na temu održivog razvoja, nastojeći da potvrdimo sve one aspekte oko kojih se slažemo, ali i da razbijamo predrasude i dileme oko svega onoga što još uvek nismo prihvatili, na putu u bolju budućnost. Zato mi u Hemofarmu, kroz izveštavanje o svom održivom razvoju, želimo da podelimo sa vama naša iskustva, damo dobre primere i motivišemo i druge kompanije i pojedince da krenu u istom smeru.

Svako dobro,

Natalija Popović

direktorka za strategiju i održivi razvoj

Najvažnije teme za poslovanje u 2015.

Hemofarm smatra da je za održivi razvoj, kao i razvoj poslovanja uopšte, neophodan kontinuiran i aktivan dijalog sa svim zainteresovanim stranama, a naročito ključnim stakeholderima. Zato kompanija još od 2012. godine, kada je započela sa izveštavanjem o svom održivom razvoju, podstiče dijalog na nivou celog Hemofarma, koji dodatno unapređuje prelaskom sa G3.1 na G4 standarde u okviru GRI metodologije. Najviši menadžment je tokom 2014. identifikovao potencijalne stakeholdere koji bi bili uključeni u dijalog, a kroz timski rad su definisane sve relevantne teme koje mogu biti od značaja za unapređenje poslovanja i same kompanije. Prvi krug dijaloga uspešno je realizovan tokom 2015. uz pomoć nezavisnog konsultanta, koji je omogućio maksimalnu objektivnost procesa kroz radionice, onlajn ankete i intervjue „jedan na jedan“.

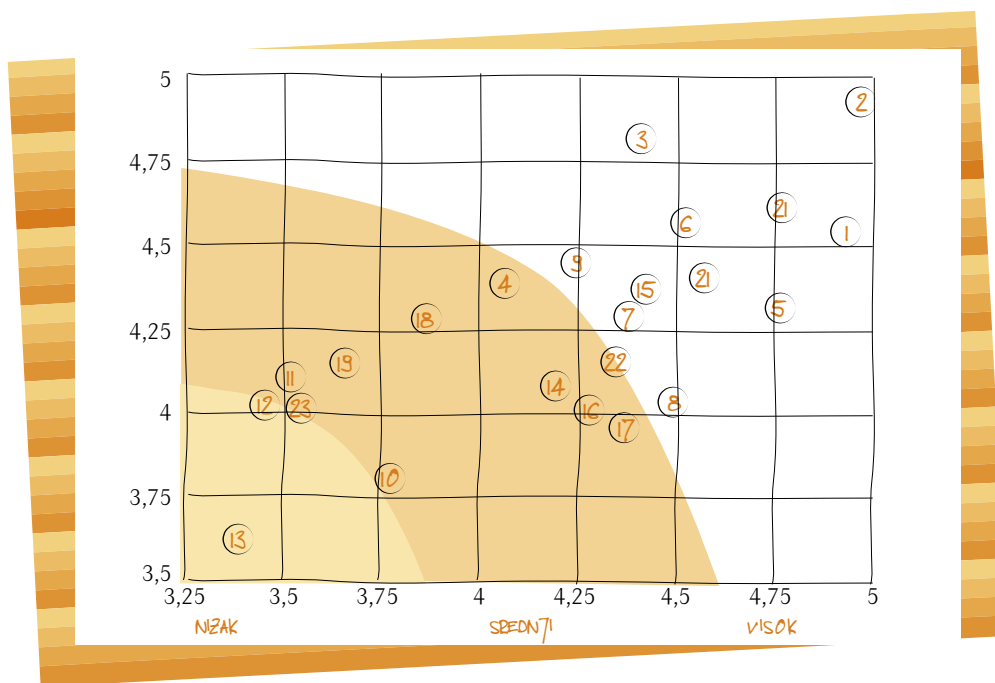
Stakeholderi su pozvani da rangiraju predložene teme u skladu sa svojom procenom njihovog značaja i relevantnosti za poslovanje Hemofarma i ukupno 23 teme pokrile su 6 ključnih oblasti:

1. Integritet proizvoda	4. Zaštita životne sredine
2. Istraživanje i razvoj	5. Upravljanje i etičnost poslovanja
3. Odnos prema zaposlenima	6. Održive vrednosti

U prvi krug dijaloga su bili uključeni:

1. Doktori	4. Predstavnici medija
2. Farmaceuti	5. Predstavnici Vlade i regulatornih tela
3. Dobavljači – domaći i strani	6. Zaposleni

Od predloženih 249 učesnika, odazvalo se njih nešto više od 76%. Zaposleni su birani nasumično, softverski, uz pomoć HR sektora. Nakon upoređivanja zbirnih rezultata rangiranja tema od strane svih obuhvaćenih stejkholdera i najvišeg menadžmenta, dobijena je prva matrica materijalnosti, koja je ukazala na to koje su teme prepoznate kao najvažnije za kompaniju:

1. Portfolio i paleta proizvoda	9. Bezbednost i zdravlje na radu	17. Odnos sa zainteresovanim stranama
2. Kvalitet i bezbednost proizvoda	10. Energetska efikasnost	18. Ljudska prava
3. Sirovine	11. Upravljanje vodom i otpadom	19. Odgovorno upravljanje dobavljačima
4. Skladištenje i transport	12. Emisije gasova	20. Zadovoljstvo korisnika proizvoda
5. Razvoj i registracija novih proizvoda	13. Upravljanje klimatskim promenama	21. Poslovanje (rast i razvoj)
6. Tehnološke kompetence	14. Usaglašenost i antikorupcija	22. Organizaciona efikasnost
7. Odnos sa zaposlenima / uključenost, razvoj, obuke	15. Odgovaran marketing i komunikacije	23. Csr / investicije u lokalnu zajednicu
8. Korporativna kultura	16. Upravljanje rizicima i kriznim situacijama	

Rezultati ne iznenađuju budući da finalni rang tema ukazuje na same specifičnosti i sofisticiranost farmacije kao industrijske grane. Sa druge strane, nizak plasman tema poput Emisija gasova i Upravljanja klimatskim promenama svedoči o generalno niskom nivou svesti u Srbiji u vezi sa zaštitom životne sredine. Uprkos tome, Hemofarm oseća društvenu odgovornost da svojim izveštajem o održivom razvoju obuhvati i ove teme i tako doprinese podizanju svesti o njihovom značaju, kako za stanovništvo, tako i za evropske integracije Srbije.

Prvi krug dijaloga je samo početak kontinuiranog procesa koji će Hemofarmu, ali i njegovim stejkholderima, omogućiti bolji uvid u sopstveno poslovanje i mogućnosti održivog razvoja. Nakon svakog kruga dijaloga, kompanija će preispitivati oblasti za unapređenja i sagledavati potencijale u okviru osnove, ali i pratećih delatnosti.

NAŠA KOMPANIJA

PROFIL KOMPANIJE

Pristup poslovanju i upravljanje

DIJALOG KAO PRISTUP ODRŽIVOM POSLOVANJU

POSLOVANJE U 2015.

Farmaceutsko tržište i najznačajni finansijski pokazatelji

Proizvodnja

Profil kompanije

Hemofarm je vodeća farmaceutska kompanija u Srbiji i regionu. Njen najvažniji zadatak je briga o zdravlju ljudi i ostvaruje ga kroz proizvodnju i plasman kvalitetnih, efikasnih, bezbednih i dostupnih generičkih farmaceutskih proizvoda. I u 2015. godini Hemofarm je očuvao lidersku tržišnu poziciju u Srbiji.

U odnosu na prethodni ciklus izveštavanja (Izveštaj o održivom razvoju kompanije za 2014.), najveću promenu u strukturi Hemofarma A.D. predstavlja pripajanje zavisnog društva u Šapcu. Od 01. januara 2015. Hemofarm Šabac d.o.o. postao je deo matične kompanije i posluje u okviru Hemofarma A.D. Integracija zaposlenih i svih ostalih resursa realizovana je uspešno, bez narušavanja dosadašnjeg poslovnog reda i uz uvažavanje zaposlenih, o čemu će biti više reči u ovom Izveštaju.

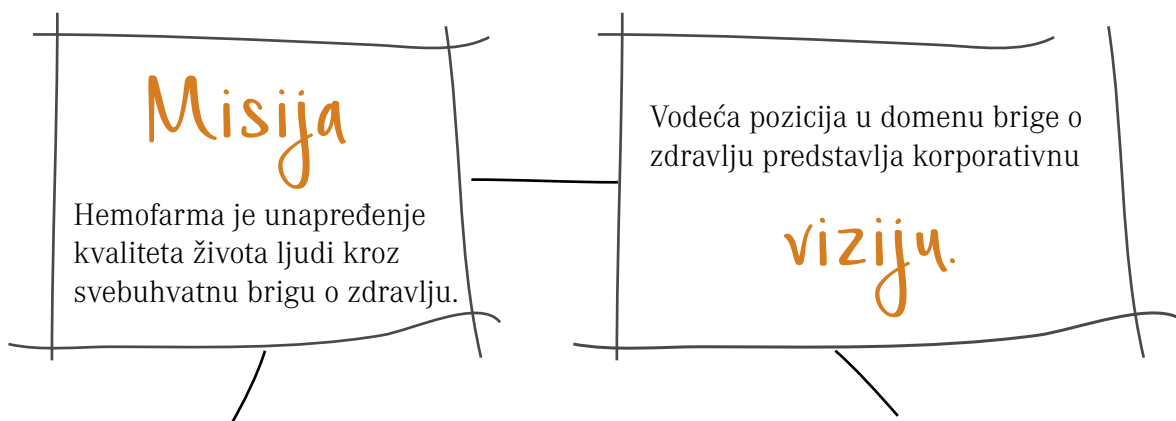
Pristup poslovanju i upravljanje

Tržište i regulativa diktiraju sve složenije zahteve sa jedne strane, dok sa druge, razvoj savremenog društva i životnog okruženja postavljaju svoje izazove za bolji i kvalitetniji život. Menadžment Hemofarma konstantno sagledava mogućnosti za razvoj kompanije u svim dimenzijama – od strateških pravaca, preko optimizacije portfolija, do organizacione izvrsnosti i razvijenije korporativne kulture. Unapređenje proizvodnih procesa omogućava kreiranje boljih i dostupnijih proizvoda, a kontinuirana istraživanja i inovacije R&D-a pružaju šansu za nove terapijske primene generičkih farmaceutskih proizvoda. Na ove i mnoge druge načine, Hemofarm nastoji da kroz stalni razvoj svojih resursa ponudi veće mogućnosti za unapređenje zdravlja ljudi.

Hemofarm A.D. je akcionarsko društvo, kojim upravljaju Skupština akcionara, kao najviši organ upravljanja, i generalni direktor, koga bira Skupština akcionara.

Pored generalnog direktora, g. Ronalda Seeligera, najviši menadžment i rukovodstvo kompanije čine i direktori organizacionih celina:

1. Saša Ostojić – direktor Marketinga i prodaje
2. Sonja Pejović – direktorka Tehničkih operacija
3. Dušan Milutinović – direktor Finansija

Celokupni pristup poslovanju u Hemofarmu baziran je na četiri ključne vrednosti:

brižnost, kvalitet, dostupnost i poverenje,

koje su objedinjene u korporativnom sloganu „Svako dobro!“ Korporativne ključne vrednosti će se u budućnosti razvijati i menjati, u skladu sa unapređenjem korporativne kulture.

Hemofarmova poslovna strategija usklađena je sa principima održivog razvoja i zasnovana na tri osnovna aspekta – komercijalni rast, organizaciona izvrsnost i odgovornost. Uvažavanje principa održivog razvoja u svim segmentima poslovanja, omogućavaju da ovi strateški aspekti i sami budu održivi i usaglašeni sa ekonomskim, ekološkim i društvenim faktorima sveobuhvatnog razvoja. Kvalitetan farmaceutski proizvod nastao u Hemofarmu, jedna je od najbitnijih komparativnih prednosti kompanije. U skladu sa svojom misijom i vizijom, Hemofarm prebacuje fokus sa lečenja na prevenciju, nastojeći da unapredi kvalitet života i zdravlja ljudi. Zato kompanija svoju delatnost bazira na bogatom i savremenom portfoliju, koji je stabilan oslonac zdravstvenom sistemu, u interesu što adekvatnijeg zadovoljenja potreba pacijenata i korisnika proizvoda.

Po uzoru na principe Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj, Hemofarm svoje poslovanje bazira i na 15 principa korporativnog upravljanja na svim nivoima kompanije, poput zabrane korupcije, pranja novca, separacije interesa, zlostavljanja i diskriminacije, političkog i insajderskog delovanja. Principi uređuju i održavanje finansijskog integriteta, saradnju sa pripadnicima stručnih krugova i nadležnih državnih institucija, poštovanje zaštite konkurencije, međusobno uvažavanje, toleranciju, održanje nivoa kvaliteta proizvoda, zaštitu životne sredine, zdravlje i bezbednost zaposlenih, itd.⁶ Takođe, kompanija je maksimalno uskladila svoje poslovanje i sa BSCI kodeksom⁷ - vodećom korporativnom inicijativom za poboljšanje uslova rada zaposlenih i poslovnog okruženja u celini, promovisanjem društveno odgovornog poslovanja i poštovanja ljudskih prava, uz delegiranje i na poslovne partnere.

Hemofarm je odgovorna kompanija, koja uvažava lokalne zajednice u kojima posluje. To najbolje reprezentuje i potvrđuje svojim aktivnim učešćem u radu institucija i organizacija fokusiranih na ekonomski i socijalni progres. Članstva u najznačajnijim privrednim i ekspertskim udruženjima (Privredna komora Srbije, Nemačko - srpska privredna komora, NALED, FIC, AmCham, JUSK, Evropska QP asocijacija, American Society for Quality, Farmaceutsko društvo Srbije, i dr.), omogućavaju sa jedne strane da kompanija prati i usvaja najnovije globalne trendove poslovanja, a sa druge, da direktno učestvuje u projektima koji doprinose suštinskom razvoju društva u Srbiji, zdravstvenog sistema i privrede uopšte. Generalni direktor Hemofarma, g. Seeliger, kao predsednik Nemačko - srpske privredne komore i član Upravnog odbora Privredne komore Srbije, kao i najviši menadžment kompanije, koji učestvuje u radu ovih specijalizovanih udruženja na vodećim ekspertskim pozicijama, nastoje da podelom svojih pozitivnih poslovnih iskustava iz Hemofarma, unaprede međunarodnu privrednu saradnju, ali i samu branšu farmaceutske industrije u Srbiji.

Ekonomsko – društveni angažman Hemofarma prepoznaju i nagrađuju ne samo nadležne institucije, nego i građani Srbije. U 2015. Hemofarm je dobio nekoliko značajnih priznanja, od uglednih organizacija (VIRTUS - za korporativnu filantropiju, od Balkanskog fonda za lokalne inicijative, Priznanje „28. april“ za bezbednost i zdravlje na radu i širenje kulture prevencije, od Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, nagradu „Najbolje iz Srbije“, od Privredne komora Srbije, i dr.), ali i od korisnika proizvoda, među kojima se izdvajaju „TOP SERBIAN BRANDS“ za najbolji farmaceutski korporativni brend po izboru građana Srbije i „Best Buy Award“ prema glasovima potrošača za Vitamin B i sredstva za smirenje kao simbole najboljeg odnosa cene i kvaliteta na domaćem tržištu.

⁶ <http://www.hemofarm.com/Binary/116/Hemofarm-Principi-ponasanja2.PDF>

⁷ Ostvarena usaglašenost iznosi 97,6%, što je potvrdila i sertifikaciona kuća SGS.

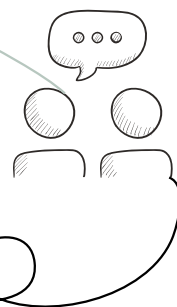

Hemofarm nastoji da bude transparentna kompanija, uvek spremna na komunikaciju sa zainteresovanim stranama. Interne komunikacije su aktivne na dnevnoj osnovi, kroz korporativnu mejling listu, Intranet, oglasne table, kao i kvartalni njuzleter za zaposlene – „Među nama“. Vrata menadžmenta uvek su otvorena za zaposlene, a sve kolege su spremne na dijalog. Eksterne komunikacije, iako uslovljene zakonskim restrikcijama u komuniciranju farmaceutskih informacija o lekovima, svakodnevno se odvijaju sa poslovnim partnerima, predstavnicima stručne javnosti, vladinim sektorom, lokalnim zajednicama, predstavnicima medija, itd. U 2015. Hemofarm je nastavio da jača odnos sa svojim onlajn poštovaoocima putem društvenih mreža. Pored toga, lansiran je i novi veb sajt, čiji je glavni cilj dodatni razvoj transparentnosti i bolja dvosmerna komunikacija, a koncept i estetika usklađeni sa savremenim onlajn trendovima i tehnologijama.⁸ Sve zainteresovane strane u mogućnosti su da se obrate Hemofarmu putem kontakata istaknutih na sajtu ili putem maila svakodobro@hemofarm.com, a kompanija nastoji da na svaki upit odgovori što kvalitetnijom i bržom povratnom informacijom.

Bezbednost i stabilnost u svakodnevnom obavljanju delatnosti za Hemofarm predstavljaju važne aspekte poslovne odgovornosti. Zato kompanija vodi računa o svim svojim proizvodnim i poslovnim objektima, bez razlike gde se oni nalaze. Osim poštovanja zakonskih i administrativnih okvira, kompanija prihvata i primenjuje i zahtevne međunarodne standarde, što potvrđuje velikim brojem sertifikata, relevantnih za farmaceutsku branšu. Jedan od najvažnijih preventivnih korporativnih resursa je - centralizovani sistem upravljanja rizicima (Risk Management) na nivou STADA Grupe. Taj sistem, koji pokriva sve aspekte poslovanja kompanije, baziran je na softverskom rešenju u okviru koga su klasifikovani svi potencijalni direktni i posredni rizici. Softver se redovno ažurira, kvartalnim preispitivanjem svih identifikovanih rizika i sprovođenjem adekvatnih preventivno-korektivnih mera.

⁸ <http://www.hemofarm.com>

Dijalog kao pristup održivom poslovanju

Hemofarm je kompanija koja, u skladu sa zakonom, ima ograničene mogućnosti komunikacije sa svojim krajnjim kupcima i korisnicima proizvoda (uglavnom u okviru Rx palete lekova). S obzirom da svoju delatnost obavlja u saradnji sa brojnim poslovnim partnerima, poput dobavljača, veletrgovala i stručne javnosti (lekari i farmaceuti), za Hemofarm je suštinski važno da redovno, na godišnjem nivou, ispituje njihovo zadovoljstvo poslovanjem, proizvodima i uslugama. Tako kompanija dobija šansu da bude bolja, ali i da na posredan način sagleda zadovoljstvo krajnjih korisnika i pacijenata. Hemofarm je i tokom 2015. ispitao zadovoljstvo veletrgovala i partnera za koje ugovorno proizvodi. Pored toga, u sklopu prvog kruga dijaloga sa stakeholderima i rangiranja ključnih tema od značaja za poslovanje kompanije, ispitao je i njihovo ukupno dosadašnje zadovoljstvo shodno oblastima saradnje, uz preporuke za potencijalna unapređenja. U ovaj proces su bili uključeni ključni dobavljači, lekari i farmaceuti, predstavnici Vlade, nadležnih regulatornih tela i mediji.

Partneri za koje Hemofarm ugovorno proizvodi farmaceutske proizvode, izjašnjavali su se o samoj proizvodnji, pakovanju, kontroli kvaliteta, izradi dokumentacije, studijama stabilnosti, validaciji i transportu. Partneri iz Makedonije, Hrvatske i Srbije bolje su ocenili cene usluga nego prethodne godine, iako je konkurencija na tržištu velika. Prethodne godine, kompletnost tehničke dokumentacije ocenjena je jednom od najnižih ocena, dok je u 2015. dobila najvišu ocenu. Ugovorni partneri pozitivno su ocenili i dostupnost sertifikata Hemofarmovih pogona, dok je opšta prosečna ocena iznad 4 (maksimalna ocena je 5), što je izuzetan uspeh.

Lanac snabdevanja farmaceutskog tržišta predstavlja jedan od najvažnijih činilaca stabilnosti u prometu lekova. Zato Hemofarm svake godine poziva svoje partnere iz veletrgovala da evaluiraju godišnju saradnju. Oni su iskazali zadovoljstvo širinom Hemofarmovog portfolija, poslovanje je ocenjeno kao stabilno a kompanija kao pouzdan partner, dok je isporuka poručenih proizvoda ocenjena kao odlična. Uvođenje i predstavljanje novih proizvoda ocenjeno je kao brzo i efikasno. Saradnja sa stručnim saradnicima Hemofarma, njihova spremnost na efikasno rešavanje svih praktičnih problema i eventualnih reklamacija u lancu distribucije, kao i pružanje stručne podrške u zajedničkim marketinškim akcijama, ocenjeni su veoma afirmativno. Sve veletrgovala su dale najvišu ocenu društveno odgovornom poslovanju Hemofarma.

Tokom decembra 2015. godine, u okviru dijaloga sa zainteresovanim stranama, paralelno sa rangiranjem Hemofarmovih poslovnih tema, pozvani su doktori i farmaceuti da daju svoje mišljenje o dosadašnjoj saradnji. Ukupno 50 doktora opšte prakse i isto toliko farmaceuta, sa

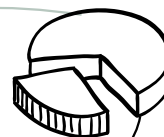
područja Hemofarmovih regionalnih centara Beograd, Novi Sad, Kragujevac i Niš, popunilo je anketu i zajedno razmenilo iskustva, ukazujući na potencijalne preporuke: dodatno unapređenje ukusa dečijih sirupa i nastavak razvoja palete proizvoda; razmatranje re-brandinga Rx ambalaže, da bi se kutijice lekova više razlikovale i brže izdavale pacijentu u apoteci; istaknuta je i potreba za intenzivnijom razmenom najnovijih stručnih informacija i dostignuća u medicini i farmaciji sa doktorima i farmaceutima, kao i praktičnih saveta za pacijente i korisnike OTC proizvoda i dodataka ishrani, u skladu sa zakonskim mogućnostima.

Hemofarm je uzeo u razmatranje i mogućnosti unapređenja bočica za oftalmološke kapi i prelazak na plastične bočice, umesto staklenih, kao i uvođenje posebnih kašičica za komfornije doziranje sirupa.

Važan faktor u okviru anketiranja o dosadašnjoj saradnji sa Hemofarmom bili su i dobavljači. Anketa je obuhvatila poslovne partnere iz Srbije, putem radionica, kao i strane partnere, koji su saradnju ocenili popunjavanjem onlajn upitnika. Uključeno je oko trideset važnih dobavljača, koji su pozitivno ocenili saradnju sa Hemofarmom, kao i stručnost predstavnika kompanije sa kojima su u kontaktu. Ispitanici su pohvalili opredeljenosti Hemofarma da principe održivog razvoja primeni u svim aspektima poslovanja. Istaknute su i potencijalne oblasti koje treba unaprediti, poput prebacivanja fokusa sa kratkoročnog i srednjoročnog na dugoročno planiranje, uz efikasnije korišćenje administrativno-operativnih softverskih sistema i alata.

Poslovni partneri su veoma pozitivno ocenili šansu da podele svoje utiske o međusobnoj poslovnoj saradnji. Nakon ocena koje su oni dali za dosadašnju saradnju, svi sektori dobili su zadatak da analiziraju odgovore, sagledaju svoj rad i predlože strateške i taktične aktivnosti i inicijative za unapređenje. Istovremeno, zadatak najvišeg menadžmenta je da upozna stejkholdere sa aktivnostima koje će biti sprovedene radi daljeg razvoja kompanije i odnosa sa poslovnim partnerima.

Poslovanje u 2015.

Farmaceutsko tržište i najznačajniji finansijski pokazatelji

Učesnici na farmaceutskom tržištu Srbije su: Ministarstvo zdravlja, Agencija za lekove i medicinska sredstva Srbije (ALIMS), Republički fond za zdravstveno osiguranje (RFZO), proizvođači lekova, veletrgovine, bolnice i zdravstvene ustanove, maloprodavci lekova, apoteke i dr. U poređenju sa ostalim privrednim granama, farmaceutski sektor u Srbiji je relativno dobro razvijen. Međutim, poslednjih godina kriza nije mimošla ni ovu granu. Domaći proizvođači, poput Hemofarma, koji posluju u okviru stranih matičnih kompanija, predstavljaju jedan od ključnih faktora stabilnosti domaćeg tržišta. Istovremeno, na stabilnost poslovanja ovakvih kompanija utiče upravo šansa da deo svoje proizvodnje plasiraju na strana tržišta u sklopu poslovanja matičnih kompanija.

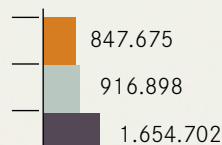
Tokom 2015. nastavlja se uticaj negativnih spoljašnjih faktora na poslovanje Hemofarma, svojstveno aktuelnoj situaciji na domaćem farmaceutskom tržištu. Ipak, uprkos svim izazovima, kompanija beleži rast prihoda od prodaje u 2015. godini za 5,71% u odnosu na 2014. godinu.

u 000 rsd	31.12.2013.	31.12.2014.	31.12.2015.
prihodi od prodaje	23.547.100	25.250.542	26.693.023

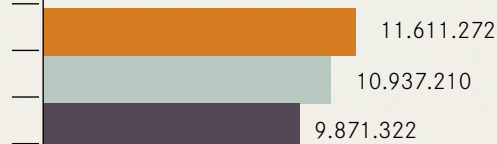
U odnosu na 2014. godinu, rast se beleži u okviru interkompanijske prodaje na nivou STADA grupe, kao i prodaje ka trećim licima u zemlji i inostranstvu, dok tržišta interkompanijske Hemofarm grupe već treću godinu za redom ostvaruju pad prihoda. Ovaj pad u iskazanim prihodima posledica je centralizacije prodaje na tržištu Crne Gore od 2013. godine, od kada se prodaja obavlja direktno ka trećim licima, a ne preko zavisnog lica Hemomont d.o.o. Podgorica. Od 2014. godini, tržište Rumunije je u nadležnosti povezanog lica STADA grupe iz Rusije, što je takođe doprinelo smanjenju prodaje na tržištu interkompanijske Hemofarm grupe.

STRUKTURA PROMETA 2013-2015 (u 000 RSD)

Tržišta interkompanijske grupe
(Hemomont, Banja luka,
Rumunija i Hemofarm AD)

Tržišta interkompanijske
STADA Grupe

Direktna prodaja trećim licima
(u zemlji i inostranstvu)

Izraženo u hiljadama RSD

Direktno generisana vrednost veća je za 7,72% u odnosu na 2014. godinu, zahvaljujući rastu prihoda od prodaje i prihodima od dividende. I distribuirana ekonomska vrednost takođe beleži rast u odnosu na 2014. godinu. Promene na oba pokazatelja uslovljene su i statusnom promenom - od januara 2015. godine izvršeno je pripajanje Hemofarma doo Šabac u Hemofarm A.D. Vršac.

Podaci iz revidiranih izveštaja na dan 31. 12. 2015.

u 000 rsd	2014.	2015.
Direktno generisana vrednost	25.278.643	27.229.143
Distribuirana ekonomska vrednost	21.595.296	23.265.725
Operativni troškovi	16.575.522	17.447.158
Zarade zaposlenih i ostale nadoknade	4.256.911	5.036.883
Kamate za primljene kredite	218.336	229.085
Porezi	465.751	442.743
Investicije u zajednicu	78.776	109.856
Uvećanje ekonomske vrednosti kompanije	3.683.347	3.963.418

Kako je procentualni rast prihoda veći od procentualnog rasta troškova, Hemofarm u 2015. godini ostvaruje uvećanje ekonomske vrednosti za 7,6%.

U 2014. Hemofarm je započeo implementaciju korišćenja desetogodišnjeg poreskog podsticaja, koja će imati za posledicu značajne uštede za kompaniju u narednom periodu. Sa tim u vezi, u 2014. ostvarena je ušteda od 600 hiljada evra, dok će u 2015. ona iznositi 980 hiljada evra. Ukupna planirana ušteda u periodu 2014-2017 godine iznosiće 5,7 miliona evra.

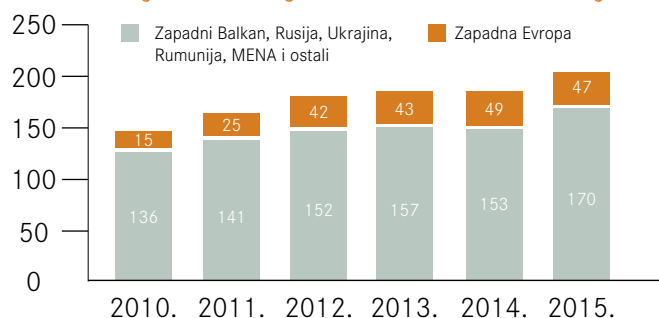
Proizvodnja

Tokom 2015. godine u svim Hemofarmovim fabrikama proizvedeno je ukupno 4,31 milijarda jedinica proizvoda. Od ukupnog broja proizvedenih jedinica, 3,93 milijarde ili oko 90% čine čvrste forme – tablete, film-tablete i kapsule (Vršac, Banja Luka i Šabac).

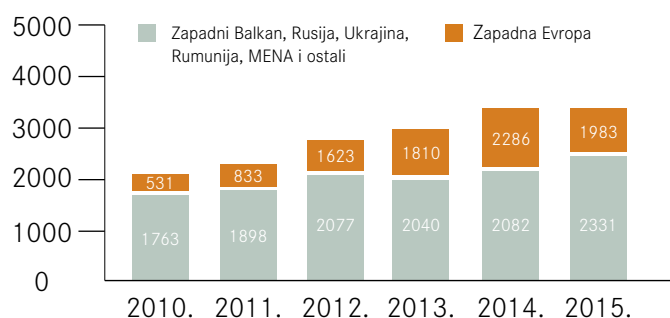
Tokom 2015. godine ostvaren je novi rekord u istoriji Hemofarma: upakovano je 216,5 miliona pakovanja gotovih proizvoda različitih farmaceutskih formi, što je 7% više nego u prethodnoj godini, koja je takođe bila rekordna. Proizvodni pogoni u Banja Luci, Dubovcu i Vršcu (Pogon sterilnih proizvoda) ostvarili su rekordnu proizvodnju od osnivanja. Istovremeno, broj reklamacija smanjen je za gotovo 15% u odnosu na 2014. U strukturi proizvodnje po formama u 2015. dominiraju tablete (96,45%), slede ampule (1,95%), infuzije (0,86%), supozitorije (0,26%), liofilizati (0,24%), sirupi i solucije (0,13%), masti i gelovi (0,11%).

U toku 2015. godine proizvodni pogoni Hemofarma bili su predmet 31 eksterne inspekcije (Ministarstvo zdravlja Republike Srbije, Evropskih nacionalnih agencija i najznačajnije FDA inspekcije). Pogon čvrstih formi u Vršcu je 70% ukupno proizvedenih jedinica isporučio na tržište EU. Ukupna ušteda na projektima realizovanim u 2015. godini iznosi 425.000 evra.

Realizacija u pakovanjima (u milionima pakovanja):

Realizacija u jedinicama-TPU (u milionima jedinica)

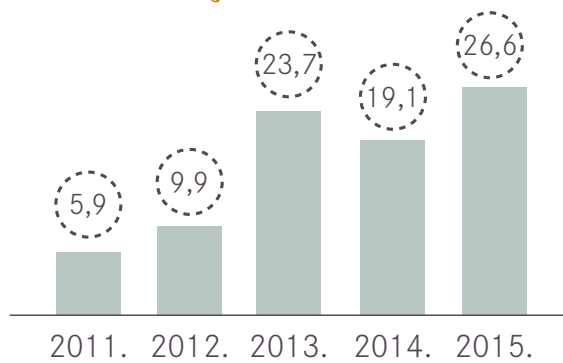

U 2015. beleži se i dalji rast kompleksnosti – portfolio sadrži 2.042 različita proizvoda, što je 3% više u odnosu na prethodnu godinu. Ovo je najveća kompleksnost u poluvekovnoj istoriji Hemofarma.

U septembru 2015 godine, nakon uspešnih kvalifikacija, pušteno je u rad Odeljenje ampula Pogona sterilnih proizvoda. Tokom godine eksperti Svetske banke izvršili su analizu energetske efikasnosti korišćenja resursa u pogonima Vršac i Šabac. Analiza je pokazala da se Hemofarm nalazi u top 20% referentnih svetskih farmaceutskih kompanija kada je ovaj aspekt u pitanju. Iako je Hemofarm prepoznat kao energetska kompanija, nastavlja i dalje da radi na svim preporukama koje će još više unaprediti energetska i svaku drugu efikasnost, uz nastavak trenda smanjenja štetnih emisija, koje su već sada ispod zakonskog minimuma.

Ostvarivanje rekordne proizvodnje ne bi bilo moguće bez velikih investicija i strateškog ulaganja.

Investicije (u milionima evra)

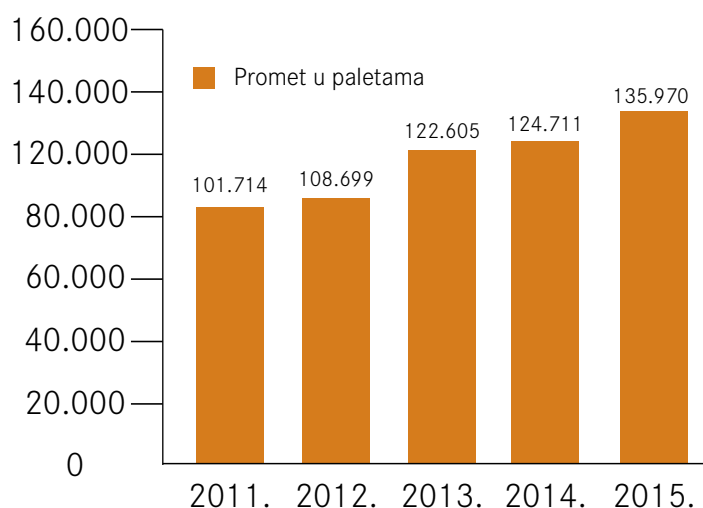

Od akvizicije Hemofarma 2006. STADA je investirala preko 200 miliona evra u razvoj kompanije, a 2015. investicije su bile usmerene na:

- osavremenjavanje pogona (Vršac, Šabac, Banja Luka, Dubovac),
- širenje kapaciteta i transfer STADA proizvoda,
- laboratorije (R&D, nova laboratorija u Temišvaru, mikrobiološka kontrola),
- implementaciju i razvoj SAP sistema na nivou Hemofarma

Hemofarm poštuje sve zakonske i GMP⁹ regulative u primeni najmodernije skladišne opreme, shodno uslovima, kapacitetu i vrsti materijala za skladištenje. Kompanija primenjuje maksimalni nivo zaštite na radu i zaštite životne sredine. Usled konstantnog porasta proizvodnje i količine uskladištenih materijala, povećavaju se i efikasnost i iskorišćenost skladišnog prostora – u 2015. je izgrađeno novo mobile racking skladište pakovnog materijala u Dubovcu, zatim ugrađeni dodatni rafovi i bezbedonosni kavezi u postojećim skladišnim zonama i nove rashladne komore u Dubovcu i Šapcu.

U cilju kvalitetne dostave proizvoda do mreže vелеdrogerija, uz poštovanje zahteva GDP-a i tokom 2015. godine Hemofarm nastavlja uspešnu saradnju sa svojom mrežom prevoznika. Ukupan broj isporučenih paleta sa gotovim proizvodima u konstantnom je porastu poslednjih godina:

Tokom 2015. godine, shodno najvišem nivou sistema bezbednosti i limitirane dostupnosti, nije zabeležen nijedan slučaj neovlašćenog raspolaganja bilo kojom vrstom materijala, a posebno narkotika.

Gotovo kompletan unutrašnji transport zasnovan je na automatizovanim regalnim dizalicama kao i viljuškarima na elektropogon, flota je u značajnoj meri obnovljena tokom 2015, a aspekti sigurnosti i

smanjenja emisije štetnih gasova bitni su opredeljujući faktori za izbor i nabavku navedenih namenskih vozila i mašina.

S obzirom da veći deo svog proizvedenog portfolija Hemofarm izvozi, dodatno olakšanje za brz i efikasan transport i distribuciju proizvoda predstavlja takozvano „kućno carinjenje“. Hemofarm je prvi, od svih kompanija u Srbiji, dobio status ovlašćenog privrednog subjekta tipa F. Reč je o najprestižnijem sertifikatu Uprave carina Republike Srbije, koji omogućava primenu pojednostavljenih carinskih procedura kao i sigurnost i bezbednost izvoznih aktivnosti. Na taj način, ubrzava se plasman proizvoda, povećava njihova konkurentnost i unapređuje efikasnost poslovanja. Status ovlašćenog privrednog subjekta još jedan je pokazatelj da je Hemofarm pouzdan i stabilan partner u spoljnotrgovinskoj aktivnosti Srbije.

⁹ Good Manufacturing Practice – „dobra proizvođačka praksa“, odvijanje proizvodnje i testiranja na način koji omogućava da se obezbedi odgovarajući kvalitet proizvoda. Good Distribution Practice – „dobra distributivna praksa“ – uspostavljanje sistema koji garantuje kvalitet prilikom skladištenja, transporta i distribucije.

NAŠA POSVEĆENOST ZDRAVLJU

ČINIMO ZDRAVLJE DOSTUPNIM
KVALITET NEMA KOMPROMIS

Od kvalitetne sirovine do kvalitetnog proizvoda

Kontrola i obezbeđenje kvaliteta

ISTRAŽIVANJEM DO KONTINUIRANOG RAZVOJA

Istraživanje i razvoj

Operativna izvrsnost i projektni menadžment

SAMO BEZBEDAN PROIZVOD

Neželjena dejstva i reklamacije

Zdravlje
je najvažnije!
Učinimo ga
zajedno dostupnijim!

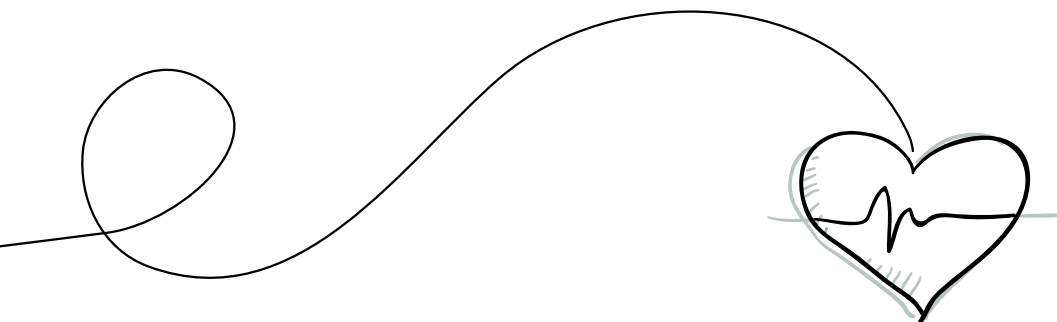
Hemofarm aktivno prati kliničku sliku Srbije i stanje na tržištu i nastoji da na najbolji način sagleda potrebe pacijenata i korisnika farmaceutskih proizvoda. Zato kompanija neprekidno optimizuje svoj bogati portfolio, obuhvatajući lekove koji se izdaju na lekarski recept (Rx), lekove koji se mogu kupiti bez lekarskog recepta (BR ili OTC – Over the Counter) i dijetetske suplemente, koji su sve popularniji. Na taj način pokušava da obezbedi kvalitetniju terapiju hroničnih i akutnih bolesti i lekarima i pacijentima.

Prepoznajući sve intenzivniju interakciju savremenog načina života i brojnih faktora rizika, Hemofarm predlaže pomeranje fokusa sa lečenja na unapređenje zdravlja i kreiranje zdravih životnih stilova. Takav pristup, uz razvoj lične odgovornosti ljudi, može da utiče na smanjenje negativnih uticaja na zdravlje, a zdravstveni sistem može biti održiviji, jer prevencija štedi resurse, čineći ih dostupnim za lečenje, kada su zaista neophodni. Hemofarm zato pruža i praktične informacije za unapređenje zdravlja, kroz pregršt korisnih saveta u okviru „Kutka zdravlja“, svojevrsnog savetovaništa za pacijente, zatim na veb sajtovima posvećenim pojedinačnim proizvodima, kao i putem društvenih mreža¹⁰. U 2015. lansirani su novi veb sajtovi za pojedinačne proizvode i to za palete sirupa Bronhoklir (www.bronhoklirsyrups.rs), namenjenih rešavanju tegova usled kašlja, i dečije Lekovito carstvo (www.lekovitocarstvo.rs) i za kompleks vitamina B – Polivit B (www.polivitb.rs).

Za Hemofarm zdravlje je čovekovo pravo, a ono što kompanija može da ponudi za ostvarivanje tog prava jesu:

- farmaceutski proizvodi prepoznatljivog kvaliteta, koji su bezbedni, delotvorni i dostupni,
- pouzdane, proverene i naučno potvrđene informacije o adekvatnoj primeni farmaceutskih proizvoda, putem odgovornog marketinga,
- kontinuirana edukacija doktora i farmaceuta, ali i savetovanje korisnika proizvoda¹¹.

Osim bogatog portfolija farmaceutskih proizvoda, koji pokriva najširi spektar preventivnih i terapijskih indikacija, Hemofarm nastoji da svoje proizvode približi lekarima, farmaceutima, pacijentima i korisnicima na dohvat ruke, čineći tako i zdravlje dostupnim.

¹⁰ <https://www.facebook.com/SvakodobroHemofarm/>

¹¹ U skladu sa zakonom.

Činimo zdravlje dostupnim

Prema zvaničnim podacima¹² hronične nezarazne bolesti i dalje su vodeće u nacionalnoj patologiji - bolesti srca i krvnih sudova, maligni tumori, šećerna bolest, hronična opstruktivna bolest pluća, povrede i trovanja, poremećaji mentalnog zdravlja, itd. U protekloj godini više od polovine svih smrtnih ishoda bila je posledica umiranja od bolesti sistema krvotoka, a skoro svaka peta umrla osoba bila je žrtva malignog tumora. Zvanična statistika potvrđuje da su vodeći uzroci umiranja u Srbiji gotovo identični onima u razvijenim delovima sveta. Trend razvoja farmaceutskog tržišta u Srbiji do 2020. pretpostavlja potencijalni rast u segmentu respiratorni sistem (najviše, usled povećanja izloženosti faktorima rizika), kao i alimentarni trakt i metabolizam (vodeće su terapije za dijabetes), zatim stagnacija u oblastima mišićno koštani sistem i sistemski antiinfektivni lekovi, kao i pad u oblasti kardiovaskularnog sistema (stagnacija u količinama/kutijama lekova u terapiji).

Hemofarm je zadržao lidersku poziciju na farmaceutskom tržištu Srbije i u 2015. godini, uprkos smanjenju cena lekova koje je dovelo do blagog pada vrednosti prometa u odnosu na 2014. godinu (prema IMS podacima bez CHC tržišta)¹³:

10 vodećih proizvođača u Srbiji units 2015.

proizvođač	2014.	2015.	rast	ms%
Hemofarm	71.8	78.0	8.6%	34.7%
Galenika	18.6	21.9	17.5%	9.7%
Alkaloid	13.5	14.9	10.7%	6.6%
Actavis	15.7	14.3	-8.9%	6.3%
Pharmaswiss	10.5	11.1	5.4%	4.9%
Sanofi	6.0	8.1	35.8%	3.6%
Krka	5.1	7.2	41.0%	3.2%
Glaxosmithkline	4.6	4.6	0.0%	2.0%
Bayer	5.2	4.5	-13.3%	2.0%
Mylan	3.6	4.2	17.7%	1.9%
TOTAL	209.9	222.0	7.2%	100%

¹² Zdravstveno-statistički godišnjak Republike Srbije 2014, Institut za javno zdravlje „Batut“

¹³ Prema internoj IMS studiji koju je inicirao Hemofarm

10 vodećih proizvođača u Srbiji eur 2015.

proizvođač	2014.	2015.	rast	ms%
Hemofarm	102.1	98.6	-3.4%	16.7%
Pharmaswiss	39.9	40.0	0.2%	6.8%
Galenika	30.7	31.9	4.2%	5.4%
Novo Nordisk	29.8	30.7	3.1%	5.2%
Actavis	34.3	29.8	-13.1%	5.0%
Roche	26.8	25.3	-5.6%	4.3%
Sanofi	22.7	20.7	-8.8%	3.5%
Alkaloid	20.4	20.3	-0.5%	3.4%
Pfizer	24.9	19.4	-22.1%	3.3%
Glaxosmithkline	20.3	19.3	-4.8%	3.3%
TOTAL	600.5	591.1	-1.6%	100%

Imajući u vidu kliničku sliku Srbije, Hemofarm svojim proizvodima pokriva sledeće farmakoterapijske grupe (od ukupno 14 grupa):

- **A** - Alimentarni trakt i metabolizam
- **B** - Krv i krvotvorni organi
- **C** - Kardiovaskularni sistem
- **D** - Dermatološki lekovi
- **G** - Genitourinarni sistem i polni hormoni
- **H** - Sistemski hormoni bez polnih hormona
- **J** - Sistemski antiinfektivni lekovi
- **M** - Mišićno-koštani sistem
- **N** - Centralni nervni sistem
- **R** - Respiratorni sistem
- **S** - Čulni organi

ATC - TPM i Hemofarm

ATC 1	TOTAL			HEMOFARM		
	rast 15/14	MS 2014.	MS 2015.	rast 15/14	MS 2014.	MS 2015.
C Kardiovaskularni sistem	12.8%	26.2%	27.6%	1.3%	38.3%	34.4%
N Centralni nervni sistem	4.7%	21.1%	20.6%	10.5%	35.4%	37.4%
A Alimentarni trakt i metabolizam	8.3%	11.8%	12.0%	11.4%	31.1%	32.0%
B Krv i krvotvorni organi	-0.5%	12.2%	11.3%	23.1%	47.0%	58.1%
M Mišićno-koštani sistem	3.3%	7.8%	7.6%	-0.1%	31.3%	30.3%
R Respiratorni sistem	5.9%	6.8%	6.7%	6.9%	19.7%	19.9%
J Sistemski antiinfektivni lekovi	12.0%	6.0%	6.2%	15.8%	36.9%	38.2%
G G/urinarni sistem i polni hormoni	10.3%	2.3%	2.4%	-13.5%	13.3%	10.4%
D Dermatološki lekovi	-0.4%	2.3%	2.1%	-12.5%	15.9%	13.9%
S Čulni organi	8.2%	1.8%	1.8%	-10.0%	27.2%	22.6%
H Sistemski hormoni bez polnih hormona	13.4%	0.9%	0.9%	-10.6%	15.3%	12.0%
L Antineoplastici i imunomodulatori	4.2%	0.6%	0.6%	7.3%	0.046%	0.048%
P A/paraziti proizv. insekt. i sr. za zaš. od insekt.	17.0%	0.1%	0.1%			
V Ostalo	-15.8%	0.1%	0.1%	-100%	0.007%	0.000%
GRAND TOTAL	7.2%	100%	100%	8.6%	34.2%	34.7%

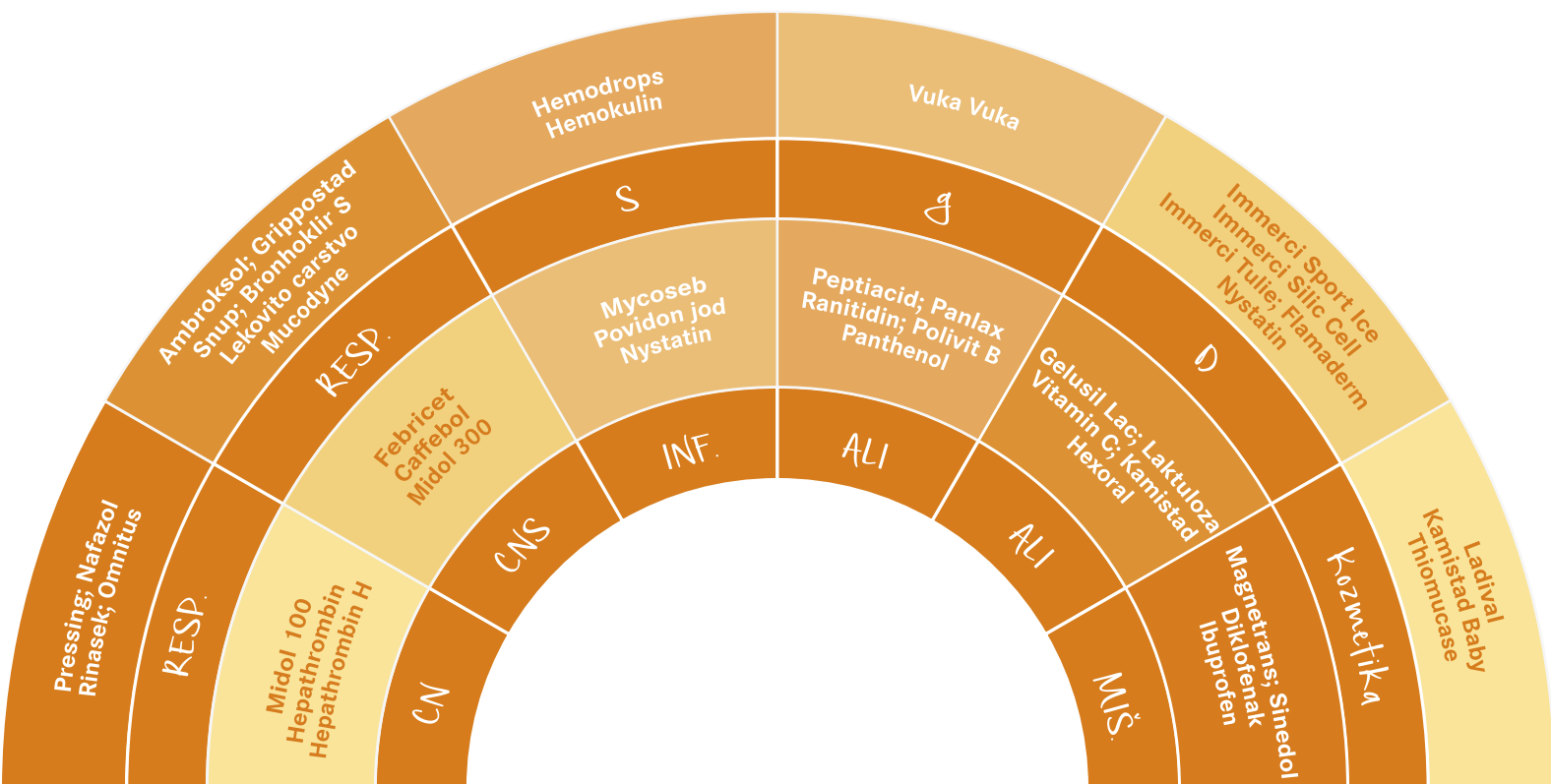
U 2015. u prometu Hemofarma top 3 grupe lekova (Rx, izuzimajući infuzioni bolnički portfolio grupe B¹⁴) bile su kardiovaskularni sistem (C), centralni nervni sistem (N) i sistemski antiinfektivni lekovi (J), prema finansijskim pokazateljima, i to:

ATC 1	ATC 2	Rast u kutijama 2015. vs 2014.	Rast u evrima 2015. vs 2014.
C	/	1.3%	-10.7%
	C07 blokatori beta adrenergičkih receptora	16.6%	-2.10%
	C10 lekovi koji modifikuju nivo masti	30.7%	-11.5%
N	/	10.5%	0.9%
	N02 analgetici	27.2%	27.1%
	N06 psihoanaleptici	84.9%	16.9%
J	/	15.8%	-9.1%
	J02 antimikotici za sistemsku primenu	97.1%	25%
	J01 antibakterijski lekovi za sistemsku primenu	15.2%	-9.4%

¹⁴ B segment su uglavnom infuzioni rastvori i Midol 100 koji je OTC, pa zato B segment nije uzet kao primer.

Zastupljenost Hemofarma u najvažnijim terapijskim grupama lekova bez recepta i dodataka ishrani

Zastupljenost Hemofarma u najvažnijim terapijskim grupama lekova sa receptom

Svako dobro!

- ¹ KV - Bolesti srca i krvnih sudova su vodeći uzrok umiranja u Srbiji. Jedan od glavnih zdravstvenih problema je akutni koronarni sindrom koji uključuje infarkt miokarda i nestabilnu anginu pectoris.
- ² CNS - U Srbiji je u porastu broj osoba koje boluju od depresije, lekari predviđaju da će depresija biti druga najčešća bolest u našoj zemlji.
- ³ Zarazne bolesti - Razvoj antibiotika predstavlja jedno od najvećih dostignuća 20-tog veka koje je produžilo ljudski vek
- ⁴ Metabolizam - U Srbiji 8.6% osoba boluje od dijabetesa, s tim što na svakih 10 osoba sa dijabetesom tipa 2 dolazi jedna sa dijabetesom tipa 1
- ⁵ Mišićno-skeletni sistem - Reumatska bolest ima 150 podvrsta, ali najveći broj osoba boluje od reumatoidnog artritisa i osteoartritisa.
- ⁶ Respiratorni sistem - U Srbiji puši svaki treći muškarac, svaka četvrta žena, ali i svaka treća trudnica i svaki sedmi adolescent
- ⁷ Global burden of diseases, injuries and risk factors study 2010, Institute for Health Metrics and Evaluation, www.healthmetricsandevaluation.org S.Jankovic et al, The burden of disease and injury in Serbia, Eur J Public Health, Vol. 17, No. 1, 80-85
- ⁸ Aproksimacija prema dostupnim statistikama

Iako je ranim otkrivanjem uglavnom moguće sprečiti kardiovaskularne bolesti, one su i dalje vodeći globalni uzrok smrtnosti. U skladu sa smernicama Svetske zdravstvene organizacije, najpouzdaniji odgovor na to je korekcija navika i ponašanja pacijenata sa povećanim faktorom rizika (prestanak pušenja, povećanje fizičke aktivnosti, smanjenje gojaznosti...). Shvatajući značaj unapređenja zdravlja i smanjivanja rizika za nastanak bolesti, Hemofarm nudi lekove koji se izdaju bez lekarskog recepta i dijetetske suplemente.

Vodeći lekovi Hemofarma, na tržištu Srbije, koji se izdaju na lekarski recept (po INN-u)¹⁵ su :

Prema broju kutija / pakovanja		Prema prodaji, u evrima	
• bromazepam	• glukoza	• bromazepam	• enalapril
• fiziološki rastvor	• izosorbid mononitrat	• fiziološki rastvor	• azitromicin
• metformin	• enalapril	• metformin	• metilprednizolon
• lorazepam	• bisoprolol	• lorazepam	• propafenon
• metoprolol tartarat	• Ringerov rastvor	• metoprolol tartarat	• bisoprolol

Preparati Hemofarma koji se izdaju bez lekarskog recepta (OTC) i dalje zauzimaju leadersku poziciju na farmaceutskom tržištu Srbije, sa udelom od 25.5% u pakovanjima/kutijama, što predstavlja rast od 17% u odnosu na 2014. godinu, odnosno 19,4% udela u prodaji (što predstavlja rast od 15% u odnosu na prošlu godinu).

¹⁵ IMS baza podataka za 2015. godinu

Najviše korišćeni preparati iz Hemofarmove OTC palete u Srbiji su:

Prema broju kutija / pakovanja		Prema prodaji, u evrima	
• Midol 100	• Panlax	• Midol 100	• Ranitidin 75mg
• Febricet	• Rinasek	• Pressing	• Magnetrans
• Nafazol	• Ranitidin 75mg	• Nafazol	• Rinasek
• Pressing	• Midol 300	• Febricet	• Hepathrombin krem
• Caffebol	• Ibuprofen 400mg	• Panlax	• Caffebol

Savremeni način života ljudima ostavlja sve manje vremena da se bave sobom i sopstvenim zdravljem, čineći faktore rizika sve zastupljenijim. Zato Hemofarm nastoji da, nudeći OTC proizvode i dodatke ishrani, olakša ljudima potrebu da brinu o sebi i unapređuju zdravlje.

Vitamini B grupe neophodni su za normalno održavanje fizioloških i metaboličkih procesa u organizmu i povoljno utiču na funkciju kože, sluzokože, nervnog, kardiovaskularnog i imunog sistema. Hemofarmov Polivit B podmiruje dnevne potrebe organizma za vitaminima B, nadoknađuje njihov nedostatak u ishrani i doprinosi održavanju normalnih psiholoških i mentalnih funkcija, ublažavajući umor i iscrpljenost, smanjujući rizik od oštećenja nerava i povećavajući efikasnosti energetskog metabolizma.

Hemofarmov lek Febricet (paracetamol) koristi se u terapiji blagog do umerenog bola izazvanog glavoboljom, migrenom, neuralgijom; za ublažavanje bolova pri izbijanju zuba kod dece, zubobolje, bolova u grlu, za snižavanje povišene telesne temperature koja često prati prehladu, grip i dečje infektivne bolesti (ovčije boginje, veliki kašalj, male boginje i zauške), kod menstrualnih bolova, za simptomatsko olakšanje kod istegnuća, uganuća i reumatskog bola. Pod brendom Febricet koji je deo OTC portfolija na tržištu se nalazi više različitih oblika prilagođenih terapijskom potrebama kako dece i odojčadi, tako i odraslih (sirup, tablete, šumeće tablete, supozitorije).

Dugotrajno stajanje, nepravilno držanje tela, a pre svega loša cirkulacija najčešći su uzrok otečenih i umornih nogu. Brzo hodanje kao i umerena fizička aktivnost mogu pomoći da se ukloni otečenost, kao i redovna upotreba Hepathrombina, jednog od Hemofarmovih najpoznatijih proizvoda, koji doprinosi uspostavljanju dobre cirkulacije, povećavanju čvrstine venskih zidova, ublažavanju bolova i otoka, smanjenju osećaja težine u nogama. Hepathrombin pomaže i regeneraciju tkiva, koristi se u prevenciji i lečenju stanja proširenih vena, odnosno površinskog tromboflebitisa i za olakšanje tegoba kod površinskih modrica i hematoma.

Redovno korišćenje Hemofarmovog Midola 100 utiče na smanjenje rizika od pojave prvog infarkta miokarda kod ljudi sa faktorima rizika za oboljevanje od kardiovaskularnih bolesti, poput dijabetesa, hiperlipidemije, hipertenzije, gojaznosti, pušenja, starosti, itd. Takođe, on doprinosi smanjenju rizika smrtnosti kod pacijenata sa kardiovaskularnim oboljenjima.

Magnezijum je mineral neophodan za uravnoteženu razmenu elektrolita, kao i za normalnu funkciju nerava, mišića, potpomaže rad srca, krvnih sudova i delovanje vitamina C. Igra važnu ulogu u stabilizaciji nivoa šećera u krvi i njegovom pretvaranju u energiju, pa se zato preporučuje posebno sportistima u većim količinama. U cilju unapređenja zdravlja Hemofarm je u svom portfoliju razvio Magnetrans, proizvod koji obezbeđuje dnevnu dozu magnezijuma i to kroz veoma komfornu konzumaciju, kao i Vitamin C od 900mg i 1000mg.

Veštačko osvetljenje, nošenje kontaktnih sočiva, zračenje računara, televizijskog ekrana, klima-uređaji, zadimljene prostorije, vetar, zagađenje samo su neki od faktora koji svakodnevno mogu izazvati sindrom suvog oka. Za pravilnu brigu o očima Hemofarm u svom oftalmološkom portfoliju ima i Hemodrops kapi za oči - veštačke suze, koje se koriste lokalno za sprečavanje i terapiju suvoće i iritacije oka, udruženih sa smanjenom produkcijom suza

Neki od Hemofarmovih OTC lekova koji već dugi niz godina nalaze široku primenu u svakodnevnom životu su:

- lekovi koji pacijentima omogućavaju brzu pomoć u otklanjanju simptoma prehlade i gripa: Grippostad, Febricet, Rinasek, Omnitus, Mucodyne...
- kod alergija: Pressing, Nafazol kapi za nos, Snup sprej za nos...
- kod gastroenteroloških (stomačnih) problema: Ranitidin, Panlax, Laktuloza, Pepticaid...
- za terapiju bola: Caffebol, Midol 300, Febricet.

Hemofarm je tokom 2015. pokrenuo i projekat pod nazivom „Kutak zdravlja“. Cilj projekta je bolje sagledavanje potreba i želja krajnjih korisnika Hemofarmovih proizvoda, kroz razgovore u čekaonicama domova zdravlja i apotekama. Pored izgradnje i unapređenja obostranog poverenja, projekat je rezultirao i:

- edukacijom krajnjih korisnika o značaju pravilne i pravovremene upotrebe dijetetskih suplemenata,
- rasterećivanjem lekara od mnogobrojnih pitanja pacijenata, vezanih za savete oko uzimanja dijetetskih suplemenata, a kojih je sve više na farmaceutskom tržištu Srbije,
- otklanjanjem ili ublažavanjem negativnih efekata koje sa sobom nosi samomedikacija, a koja zadnjih godina pokazuje trend rasta u Srbiji.

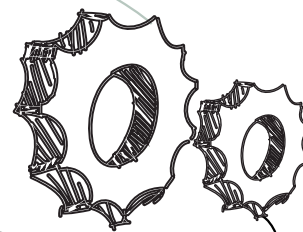
U Sektoru Marketinga i prodaje Hemofarma uvažavaju se moralne i zakonske smernice odgovornog marketinga koji počivaju na principima održivosti, što je posebno važno zbog rizika u oblasti u kojoj se posluje, gde nepravilna i nekontrolisana upotreba proizvoda može biti opasna po ljudski život. Aktivnosti ovog sektora regulišu domaća i međunarodna zakonska, ali i etička pravila koja regulišu prodaju i reklamiranje farmaceutskih proizvoda, kao i interna korporativna pravila STADA Grupe.

Liderska tržišna pozicija Hemofarma u službi je zdravlja pacijenata i postiže se kroz stalnu komunikaciju i interakciju sa svim učesnicima na tržištu, kako sa stručnom tako i sa opštom javnošću. Razmena stručnih informacija o proizvodima i najnovijim terapijskim smernicama predstavlja platformu komunikacije Marketinga i prodaje i zdravstvenih radnika (doktora, farmaceuta), ali i komunikaciju sa opštom javnošću u meri koja je zakonski odobrena. Sa druge strane, dostupnost farmaceutskih proizvoda za Hemofarm predstavlja imperativ, jer samo ako je lek na dohvat ruke pacijentu, terapija ima smisla. U Srbiji postoji oko 3.300 državnih i privatnih apoteka, kao i 38 domova zdravlja sa sopstvenim apotekama i kompletan Hemofarmov portfolio dostupan je u svim apotekama, širom Srbije. Hemofarm razvija jednako dobre poslovne odnose sa svim zdravstvenim i apotekarskim ustanovama, bez razlike da li su one državne ili privatne i ne pravi se razlika ni u njihovoj geografskoj pozicioniranosti. Samo tako je moguće ponuditi istu terapiju na dohvat ruke svakom pacijentu.

Pored maksimalnog nivoa distribucije i u najudaljenijim mestima, kompanija se, zajedno sa svojim poslovnim partnerima u lancu nabavke i snabdevanja, na sve moguće načine trudi da do nestašice proizvoda ne dođe. Širina portfolija i dostupnost Hemofarmovih proizvoda, koji su sinonim za farmaceutski kvalitet i pouzdanost, svojevrsna je podrška celokupnom zdravstvenom sistemu, jer kompanija nudi terapiju za sve vodeće faktore rizika u Srbiji.

Kvalitet nema kompromis

Farmaceutski kvalitet je složena kategorija i obuhvata čitav niz aktivnosti, procedura, operativnih postupaka, standarda i sl, čiji je zajednički cilj da obezbede dobar i pouzdan proizvod. S obzirom da direktno ili indirektno utiču na ljudski život, farmaceutski proizvodi beskompromisno moraju da budu kvalitetni i bezbedni za upotrebu. Takođe, moraju da se upotrebljavaju adekvatno i isključivo za precizno propisanu namenu. Za Hemofarm, obezbeđivanje kvaliteta počinje nabavkom najboljih sirovina za pravljenje leka, a završava se efektima uspešno okončane terapije. Kvalitet je jedan od najvažnijih razloga zbog koga se lekari opredeljuju za terapiju Hemofarmovim preparatima, a pacijenti i korisnici rado biraju Hemofarmov OTC program.

Danas, pojava falsifikovanih farmaceutskih proizvoda, širom sveta, predstavlja ozbiljnu pretnju zdravlju i životu pacijenata, ali i farmaceutskim proizvođačima. Hemofarm zato preventivno prati tržište i do sada nije imao zabeležene slučajeve falsifikovanja proizvoda iz svoje palete, a tokom 2015. godine ni jedan Hemofarmov proizvod nije bio zabranjen na domaćem ili međunarodnim tržištima.

Od kvalitetne sirovine do kvalitetnog proizvoda

Sirovine su za Hemofarm jedna od najvažnijih polaznih osnova od kojih nastaju farmaceutski proizvodi. Specifičnost i kompleksnost nabavke ogleda se u pronalaženju i obezbeđivanju farmaceutskih sirovina adekvatnog kvaliteta, jer se to u najvećoj meri odražava i na kvalitet gotovog proizvoda. Često je ponuda takvih sirovina veoma limitirana i bazira se na malom broju specijalizovanih inostranih dobavljača. Uprkos ovakvim izazovima, Hemofarm nastoji da u toku postupka nabavke, dajući najveći prioritet kvalitetu, svi dobavljači i davaoci usluga, bez obzira na teritorijalnu pripadnost, dobiju jednake šanse i tretiraju se ravnopravno.

grupa materijala	Domće tržište u %	Ino tržište u %	% učešća
sirovine	4.76	95.24	58.25
ambalaža	59.80	40.20	15.47
in bulk i GP	15.44	84.56	8.79
investicije	63.68	36.32	7.02
usluge	94.57	5.43	5.29
ostalo	84.50	15.50	5.18
GRAND TOTAL	27.23	72.77	

U ukupnoj nabavnoj vrednosti u 2015. godini lokalni dobavljači su bili zastupljeni sa 27%. To su dobavljači koji nisu prostorno veoma udaljeni od lokacije kompanije Hemofarm, poput vršačkog Tehnološkog parka.¹⁶ Prednost lokalnog tržišta je u nižim troškovima prevoza i osiguranja robe, kraćim rokovima isporuka malih količina (manji troškovi skladištenja i zaliha), bržem rešavanju hitnih porudžbina, nižim troškovima nabavke zbog prostorne blizine poslovnih partnera, većoj pouzdanosti isporuka zbog malih prevoznih rizika, lakšoj komunikaciji, blagovremenim just-in-time isporukama.

Pri izboru dobavljača vodi se računa da dobavljač obezbeđuje kvalitet proizvoda utvrđen i zahtevan od strane Hemofarma, da nudi proizvode po prihvatljivoj ceni, ispunjava rokove, pruža adekvatnu podršku, servis i korisne informacije. Takođe, dobavljači su u obavezi da preuzimaju odgovornost za potencijalne ili realne probleme u procesu nabavke, te da blagovremeno informišu Hemofarm o problemima u vezi sa porudžbinom ili isporukom. Pored toga, dobavljači moraju da poštuju prava svojih zaposlenih, da su društveno odgovorni i da su u stabilnoj finansijskoj poziciji.

U strukturi nabavke domaći dobavljači su zastupljeni najvećim delom pri nabavci ambalaže kao što su papirna ambalaža, drvena ambalaža, plastična ambalaža i sl., dok su u nabavci sirovina zastupljeni manjim delom obzirom na specifičnost delatnosti kompanije i nepostojanju proizvođača sirovina za potrebe farmaceutske industrije.

Najveće učešće u vrednosti ukupne nabavke imaju sirovine (oko 60 %), dok je učešće ambalaže nešto više od 15%, in bulk¹⁷ i gotovi proizvodi 9%, dok se ostatak odnosi na investicije, usluge i dr.

¹⁶ Iniciran u saradnji lokalne uprave i Hemofarma; omogućio je mnogim kompanijama da proizvode i plasiraju svoje proizvode na savremen, efikasan i ekonomičniji način, a u blizini onih kojima su potrebni njihovi proizvodi; blizina granice sa Rumunijom pruža posebne potencijale za plasman roba i usluga u EU; više informacija na zvaničnom portal Opštine Vršac: http://www.vrsac.com/active/sr-latin/home/aktuelno/privreda/tehnoloski_park.html

¹⁷ To je poluproizvod koji je prošao sve faze procesa proizvodnje, odnosno izrade, uključujući pakovanje i unutrašnje pakovanjem osim pakovanja leka u spoljno pakovanje.

Kategorija	% u 2014.	% u 2015.
sirovine	50	49
staklena ambalaža	5	11
papirna ambalaža	23	20
drvena ambalaža	14	12
metalna ambalaža	2	1
plastična ambalaža	6	7

Kada se posmatra nabavka sirovina koja uključuje aktivne sirovine i pomoćne sirovine ukupna količina se kreće oko 6,7 hiljada tona, a staklena ambalaža približno 1,5 hiljada tona, papirna ambalaža oko 2,8 hiljade tona, drvena ambalaža oko 1,7 hiljada tona, metalna ambalaža oko 200 tona, plastična ambalaža oko 990 tona.

Kontrola i obezbeđenje kvaliteta

Cilj Hemofarmovog poslovanja je kvalitetan, efikasan, bezbedan i dostupan farmaceutski proizvod, prepoznatljiv u odnosu na konkurentske. Najbolje merilo uspeha takvog proizvoda je ocena koju daju korisnici: pacijenti i stručna javnost – doktori i farmaceuti.

Hemofarmova korporativna Politika kvaliteta¹⁸ predstavlja polaznu osnovu za poštovanje domaće i međunarodne zakonske regulative, smernica koje definišu farmaceutsku branšu i ugovora sa poslovnim partnerima¹⁹:

¹⁸ Dostupna na korporativnoj internet prezentaciji www.hemofarm.com; ¹⁹ Smernice Dobre proizvođačke prakse (EU GMP8), propisi farmakopeja, nacionalne, evropske (EP), američke (USP), britanske (BP), kao i drugih relevantnih farmakopeja, zahtevi ICH9 regulative (International Conference on Harmonisation of Technical Requirements for Registration of Pharmaceuticals for Human Use – Međunarodna organizacija za usklađivanje tehničkih uslova za registraciju lekova namenjenih ljudima), kao i ostali relevantni međunarodni standardi.

Hemofarmovi principi kvaliteta:

1. Svi mi u Hemofarmu posvećeni smo obezbeđivanju kvaliteta proizvoda, a menadžment na svim nivoima upravljanja odgovoran za njegovo trajno održavanje.
2. Kvalitet proizvoda je od ključnog značaja za naše pacijente i korisnike, doktore i farmaceute, naše porodice i zajednicu u kojoj živimo i radimo.
3. Kvalitet proizvoda postižemo kroz maksimalnu doslednost i konstantnu usaglašenost sa najvišim standardima farmaceutske industrije, kao i fokus na kontinuirani razvoj i preventivno otklanjanje svih potencijalnih rizika.

Proširivanje kapaciteta i unapređenje specijalizovane opreme i resursa, uz istovremenu racionalizaciju operativnih troškova bili su glavni motivi za reorganizaciju Kontrole kvaliteta (QC) i Obezbeđenja kvaliteta (QA)²⁰ u Sektor Kvaliteta (2014.). Razvoj novog sektora omogućio je kompaniji da poveća obim aktivnosti ka matičnoj kompaniji i stranim tržištima, pružajući kvalitet dostojan evropskih i svetskih standarda. Nova zgrada Kvaliteta²¹, važan projekat u 2015, logična je posledica tog procesa većeg otvaranja ka STADA grupi i EU.

Novi objekat, usklađen sa savremenim zahtevima energetske efikasnosti, omogućiće svim QA/QC organizacionim celinama da budu na istom mestu (osim Mikrobiološke laboratorije). Adekvatan prostor (što je i zahtev GMP), veće zadovoljstvo zaposlenih i mogućnost unapređenja efikasnosti i organizacije rada odlični su preduslovi za uspostavljanje lean organizacije i modernijeg pristupa u radu QA/QC. Početak rada hemijske laboratorije i laboratorije za kontrolu kvaliteta pakovnog materijala, opremljenih najsavremenijom opremom, planirani su za drugu polovinu 2016. godine.

Kompanija nastoji da bude maksimalno otvorena i transparentna, što očekuje i od svojih poslovnih partnera. Zalažući se za adekvatan kvalitet proizvoda, kontinuirano vrši interni monitoring sopstvenih proizvodnih sajtova, a uvek je spremna i za eksterne provere od strane domaćih i stranih nadležnih organa, sertifikacionih kompanija, revizora i dr. Zato najbolju potvrdu kvaliteta, pored poverenja korisnika proizvoda, predstavlja usaglašenost sa zahtevima dobre proizvođačke prakse i standardima ISO²² 9001:2008 i ISO 14001:2004. Pozitivnim nalazima inspekcijanskog nadzora, spisak sertifikata koje Hemofarm poseduje dopunjen je u odnosu na 2014. godinu:

- Nemački inspektorat za lekove oblasti Darmstadt – proizvodnja čvrstih formi (Pogon čvrstih formi) i tečnih farmaceutskih proizvoda male zapremine (Pogon injekcionih proizvoda/ Odeljenje injekcionih rastvora) u Vršcu.
- Nemački inspektorat za lekove oblasti Sashsen Anhalt – proizvodnja infuzionih rastvora (Pogon sterilnih proizvoda/ Odeljenja infuzionih rastvora) u Vršcu;

²⁰ QC/QA – Quality Control (Kontrola kvaliteta) / Quality Assurance (Obezbeđenje kvaliteta)

²¹ Objekat na 7.000m² kao grin field projekat (eng. Green Field Project – projekat izgradnje od nule)

²² ISO (International Organization for Standardization) – Međunarodna organizacija za standardizaciju.

Eksterne inspekcije u Hemofarmu A.D. u toku 2015. godine:

31 inspekcija

Šabac	Banja Luka	Podgorica	Dubovac	Vršac
• SGS (1) • Ugovorni partneri (1) • Regulatorne inspekcije (2) • Ostalo (2)	• SGS (1) • Regulatorne inspekcije (1)	• SGS (2) • Ugovorni partneri (1) • Regulatorne inspekcije (1)	• SGS (1*) • Ugovorni partneri (1) • Regulatorne inspekcije (4)	• SGS (1*) • Ugovorni partneri (3) • Regulatorne inspekcije (10)

* zajednička inspekcija (Vršac i Dubovac) i prva inspekcija za ISO18001 za pogon Šabac

- Agencija za lijekove i medicinska sredstva Crne Gore (CALIMS) – sekundarno pakovanje cefalosporina u Hemomont d.o.o. Podgorica;
- Agencija za lekove i medicinska sredstva Bosne i Hercegovine – proizvodnja čvrstih formi u Hemofarm d.o.o. Banja Luka;
- Ministarstvo zdravlja Republike Srbije – Pogon antibiotika Dubovac i Pogon Šabac;
- Nemački inspektorat za lekove oblasti Darmstadt – Pogon Šabac.

Hemofarm je u 2015. obnovio i američki FDA sertifikat, jedan od najzahtevnijih, koji omogućava plasiranje proizvoda u SAD.

U skladu sa svojim potrebama, Hemofarm vrši i provere svojih dobavljača i partnera. Tokom 2015. godine obavljene su sledeće eksterne provere:

U kompaniji se neprestano sprovode prevencija, identifikacija, istraživanje i izveštavanje o neusaglašenostima, kroz sve faze proizvodnog ciklusa i roka trajanja proizvoda. Hemofarm sve intenzivnije primenjuje nove tehnologije, informatičke/softverske, automatizovane i automatske kompjuterizovane sisteme, uz rastući trend elektronskog upravljanja podacima. U skladu sa tim, značajno je optimizovan broj distribuiranih i arhiviranih kopija proizvodne dokumentacije, uz znatno smanjenje utroška papira za štampu i pratećih potrošnih materijala. Još od 2013. softverski prati environmentalne trendove (kvalitet okruženja u proizvodnji), konstantno unapređuje i nadograđuje ovaj sistem u svojim pogonima. Tokom 2015, između ostalog, uveden je i sistem za identifikaciju sirovina preko ambalaže u kontejnerima, bez uzorkovanja koje je ranije bilo neophodno, a pored smanjenja utroška materijala za testiranje, smanjeno je i trajanje testiranja za ukupno 178 sati.

Uprkos svim merama i standardima kontrole i obezbeđenja kvaliteta, tokom 2015. zabeležena su dva slučaja povlačenja Hemofarmovih proizvoda sa tržišta Srbije. Prvi je antiepileptik karbamazepin, kao posledica preventivne mere na nivou evropske regulative (CEP²³), iako u Hemofarmovom proizvodu nisu utvrđeni nedostaci. Takođe, usled sumnje na izvesno odstupanje u sastavu proizvoda došlo je i do povlačenja jedne serije tableta i sirupa na bazi triprolidin+pseudoefedrin (za simptome zapešnog nosa, kijavice i sl), nakon nasumične analize uzoraka iz apoteke. Ove analize sprovodi ALIMS, kao deo redovne kontrole svih farmaceutskih proizvoda u Srbiji. Naknadnim ispitivanjima je potvrđeno da su proizvodi bili zadovoljavajući a da je odstupanja uslovlila različita metodologija testiranja ALIMS-a i Hemofarma. Javnost je blagovremeno obavestena o ovim povlačenjima i zameni proizvoda novim količinama, a najvažnije je što nisu zabeležene nikakve posledice.

Hemofarm je u 2015. godini ostvario nove rekorde u proizvodnji, što je u velikoj meri omogućeno i kroz kontrolu i obezbeđenje kvaliteta. Zajedno sa Proizvodnjom, R&D i Nabavkom, svoj doprinos kreiranju kvalitetnog portfolija Sektor Kvaliteta najviše je pružio kroz rad sa sirovinama za proizvodnju, ispitivanje uzoraka u Srbiji i EU, lansiranje gotovih proizvoda mahom na tržišta BiH i Srbije, nastavak razvoja upravljanja kvalitetom, kao i usaglašavanje sa međunarodnom regulativom. Ovaj Sektor, čiji sam naziv upućuje na kvalitet (što sa sobom nosi ne samo velika očekivanja, već i ogromnu odgovornost), predstavlja najznačajniji servis za podršku proizvodnji i prodaji. On Hemofarmu direktno omogućava obavljanje primarne delatnosti, vršeći ulaznu i izlaznu kontrolu – od sirovine do gotovog proizvoda. Za korisnike je garancija da je ono što dobijaju u pakovanju usklađeno sa zakonom, strogim regulativama i terapijskom primenom, čime se garantuje bezbednost u korišćenju, shodno nameni.

²³ CEP (The European Pharmacopoeia and certificates of suitability) – sistem za inspektovanje i potvrdu kvaliteta i usaglašenost sa međunarodnim standardima za farmaceutske kompanije na nivou EU; provere kvaliteta se vrše pre, ali i nakon puštanja farmaceutskih sirovina u promet... U slučaju Hemofarmovog proizvoda utvrđena je sumnja na određeni procenat potencijalne neusaglašenosti kvaliteta sirovine kod dobavljača.

Istraživanjem do kontinuiranog razvoja

Jedan od najvećih izazova za farmaceutsku industriju je stalno traganje za adekvatnijom i savremenijom terapijom, koja omogućava bolji kvalitet života i veće mogućnosti za unapređenje zdravlja. Istovremeno, globalna ekonomija nameće trend smanjivanja troškova, a zdravstvenim sistemima, da bi opstali i bili održivi, neophodne su niže cene lekova. S obzirom da kvalitet u farmaciji nema alternativu, Hemofarm, kao proizvođač generičkih farmaceutskih proizvoda, vidi veliki potencijal za razvoj i plasman svog portfolija u Srbiji, ali i na svim tržištima STADA Grupe. Prednost generičara u odnosu na originatore je upravo u ponudi lekova istog kvaliteta i performansi, ali po pristupačnijoj ceni. Kontinuirana optimizacija portfolija i proaktivno istraživanje i razvoj, uz permanentna poboljšanja tehnoloških kompetencija, organizacione i operativne izvrsnosti kompanije, neke su od ključnih komparativnih prednosti, koje Hemofarmu omogućavaju konkurentnost.

Istraživanje i razvoj

Istraživanje i razvoj čine oslonac rasta i napretka farmaceutske industrije, kroz pomeranje granica u mogućnostima primene postojećih i kreiranje novih farmaceutskih proizvoda. Sektor Istraživanja i razvoja (R&D) Hemofarmu omogućava da tržištu, u što kraćem roku, ponudi kvalitetan, efikasan, siguran i stabilan farmaceutski proizvod, uz poštovanje i usklađenost sa najstrožim regulatornim i marketinškim zahtevima ciljanih tržišta, uključujući zemlje EU i ostala tržišta na kojima je STADA grupa prisutna (Rusija, CIS, Azija, MENA). Istekom perioda važenja patenta gubi se pravo ekskluzivnosti prodaje originatorskog proizvoda, što je za farmaceutske kompanije početak borbe za vodeće pozicije na tržištu generičkih lekova. Cilj R&D Hemofarma je da, kao adaptivni odgovor na originatorske lekove, završi razvoj, registraciju i transfer, te brže i efikasnije lansira nove proizvode, pre isteka patentne zaštite, čineći pacijentima terapiju dostupnijom. To je osnov konkurentne prednosti koja je kompaniji donela lidersku poziciju na farmaceutskom tržištu Srbije i Zapadnog Balkana, gde vrši promet svojih preparata u 11 od ukupno 14 farmakoterapijskih grupa po ATC klasifikaciji.

U skladu sa epidemiološkom strukturom terapijskih indikacija i potrebama pacijenata na tržištima na kojima posluje Hemofarm, R&D je bio fokusiran na najbitnije farmakoterapijske grupe, poput preparata za kardiovaskularne bolesti, antibiotika i neuropsihijatrijskih preparata. Tokom 2015. godine, lansirani su sledeći novi proizvodi:

Lansirano u EU		Lansirano u Srbiji		Lansirano u BiH	
proizvod	doza (mg)	proizvod	doza (mg)	proizvod	doza (mg)
duloxetin kapsule sa modifikovanim oslobađanjem	30 i 60; 20 i 40	Elfonis® film tablete	400	Cenomar® film tablete	400
aripirazol tablete	5,10,15 i 30	Yanida® film tablete	80 i 160	Cornelin® film tablete	10 i 20
aripirazol orodisperzibilne tablete	10 i 15	Yanida Plus® film tablete	80+12.5 160+12.5 160+25	Yanida Plus® film tablete	80+12.5 160+12.5 160+25
Zenix® 2mg/ml, 100 ml infuzioni rastvor lansiran je u Rusiji.				Peptix® prašak za rastvor za injekciju/infuziju	40

U proteklih 25 godina, koliko postoji Hemofarmov R&D, razvijeno je i na tržište plasirano preko 250 proizvoda (Rx i OTC proizvodi, dodaci hrani i kozmetički proizvodi u gotovo svim farmaceutskim oblicima - sve vrste tableta, kapsula, sirupa, masti, kremova, gelova, ampula, injekcija, infuzija, itd.). Kroz istraživački rad nastaju unapređeni proizvodi, koji imaju dodatnu vrednost za pacijente. Uvažavajući potrebe lekara, farmaceuta i pacijenata, R&D je kreirao forme proizvoda komfornije za primenu (manja ili deljiva tableta, sa unakrsnom podeonom crtom, povećano pakovanje tableta i sirupa radi optimalnog pokrivanja trajanja terapije, itd.).

U 2015. godini Hemofarm je dobio 195 novih registracionih rešenja: za lekove (146), medicinska sredstva (33) i dijetetske proizvode (16) na 13 tržišta, od čega najviše u BiH, Srbiji i Makedoniji. Realizovan je i transfer tehnologije u proizvodne pogone Hemofarma za ukupno 31 proizvod (od čega čak 21 iz STADA portfolija), kao i transfer 34 proizvoda unutar proizvodnih pogona Hemofarma u zemlji i regionu. Ovakvi rezultati najbolja su potvrda efikasnost i stručnost Hemofarmovog R&D-a.

Aktivnost	Realizacija		
	2014.	2015.	%
Broj novih registracionih rešenja i upisa medicinskih sredstava i dijetetskih proizvoda	125	195	+56
Broj pripremljenih i predatih dosijea za novu registraciju	105	210	+100
Broj pripremljenih i predatih dosijea na obnovu registracije	153	176	+15

Istraživanja se u Hemofarmu obavljaju u skladu sa aktuelnim propisima „Međunarodne konferencije o harmonizaciji“ (ICH) i smernicama „Dobre laboratorijske, proizvođačke, kliničke prakse“ (GLP, GMP, GCP) i i za određenu zemlju važećim zahtevima. U okviru istraživanja i razvoja Hemofarma kreiraju se i održavaju uslovi i okruženje za inovativni proces razvoja proizvoda, pri čemu se posebno vodi računa o primeni najviših etičkih standarda u svim fazama procesa razvoja novog generičkog leka. Kompanijska Politika kvaliteta i visoki standardi kvaliteta sprovode se tokom razvoja novog leka, a principi „Dobre kliničke prakse“²⁴ primenjuju se prilikom sprovođenja kliničkih ispitivanja²⁵ i svih drugih aktivnosti, koje su važne za medicinske aspekte istraživanja i razvoja. Usklađenost sa ovim standardom obezbeđuje javnosti dokaze da su prava, bezbednost i blagostanje dobrovoljaca u kliničkim studijama, u skladu sa principima Helsinške deklaracije, i da su podaci prezentovani u rezultatima ovih studija verodostojni. Prava, bezbednost i interes ispitanika i učesnika u kliničkim studijama moraju biti prioritetni u odnosu na interes nauke i društva u celini.

Devedeset vrhunskih profesionalaca, koji čine Hemofarmov stručni R&D tim, ima dugoročnu viziju razvoja, baziranu na činjenici da je unapređenje kvaliteta života i zdravlja sve više vođeno naukom i zasnovano na novim naučnim dostignućima. Tokom protekle godine, započeta je i primena principa novog „Best Practice Guide - Development of the New Generic Products“²⁶ vodiča, te novog Quality by Design (QbD) pristupa u razvoju farmaceutskih proizvoda putem seta alata za analizu rizika i dizajn eksperimenata.

²⁴ „Dobra klinička praksa“ je međunarodni etički i naučni standard kvaliteta za projektovanje, vođenje, evidentiranje i izveštavanje o kliničkim studijama.

²⁵ Kliničko ispitivanje je ispitivanje koje se vrši na ljudima da bi se utvrdila ili potvrdila klinička, farmakološka i farmakodinamska dejstva ispitivanih lekova, tj. da bi se identifikovala svaka neželjena reakcija, ispitala resorpcija, distribucija, metabolizam i izlučivanje lekova s ciljem da se utvrdi bezbednost i efikasnost. Ono mora da bude tako planirano i sprovedeno da se na najmanju moguću meru smanji bol, neugodnost, strah i bilo koji drugi predviđiv rizik po zdravlje ispitanika, što naglašava i Zakon o lekovima i medicinskim sredstvima.

²⁶ Propisuje standarde i smernice za procese razvoja novog proizvoda, aktivnosti u sopstvenom razvoju novih generičkih proizvoda po tradicionalnom pristupu i po novom Quality by Design (QbD) pristupu.

Operativna izvrsnost i projektni menadžment

Hemofarm u 2015. nastavlja sa programom kontinuiranog unapređenja u okviru kog je uspešno realizovan niz inicijativa, najvećim delom u Proizvodnji, Nabavci, R&D i Kontrolu kvaliteta. Cilj je povećanje efikasnosti i smanjenje zastoja, optimizacija utroška materijala, smanjenje različitih vrsta gubitaka, uključujući i potrošnju energenata i troškove proizvodnje, skladištenja i transporta. Samo neki od primera su:

1. Povećanje produktivnosti za 30% na liniji za punjenje i pakovanje solucija u Šapcu usled reorganizacije rada;
2. Optimizacija procedura uzorkovanja ampula u Vršcu sa povećanim prinosom do čak 3% (po šarži) i redukcija gubitaka rastvora, uz povećan prinos do max. 4,5% (po proizvodu);
3. Uvođenjem novih frižidera za transport materijala smanjeni su troškovi transporta, dok je kroz dva uspešna SixSigma²⁷ projekta u R&D optimizovan i redukovan broj uzoraka za 50%, kao i redukovana potrošnja reagensa i energije tokom analiza uzoraka za oko 24%;
4. Završena je studija uvođenja LED osvetljenja umesto klasičnih neonki u fabrici u Šapcu, čime će biti redukovana potrošnja električne energije za 5% na godišnjem nivou.

Važan aspekt u proizvodnji Hemofarmovih proizvoda predstavlja priprema i pružanje jasnih, pouzdanih i nedvosmislenih informacija o proizvodu na samom pakovanju, u skladu sa zahtevima svakog pojedinačnog tržišta. Hemofarm stalno unapređuje svoja pakovanja proizvoda - osim što su sve kutije već od recikliranog kartona, poboljšan dizajn sa jasnijom vizuelnom identifikacijom proizvoda, a smanjenim troškovima izrade, postavljen je kao jedan od imperativa daljeg razvoja.

Jedan od načina unapređenja operativne i organizacione izvrsnosti u protekloj godini predstavlja i osnivanje Kancelarije za projekte (PMO - Project Management Office) u okviru Hemofarmovog Sektora korporativnog razvoja uz upravljanje projektima u skladu sa vodećom međunarodnom PMI²⁸ metodologijom. Cilj je da se na jednom mestu, na nivou cele kompanije, objedine svi projekti i inicijative na kojima se radi ili se tek planiraju, od predloga za uvođenje novih proizvoda, do svih konstruktivnih ideja koje uvode unapređenja i rast poslovanja. Centralizovano praćenje projekata, pored boljeg upravljanja resursima, omogućava i povećanje korporativne efikasnosti i efektivnosti, uz izbegavanje dupliranja pojedinih faza ili čitavih projekata. Iskustva u radu PMO-a, uz adekvatne obuke, kreiraće ne samo kvalifikovane interne projekt menadžere, već i praksu, templejte, forme i operativne postupke za što racionalnije upravljanje projektima u budućnosti.

²⁷ SixSigma - strategija upravljanja poslovanjem radi smanjenja troškova i unapređenja rezultata uklanjanjem defekata, grešaka, varijacija... Lean - metoda za unapređivanje procesa identifikovanjem i eliminisanjem gubitaka, što rezultira aktivnostima koje dodaju vrednost.

²⁸ PMI (Project Management Institute) globalna profesionalna asocijacija za upravljanje projektima (sedište u SAD); izdaje referentnu knjigu standarda pod nazivom PMBOK i svake godine preko mreže svojih ogranaka organizuje sertifikaciju profesionalaca za upravljanje projektima (PMP-Project Management Professional).

Samo bezbedan proizvod

Bezbedan proizvod za Hemofarm predstavlja jednu od elementarnih dimenzija odgovornosti, koja se ne završava samo proizvodnjom, već traje tokom njegovog čitavog upotrebnog ciklusa. Za kompaniju to prevazilazi zakonske obaveze, jer farmaceutske proizvodi direktno utiču na kvalitet života ljudi. Zato svaki zaposleni u Hemofarmu ima obavezu da se postara za bezbednost farmaceutskih proizvoda koje kompanija proizvodi.

Svi aspekti bezbednosti i kvaliteta leka u potpunosti postaju potvrđeni tek pošto se on registruje i počne da ga koristi veći broj pacijenata.²⁹ Etička i zakonska obaveza proizvođača je da kontinuirano prikupljaju informacije o bezbednosti lekova na tržištu, obrađuju, procenjuju te informacije i prijavljuju ih regulatornim vlastima širom sveta, kao i zdravstvenim radnicima i široj javnosti. Otkrivanje, razumevanje, procena i sprečavanje neželjenih reakcija na lekove, aktivnosti su koje se sprovode u okviru farmakovigilance.

²⁹ U postmarketinškoj fazi životnog ciklusa farmaceutskog proizvoda.

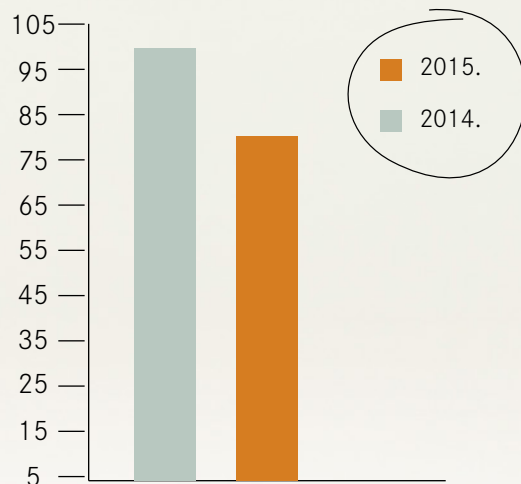
U sistem farmakovigilance, u svakoj zemlji, uključeni su zdravstveni radnici, nosioci dozvole za stavljanje u promet lekova i Nacionalni centar za farmakovigilancu, kroz čiju blisku saradnju se omogućava adekvatno definisanje bezbednosnog profila leka i identifikovanje svih potencijalnih signala. Neželjena dejstva lekova predstavljaju klinički problem koji je poseban izazov savremenoj medicini i često ostaju neprepoznata od strane zdravstvenih stručnjaka. Zato su aktivnosti u domenu farmakovigilance jednako važne koliko i međunarodna saradnja nadležnih institucija iz ove oblasti, koja ne poznaje granice.

Neželjena dejstva i reklamacije

Odgovornost za praćenje bezbednosti, efikasnosti i kvaliteta proizvoda obaveza je svih zaposlenih u Hemofarmu, kao i onih sa kojima je kompanija u ugovornom odnosu. Neželjene reakcije na farmaceutski proizvod ili bilo koja druga vrsta nezadovoljstva korisnika proizvoda registruju se kao reklamacije. Reklamacije mogu pristići direktno od zdravstvenih radnika, regulatornih tela, pacijenata, potrošača, stručnih časopisa ili medija. Bezbednost farmaceutskih proizvoda za Hemofarm predstavlja poseban prioritet. U skladu sa tim, tokom 2015. godine uvedene su info kartice za sve zaposlene sa preciznim uputstvima o postupanju u slučaju susreta sa bilo kakvim neželjenim dejstvom.³⁰ Takođe, Hemofarm je omogućio zainteresovanim stranama da i direktno podnesu reklamaciju na proizvod, i to putem forme za prijavu neželjenih dejstava na zvaničnoj korporativnoj internet prezentaciji³¹ mahom namenjenoj poslovnim partnerima u lancu snabdevanja farmaceutskog tržišta, kao i putem mejlova svakodobro@hemofarm.com i nezelenja.dejstava@hemofarm.com koji su prevashodno namenjeni pacijentima i krajnjim korisnicima proizvoda, kao i na sve javno dostupne brojeve telefona kompanije. Pored toga, predstavnici Sektora Marketinga i prodaje uvek su na raspolaganju prvenstveno doktorima i farmaceutima za prihvatanje svih vidova reklamacija na Hemofarmove proizvode. U slučaju identifikovanja reklamacije ili neželjenog dejstva leka, Hemofarm postupa u skladu sa standardnim operativnim procedurama za procenjivanje profila bezbednosti registrovanih preparata, a u slučaju prepoznavanja potencijalnog rizika kompanija inicira evaluaciju svih raspoloživih podataka.

³⁰ U reklamacije sa elementima neželjenih dejstva leka ubraja se i reklamacija na kvalitet leka u smislu izostanka dejstva leka. U obradi reklamacija sa elementima neželjenih dejstava učestvuju R&D i QC.

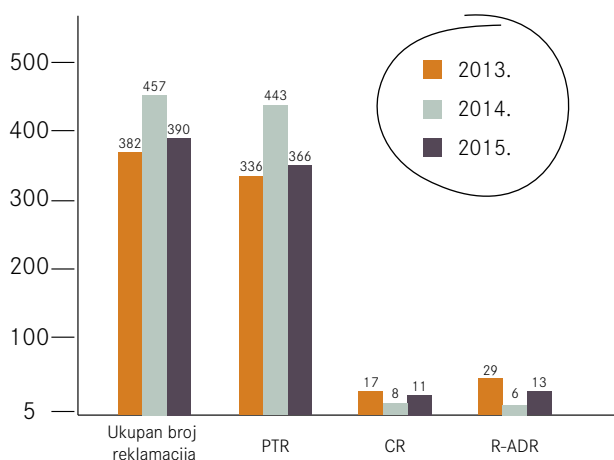
³¹ <http://www.hemofarm.com/proizvodi/prijava-nezeljenih-reakcija-na-lek>

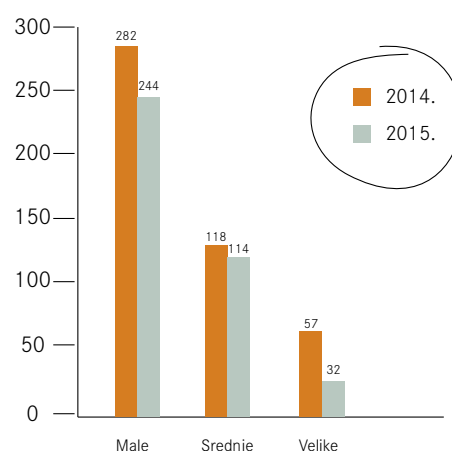
Tokom 2015. sa svih tržišta Hemofarma A.D. primljeno je 85 prijava neželjenih dejstava (ADR) od zdravstvenih radnika i pacijenata (102 u 2014.). Dvadeset i tri slučaja (27 u 2014.) procenjena su kao ozbiljna a 62 (75 u 2014.) kao ne tako ozbiljna neželjena dejstva. Važno je napomenuti da broj prijava neželjenih dejstava u velikoj meri zavisi od obučenosti i spremnosti zdravstvenih radnika, ali i pacijenata, da izvrše prijavu.

Tokom 2015. godine zabeleženo je ukupno 390 reklamacija za proizvode koji su proizvedeni u svim proizvodnim pogonima Hemofarma. To je za čitavih 14,7% manje u odnosu na 2014. godinu (457), uprkos značajnom povećanju proizvodnje za 7%. Pad broja reklamacija posledica je preduzetih korektivno-preventivnih mera i unapređenja kako samih proizvoda, tako i procesa proizvodnje i farmaceutskih pakovanja. Od ukupnog broja reklamacija, 366 reklamacija su proizvodno-tehničke (PTR)³², 11 su komercijalne (CR)³³ i 13 reklamacija imaju elemente neželjenog dejstva leka (R-ADR)³⁴. Reklamacije se uglavnom odnose na pakovanje i etiketiranje, a ne na sam kvalitet i funkcionalnost proizvoda.

Broj reklamacija prema kategorizaciji na PTR, CR i R-ADR prikazan je u sledećem grafiku:

Broj reklamacija prema klasifikaciji na male srednje i velike prikazan je u sledećem grafiku:

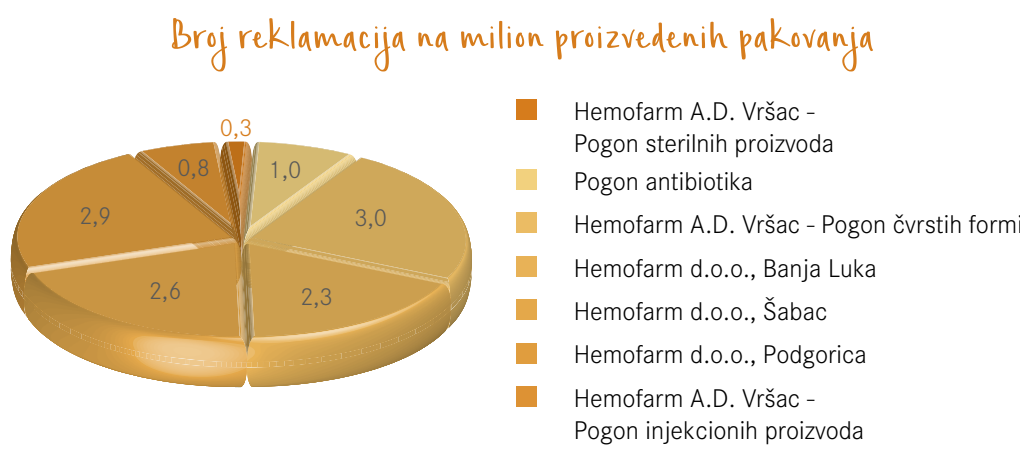
³² Reklamacije na pakovanje i etiketiranje, na oštećenja i nepravilnosti na proizvodu i slično.

³³ Reklamacije na kašnjenja u isporuci korisniku, isporuku neodgovarajuće količine proizvoda, neodgovarajući odnos isporučioaca prema kupcu ili ugovornom partneru i slično.

³⁴ Reklamacije sa elementima neželjenog dejstva leka ili sumnjom na isto, kao i podatke o interakciji lekova, izloženosti lekovima u trudnoći i dojenju, izostanku terapijskog dejstva leka, sumnji u kvalitet leka, predoziranju, medicinskim greškama, zloupotrebi leka, upotrebi leka kod neodobrene indikacije, neželjenim dejstvima pri izloženosti leku na radnom mestu, te podatke o lažnom leku i sumnji u prenošenje infektivnog agensa putem leka.

Klasifikacija na male srednje i velike reklamacije vrši se na osnovu kriterijuma ozbiljnost posledica, mehanizma detekcije i učestalost ponavljanja. Reklamacije koje se odnose na kvalitet proizvoda gde je visoka ocena za kriterijum ozbiljnost posledica, klasifikuju se kao srednje ili velike reklamacije. Reklamacije koje se odnose na nepravilnosti pakovanja u najvećem broju svrstavaju se u male.

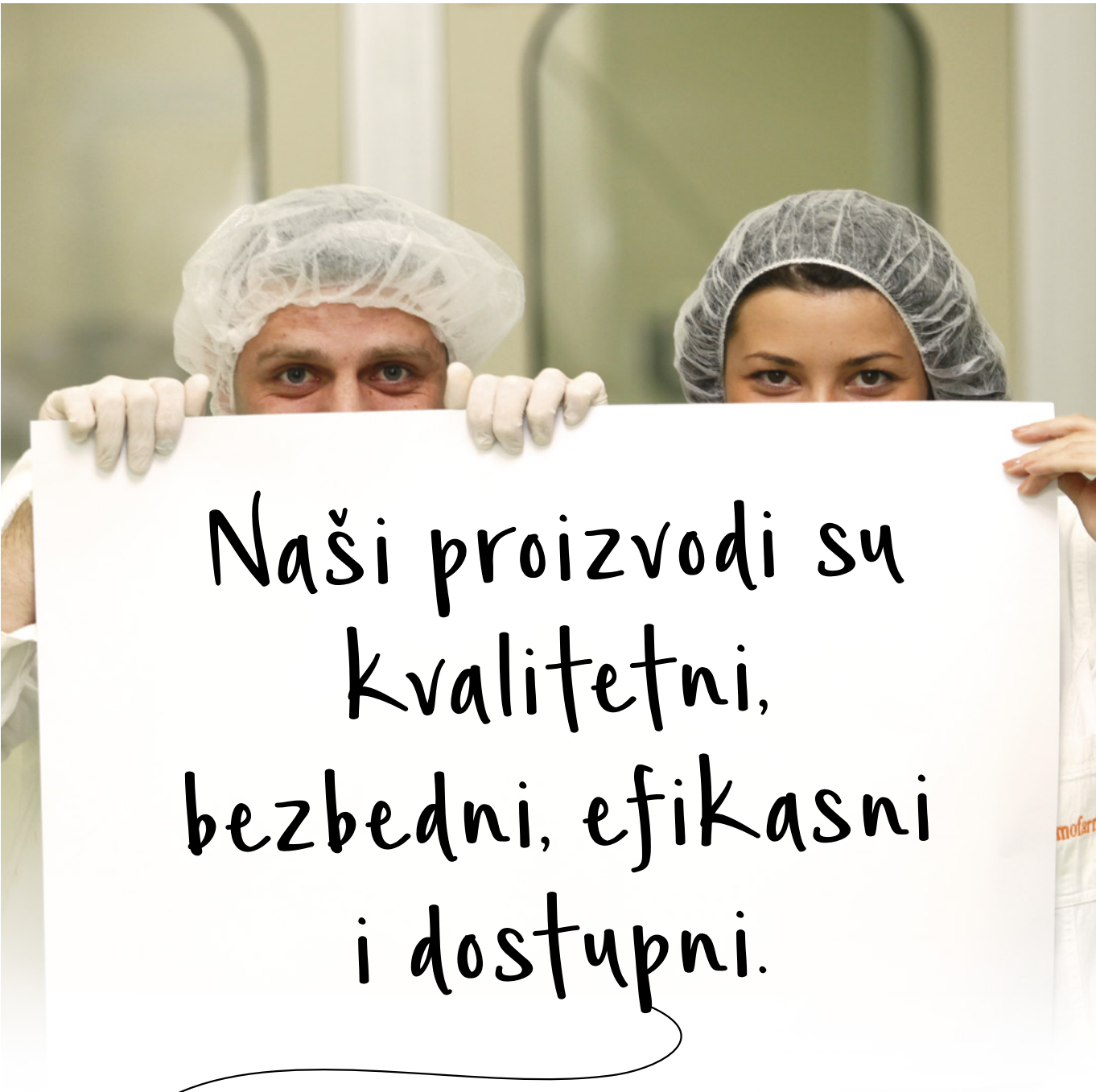
Računato prema broju proizvedenih pakovanja najveći broj reklamacija zabeležen je za Pogon čvrstih formi u centralnom proizvodnom kompleksu u Vršcu (46%) i za Pogon čvrstih formi i Pogon polučvrstih i tečnih formi (zajedno 21%) u proizvodnom kompleksu u Šapcu, što je i očekivano s obzirom da proizvodnja u ta tri pogona predstavlja 57% ukupne proizvodnje Hemofarma.

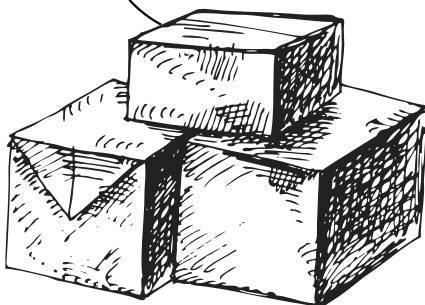
Za svaku primljenu reklamaciju Kontrola kvaliteta vrši adekvatne provere i istragu o opravdanosti sumnje na bezbednosni ili kvalitativni aspekt datog proizvoda. Svaka reklamacija se zavodi i sadrži zakonski neophodne podatke (naziv/serija proizvoda, podnosilac, opis reklamacije i izveštaj o istrazi). Prilikom zavođenja vrši se i klasifikacija na male srednje i velike reklamacije. Nakon završene istrage, daje se zaključak da li je reklamacija opravdana, neopravdana ili nejasna, i formira se zvanični odgovor na reklamaciju. Svi nalazi istrage pažljivo se analiziraju sa stanovišta procesa proizvodnje, pakovanja, ispitivanja ili rukovanja proizvodima, nakon čega se predlažu mere unapređenja. U toku istrage reklamacija u 2015. godini pokrenute su i realizovane sledeće korektivno-preventivne mere:

- revizije i unapređenja radnih uputstava u proizvodnji i kontroli;
- pojačana kontrola u toku procesa proizvodnje i/ili pakovanja određenih proizvoda;
- unapređenje vezano za kontaktnu ambalažu;
- unapređenje u smislu preventivne provere funkcionalnosti alata na proizvodnoj opremi, itd.

U cilju sprečavanja reklamacija propisuju se odgovarajuća poboljšanja, a kontinuirano se radi i na povećanju efikasnosti procesa sprovođenja istrage radi postizanja što boljih korektivno preventivnih mera.

Naši proizvodi su
kvalitetni,
bezbedni, efikasni
i dostupni.

NAŠA ODGOVORNOST

ODGOVORAN MARKETING

ODRŽIVO PAKOVANJE PROIZVODA

BRINEMO ZA DRUGE

Pomoć institucijama i udruženjima u oblasti zdravstva

Unapređenje socijalnog statusa pojedinaca

Svim srcem za kulturu, obrazovanje, sport

Stipendijama za unapređenje i razvoj obrazovanja

Podrška očuvanju i zaštiti životne sredine

ETIČNOST KAO OSNOVA POSLOVANJA

Odgovorno upravljanje dobavljačima

Antikorupcija i sprečavanje sukoba interesa

Odgovoran marketing

Farmaceutski marketing mora da bude zasnovan na odgovornosti, transparentnosti i tačnosti informacija, jer nepravilna ili nekontrolisana upotreba lekova može biti opasna po ljudski život. Preduslov za uspešnost terapije je da lekari i farmaceuti budu u potpunosti upoznati sa svim prednostima i rizicima primene određenog farmaceutskog proizvoda. Isto tako i pacijenti treba da budu adekvatno obavešteni o izboru dostupnih tretmana i terapija, kroz dijalog sa doktorom ili farmaceutom. Zato je farmaceutski marketing ključni segment predstavljanja performansi, primene i dejstva lekova, kao i suštinski izvor informacija o farmaceutskim proizvodima. Odgovoran farmaceutski marketing za Hemofarm predstavlja siguran način izgradnje poverenja između zdravstvenih radnika i pacijenata i uopšte svih zainteresovanih strana, a za korisnike proizvoda potvrdu ispravne i sigurne primene. Kroz odgovoran marketing Hemofarm nastoji da sagleda i potencijale za optimizaciju portfolija.

Hemofarm sa posebnom pažnjom kreira marketinške aktivnosti za svoje proizvode. Svoju paletu lekova i dodataka ishrani, koji su podrška u otklanjanju zdravstvenih tegoba i pomažu unapređenje zdravlja, promovise primenjujući tri osnova principa:

- poštovanje domaćih i međunarodnih zakonskih okvira i pravnih propisa koji regulišu farmaceutski marketing, kao i primena internih korporativnih pravila STADA Grupe;
- zasnivanje marketinških poruka i tvrdnji o proizvodima na naučnim dokazima, tj. pozivanje na njih prilikom promovisanja proizvoda (kao što su, na primer, kliničke studije i sl.);
- etički i visoko-moralni pristup u svakom segmentu promocije – od ideje do implementacije.

U farmaceutskom marketingu od suštinske važnosti je da nema skrivenih, neproverenih ili poruka sa lažnom nadom za izlečenje, zbog čega su poštovanje pravila etike i odgovornost farmaceutskih kompanija presudni. Hemofarm insistira na kvalitetnom, transparentnom i tačnom informisanju potencijalnih korisnika o određenom farmaceutskom proizvodu. Poseban izazov u kreiranju marketinških poruka predstavljaju značajna zakonska ograničenja u farmaceutskom marketingu: od restriktivnog davanja podataka o određenim vrstama proizvoda (lekova) i nivoa informacija u vezi sa njima (lekovi na recept ne mogu se promovisati), do načina na koji se plasiraju (na primer: kaže se da proizvodi pomažu u nastojanju ili želi da se ublaži tegoba, umesto da se tvrdi kako direktno leče).

Zato je rad Sektora marketinga i prodaje Hemofarma baziran na primeni Pravilnika o načinu oglašavanja leka, odnosno medicinskog sredstva³⁵, kojim je propisano kako se lekovi oglašavaju, definisane su smernice za izradu i distribuciju marketinškog materijala i deljenje uzoraka, kao i saradnja sa zdravstvenim radnicima i stručnim udruženjima.

³⁵ <http://www.zdravlje.gov.rs/downloads/Zakoni/Pravilnici/PravilnikONacinuOglasavanjaLekaOdnosnoMedicinskogSredstva.pdf>

U ovim aktivnostima Pravni sektor Hemofarma ima ulogu konsultanta i kontinuirano nastoji da pacijentima bude obezbeđena što kvalitetnija farmaceutska informacija. Pre promocije farmaceutskog proizvoda koji je nastao u fabrikama Hemofarma ili čiji promet kompanija vrši, Agencija za lekove i medicinska sredstva (ALIMS³⁶) daje odobrenja za sva marketinška rešenja, poruke i kanale promocije.

Iako zakonska regulativa u velikoj meri striktno uređuje oblast farmaceutskog marketinga, kada su u pitanju dodaci ishrani, još uvek nisu precizno propisani kriterijumi za promociju (poseban zakon je u fazi nacрта), te je ovakve proizvode još uvek moguće slobodno reklamirati opštoj javnosti. Hemofarm i kod dodataka ishrani nastoji da svaku marketinšku poruku ili tvrdnju zasnuje na naučno potvrđenim referencama ili kliničkim studijama, kada je to moguće, pristupajući im jednako odgovorno kao da su OTC proizvodi ili lekovi na recept. Pružajući kvalitetne marketinške informacije, koje su proverene i potvrđene, Hemofarm nastoji i da inspiriše druge farmaceutske kompanije da slede ovakav primer.

(izvod iz Principa ponašanja za zaposlene Hemofarma A.D. Vršac i njegovih zavisnih društava, dostupnih na <http://www.hemofarm.com/poslovanje/korporativni-kodeks>)

2. Princip saradnje sa pripadnicima stručnih krugova i sa njihovim institucijama

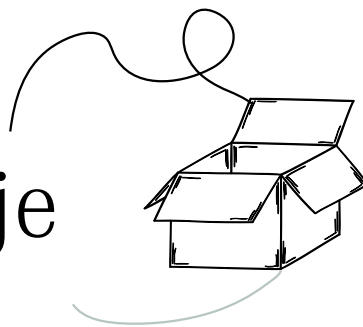
Zaposleni u Hemofarmu su u obavezi da održavaju kontinuiranu saradnju sa lekarima i apotekarima i ostalim pripadnicima stručne javnosti i njihovim institucijama i ustanovama, na način koji ne ugrožava neutralnost i nezavisnost bilo kog od učesnika.

³⁶ <http://www.alims.gov.rs/latin/>

Lekovi koji se izdaju na recept, OTC preparati i dodaci ishrani predstavljaju složene proizvode, osmišljene da zadovolje potrebe pacijenata. O njihovoj preventivno-terapijskoj primeni, prednostima koje imaju za pacijente, kao i novim medicinskim i farmaceutskim dostignućima, neophodno je sprovoditi kontinuiranu edukaciju zdravstvenih radnika. Očekivano je da farmaceutski proizvođači omoguće i podrže takve obuke i razmenu znanja. Sa druge strane, na osnovu profesionalnog zdravstvenog iskustva, doktori i farmaceuti pružaju farmaceutskoj industriji vredno, nezavisno i stručno znanje. Ovakva aktivna razmena znanja unapređuje kvalitet nege i lečenja pacijenata, unapređujući društvo u celini. U tom procesu od suštinskog značaja je očuvanje integriteta i nezavisnosti odluka zdravstvenih radnika da prepisuju određeni lek, čime se štiti i sam zdravstveni sistem. Hemofarm, u skladu sa zakonskim aktima i internim procedurama, objavljuje informacije o svim sponzorisanim stručnim skupovima i iznosu utrošenih sredstava, čineći svoje poslovanje fer i transparentnim. Kvartalni podaci su dostupni na korporativnom internet sajtu.³⁷

Kombinujući principe odgovornog marketinga sa principima održivog razvoja, tokom 2015. godine Sektor marketinga i prodaje Hemofarma uveo je značajne izmene u način prezentovanja stručnih informacija zdravstvenim radnicima. Umesto publikovanja velikog broja brošura (koje osim finansijskih izdataka zahtevaju i druge resurse, poput značajnih količina papira) Hemofarm je uveo elektronsku promociju svojih proizvoda za stručnu javnost, putem Apple iPad platforme i aplikacija. Na ovaj način omogućeno je stalno prezentovanje novosti, interaktivna komunikacija unapredila je dijalog (slanje e-brošura na mejl, pitanja i odgovori, e-konsultacije...) i farmaceutski marketing postao je dinamičniji. Farmaceutski marketing Hemofarma sada je više fokusiran i upućen na direktne povratne informacije zdravstvenih radnika u vezi sa stručnim sadržajima – da li su im jasni, korisni za rad sa pacijentima, dovoljno edukativni, itd. Trenutno je i dalje u toku tranzicioni period sa klasičnog marketinga na ovaj novi vid farmaceutskog e-marketinga, te će puni efekti prelaska biti tek izmereni i objavljeni. Ovo predstavlja primer inovativnog nastupa na tržištu Srbije u odnosu na konkurenciju.

Održivo pakovanje proizvoda

Razvoj potreba pacijenata i korisnika proizvoda, kao i razvoj savremenog života uopšte, stavljaju pred farmaceutske kompanije brojne izazove. Jedan od najvećih za Hemofarm jeste kako da svoje proizvode učini održivim, zbog čega kompanija aktivno radi na kreiranju smernica, inicijativa i projekata koji će povećati pozitivan uticaj proizvoda na životnu sredinu, bez narušavanja kvaliteta i bezbednosti samih proizvoda. Sa tim u vezi, fokus je na razvoju održivog pakovanja i ambalaže za proizvode.

³⁷ Podaci za prethodni kvartal objavljuju se najkasnije do 20. u prvom mesecu narednog kvartala; više informacija na <http://www.hemofarm.com/poslovanje/korporativni-koeks>

Hemofarm je uveo reciklirani karton u proizvodnju ambalažnog (kutijice lekova) i transportnog pakovanja. Ovaj projekat je započet još 2013. godine, kada je 97% kutija bilo od nerecikliranog kartona. Samo 2 godine kasnije, 2015, učešće recikliranog kartona je podignuto na čitavih 70%. Takođe, Hemofarm razmatra i mogućnosti smanjivanja količine ili sastava ambalaže svojih proizvoda, bez narušavanja performansi ambalaže i upakovanih proizvoda. Tako kompanija intenzivno radi na finalizaciji i implementaciji projekta smanjivanja utroška polipropilena u CRC zatvaračima (Child Resistant Closures – zatvarači koje deca ne mogu da otvore). Dosadašnje analize su pokazale da je moguće smanjiti utrošak polipropilena po zatvaraču za oko 0,8 g što je 25% manje od ukupne težine postojećeg zatvarača, što bi na godišnjem nivou iznosilo uštedu od oko 5 tona ove sirovine.

Pored toga, jedna od dimenzija odgovornog marketinga Hemofarma jeste i adekvatno pakovanje i obeležavanje farmaceutskih proizvoda, što je usklađeno sa zakonskim propisima. Osim pakovanja i obeležavanja proizvoda, važno je da svaka kutija leka sadrži i uputstvo o njegovoj primeni, indikacijama, neželjenim dejstvima, itd. Pored osnovnih pravnih smernica o izgledu i sadržaju pakovanja i uputstva, kao i preciziranim neophodnim informacijama, Hemofarm svoje proizvode obeležava i Brajevom azbukom, čime omogućava slepim i slabovidim osobama komfornu primenu, uz punu dostupnost neophodnih informacija.

Brinemo za druge

Hemofarm je kompanija koja, osim o svojim zaposlenima i njihovim porodicama, poslovnim partnerima i korisnicima svojih proizvoda, posvećeno brine i o lokalnim zajednicama u kojima posluje. Svoju brižnost i podršku ugroženom stanovništvu, Hemofarm ostvaruje kroz aktivnosti Hemofarm Fondacije.³⁸ Više od dve decenije, koliko postoji, Fondacija nastoji da prepozna potrebe ugroženih delova društva, potrebe okoline, ali pre svega potrebe zdravstvenog sistema, kome je stabilan i veran partner i oslonac. Tranzicija društva, uz mnoge nepovoljne globalne i lokalne ekonomske parametre, učinila je da domaće zdravstvo bude u znatno težem položaju, nego što to njegovi korisnici mogu da podnesu. Zato Hemofarm na sve načine nastoji da rastereti zdravstveni sistem Srbije. To ostvaruje na nekoliko načina – pre svega, kroz bogat i kvalitetan portfolio proizvoda, zatim promovisanje zdravih navika i životnih stilova, kojima se unapređuje kvalitet života i smanjuju rizici od pojave tegoba i bolesti, kao i kroz rad Fondacije koja nastoji da efekat njenog rada ne bude samo sagledavanje suštinskih potreba institucija u zdravstvenom sistemu, već konkretna pomoć i delovima sistema, a samim tim i pacijentima. Upravo takva institucionalizacija podrške rezultirala je značajnim povećanjem obima krajnjih korisnika koji ostvaruju sistemske benefite kroz rad Fondacije.

Podrška zdravstvu strateško je opredeljenje i fokus rada Fondacije. U skladu sa tim, najviše aktivnosti realizovano je u okviru nacionalne kampanje pod nazivom „Svim srcem“. Glavni cilj je unapređenje kvaliteta zdravlja ljudi kroz podizanje kvaliteta usluga u zdravstvenom sistemu Srbije. Kampanja je odraz nastojanja da se izgradi javno-privatno partnerstvo sa institucijama sistema: Ministarstvom zdravlja Republike Srbije, lokalnim samoupravama, kliničko-bolničkim centrima, domovima zdravlja i drugim relevantnim institucijama.

U 2015. je donirano više od 67 miliona dinara u projekte iz oblasti zdravstva, obrazovanja i mladih talenata, kulture i podrške najugroženijem stanovništvu. Fondacija je tokom godine, kroz 82 ostvarena partnerstva, realizovala 83 aktivnosti. Jedan od ciljeva bio je i razvoj svesti o važnim zdravstvenim i društvenim problemima, kao i načinima uključivanja u njihovo rešavanje, na šta je Fondacija ukazala kroz 834 medijske objave. Sa istim ciljem, Fondacija je unapredila i način komunikacije na društvenim mrežama, kako bi dodatno povećala svoju transparentnost i široj javnosti približila programe i aktivnosti koje sprovodi.

³⁸ <http://www.fondacijahemofarm.org.rs/>

Pomoć institucijama i udruženjima u oblasti zdravstva

Donaciju u vidu medicinskih aparata i opreme, ukupne vrednosti od oko 36 miliona dinara, dobilo je 20 zdravstvenih ustanova u Srbiji. Kriterijum za njihov odabir, u saradnji sa Sektorom Marketinga Hemofarma i u skladu sa Kalendarom zdravlja Srbije³⁹, bila je ozbiljnost problema/stepen ugroženosti pacijenata, kao i broj pacijenata koji su potencijalni korisnici podrške, a neke od njih su:

1. Institut za kardiovaskularne bolesti Dedinje - Klinici za vaskularnu hirurgiju doniran je ultra-zvučni aparat B flow kolor dopler; Na Institutu se godišnje pregleda oko 60.000 osoba i uradi se oko 4.000 kardiovaskularnih operacija. Na dopleru karotida, gde se nalazi doniran aparat, godišnje se uradi oko 7.000 pregleda (dijagnostičkih procedura).

2. Klinički centar Srbije (KCS):

- a. Urgentnom centru su donirane intubaciona laringealna maska, špric pumpe, trans vent oxylog;
- b. Klinici za urgentnu kardiologiju doniran je portabilni aparat za ultra-zvučni pregled srca; Važno je istaći da se u stacionarnoj delatnosti KCS godišnje leči više od 90.000 bolesnika, uz više od 950.000 bolesničkih dana lečenja, obavi se preko 50.000 operacija i više od 7.000 porođaja. U dnevnim bolnicama godišnje se leči 25.000 bolesnika i obavi preko 5.000 operacija. Samim tim, podrška radu ove zdravstvene ustanove, koja je jedna od najvećih u Srbiji, predstavlja suštinsku podršku domaćem zdravstvenom sistemu i mnogobrojnim pacijentima koji se tu leče.

3. Institutu za plućne bolesti Vojvodine u Sremskoj Kamenici doniran je spirometar i 6 bolničkih kreveta sa antidekubit madracima; Tokom godine u Ambulantno-prijemnoj službi pregleda se oko 25.000 pacijenata, od kojih se 6.000 zadrži na bolničkom lečenju. Na III klinici na B odeljenju gde su donirani kreveti godišnje se leči oko 300 pacijenata, a donirani spirometar se koristi za terenski rad i na njemu se obavi oko 350-400 godišnjih pregleda.

4. Vojno medicinska akademija (VMA) - Klinici za anesteziju i reanimaciju doniran je video laringoskop; Godišnje se na VMA pregleda oko 230.000 civilnih osiguranika, od kojih se više od 20.000 hospitalizuje. Na doniranom aparatu godišnje se pregleda oko 500 pacijenata u Klinici za anesteziologiju i intenzivnu terapiju VMA.

³⁹ <http://www.batut.org.rs/index.php?calendar=1>

5. Kliničkom centru Kragujevac doniran je video bronhoskop Olympus; U ovoj zdravstvenoj ustanovi se ambulantno pregleda oko 28.400 osoba godišnje; Klinika za pulmologiju uradi oko 12.000 pregleda i 2.000 hospitalizacija godišnje, a na doniranom aparatu se pregleda oko 500 ljudi.

6. Institutu za onkologiju i radiologiju Srbije doniran je deo sredstava za aparat sekvenator za testiranje gena raka; Na Institutu se godišnje pregleda oko 6000 ljudi, a oko 50 uzoraka se uradi na doniranom aparatu.

7. Klinički centar Niš:

a. Klinici za plućne bolesti „Knez Selo“ donirano je bronhoskop i 10 pulsni oksimetara;

b. Klinici za kardio-vaskularne bolesti doniran je ultrazvučni aparat za ehokardiografiju i 4 kabla za EKG holter;

KC Niš ima oko 2,5 miliona korisnika, a u „Knez Selu“ se uradi oko 700 do 1.000 bronhoskopija, dok se na Kardiologiji godišnje uradi oko 8.000 pregleda doniranim ultrazvučnim aparatom.

8. Opštoj bolnici „Euromedik“ donirana su sredstva za kupovinu digitalnog mamografa; Ustanova godišnje obavi oko 20.000 pregleda, dok se na doniranom aparatu pregleda oko 2.000 pacijenata.

9. Javnoj zdravstvenoj ustanovi Univerzitetskom Kliničkom centru Republike Srpske u Banja Luci donirana su sredstva za kupovinu 2 kreveta za potrebe intenzivne nege i 10 aspiracionih pumpi za tretman pacijenata koji se nalaze na mehaničkoj ventilaciji;

Svoj slogan „Svim srcem“ Fondacija je priključila kampanji Ministarstva zdravlja „Produži život“ sa ciljem podizanja svesti i promocije značaja doniranja i transplantacije. Tako je nastala kampanja „Produži život – svim srcem“ Organizovana su predavanja sa uglednim lekarima, pacijentima sa transplantiranim organima i poznatim ličnostima za oko 700 zaposlenih u medijskim kućama „Adria media“ i „Color Press“, Srpskom narodnom pozorištu u Novom Sadu i Kriminalističko-policijskoj akademiji u Beogradu. Na „Pro-femina: Konferenciji o zdravlju“ jedna od ključnih tema je bila transplantacija organa, a organizovana je i ulična šetnja povodom Evropskog dana donora, u kojoj su, osim zaposlenih u Hemofarm Fondaciji i Hemofarm kompaniji, učestvovali ugledni lekari, javne ličnosti i građani. Kroz prvih 6 meseci aktivnosti Fondacije, potpisano je više od 150 donorskih kartica, kao izraz spremnosti i dobre volje da se produži život onih, čije zdravlje je ozbiljno ugroženo.

Hemofarm A.D. je u 2015. takođe podržao zdravstveni sistem kroz donacije u ukupnom iznosu od oko 18 miliona dinara, što je veći iznos nego prethodne godine. Donacije su obuhvatile pomoć u lekovima (42%), novčanim sredstvima za namensku adaptaciju zdravstvenih ustanova i nabavku medicinske opreme (58%). Deo donacija odnosio se na urgentno zbrinjavanje migranata sa Bliskog Istoka, u tranzitu kroz Srbiju, u vidu lekova i sredstava za ličnu higijenu.

Ulaganje u zdravstvo, u cilju podrške pacijentima, rezultiralo je unapređenjem saradnje sa državnim institucijama, nosiocima primarne i sekundarne zdravstvene zaštite, udruženjima građana i medijima. Doprinos razvijanju i unapređenju kvaliteta života, ostvaren je kroz snažnije partnerstvo sa predstavnicima lokalnih samouprava u Beogradu, Vršcu, Šapcu, Novom Sadu, Nišu, Kragujevcu, Zrenjaninu, Sremskoj Kamenici, Irigu, Banjaluci.

Unapređenje socijalnog statusa pojedinaca

Podrška ranjivim i socijalno ugroženim kategorijama stanovništva koje su izložene posebnim zdravstvenim rizicima je jedan od prioriteta Hemofarm Fondacije. Sa tim u vezi, sprovedena je 31 inicijativa u iznosu od 2,6 miliona dinara. Poseban segment predstavlja i podrška zaposlenima Hemofarma, kao najvrednijem resursu kompanije, u vidu donacija deci umrlih radnika, sredstava za rešavanje stambenih pitanja i za rad Udruženja penzionera Hemofarma.

Nacionalnom udruženju roditelja dece obolele od raka „Nurdor“ iz Beograda donirana su sredstva za aktivnosti čije je krajnji cilj rehabilitacioni kamp za decu lečenu od malignih bolesti. Takođe, podržan je rad institucija socijalne zaštite, koje se staraju o najmlađim, ali i najstarijim licima kroz direktne donacije, hranu i opremu, kao i obrazovnim ustanovama za kupovinu dečije užine i unapređenje uslova za boravak dece i mladih. Deci koja se leče u Opštim bolnicama u Vršcu i Šapcu i deci iz Centra za zaštitu odojčadi, dece i omladine u Zvečanskoj ulici u Beogradu uručeni su novogodišnji paketići. U okviru kampanje „Čep za hendikep“ donirano je 500 kg čepova za kupovinu invalidskih kolica za potrebe članova Udruženja kvadriplegičara i paraplegičara „Banat“ iz Zrenjanina. Više od 30 zaposlenih Hemofarma i Hemofarm Fondacije dalo je krv u Institutima za transfuziju krvi u Beogradu, Vršcu i Šapcu za pacijente koji čekaju operaciju. Pružajući pomoć migrantima, donirana su higijenska sredstva Opštoj bolnici u Subotici, a zaposleni u Hemofarmu i Fondaciji, zajedno sa volonterima, stipendistima Fondacije, uručili su garderobu, higijenska sredstva i hranu neformalnom beogradskom prihvatnom centru „Miksalište“. Kroz ove aktivnosti, pored ostalog, unapređen je timski duh zaposlenih, ali i odnos sa stipendistima Fondacije.

„Svim srcem” za kulturu obrazovanje, sport

Podrška umetničkim i kulturnim događajima, kao i podrška obrazovnim institucijama i projektima u cilju razvijanja sportskog i timskog duha i odgovornosti prema sopstvenom zdravlju, rezultirale su sa 23 realizovane aktivnosti uz donaciju u ukupnom iznosu od skoro 17 miliona dinara. Organizovana je humanitarna aukcija slika i pokrenut SMS broj čiji prihod je išao za obnovu pozorišta Boško Buha. Beogradskom festivalu igre donirana su sredstva za održavanje 12. festivala baletskih i plesnih trupa. Manifestaciji književna nagrada „Vasko Popa“ donirana su sredstva za nagradu za prvoplasiranog dobitnika Jovana Zivlaka. Udruženju dramskih umetnika Srbije donirana su sredstva za regulisanje zdravstvene zaštite članova udruženja. Podržani su festival „EXIT 2015“, 28. „Beogradski maraton“ i klub „Extreme summit team“ za odlazak prve ženske ekspedicije na Himalaje. Podržani su i projekti od lokalnog značaja vršačke Televizije Banat. Sve ove aktivnosti doprinele su, pored ostalog, unapređenju saradnje sa predstavnicima međunarodne zajednice - Ambasada Nemačke, Nemačko-srpsko privredno udruženje, Ambasada Holandije, predstavnicima civilnog sektora i medija.

Stipendijama za unapređenje i razvoj obrazovanja

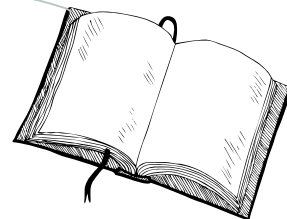
Za unapređenje razvoja u oblasti obrazovanja u 2015. godini izdvojeno je preko 10,6 miliona dinara. Uručena je 101 stipendija studentima i učenicima sa teritorije Srbije za školsku 2014/2015. godinu i 60 stipendija za školsku 2015/2016. U razvoju obrazovanja, aktivnosti su usmerene na podršku dece zaposlenih u sticanju željenih znanja na izabranim fakultetima i podršku mladima u Srbiji za studije medicine i farmacije. Podrška obrazovanju treba da podstakne upravo razvoj kvalitetnih kadrova koji će, kao najvredniji resurs, jednog dana raditi u kompanijama kao što je Hemofarm.

Podrška očuvanju i zaštiti životne sredine

Očuvanje i zaštitu životne sredine u vidu donacije od preko 370 hiljada dinara, Fondacija je podržala kroz 2 aktivnosti - Fondaciji „Katalist“ iz Beograda donirana su sredstva za projekat „Reciklažno dvorište“, a realizovana je i akcija „Novembar, mesec drveća“ u Šapcu, u okviru koje su predstavnici Hemofarma i Fondacije, zajedno sa lokalnom upravom i decom, pošumili ovaj grad koji je pretrpeo štetu u obilnim poplavama koje su zadesile Srbiju 2014. godine.

Etičnost kao osnova poslovanja

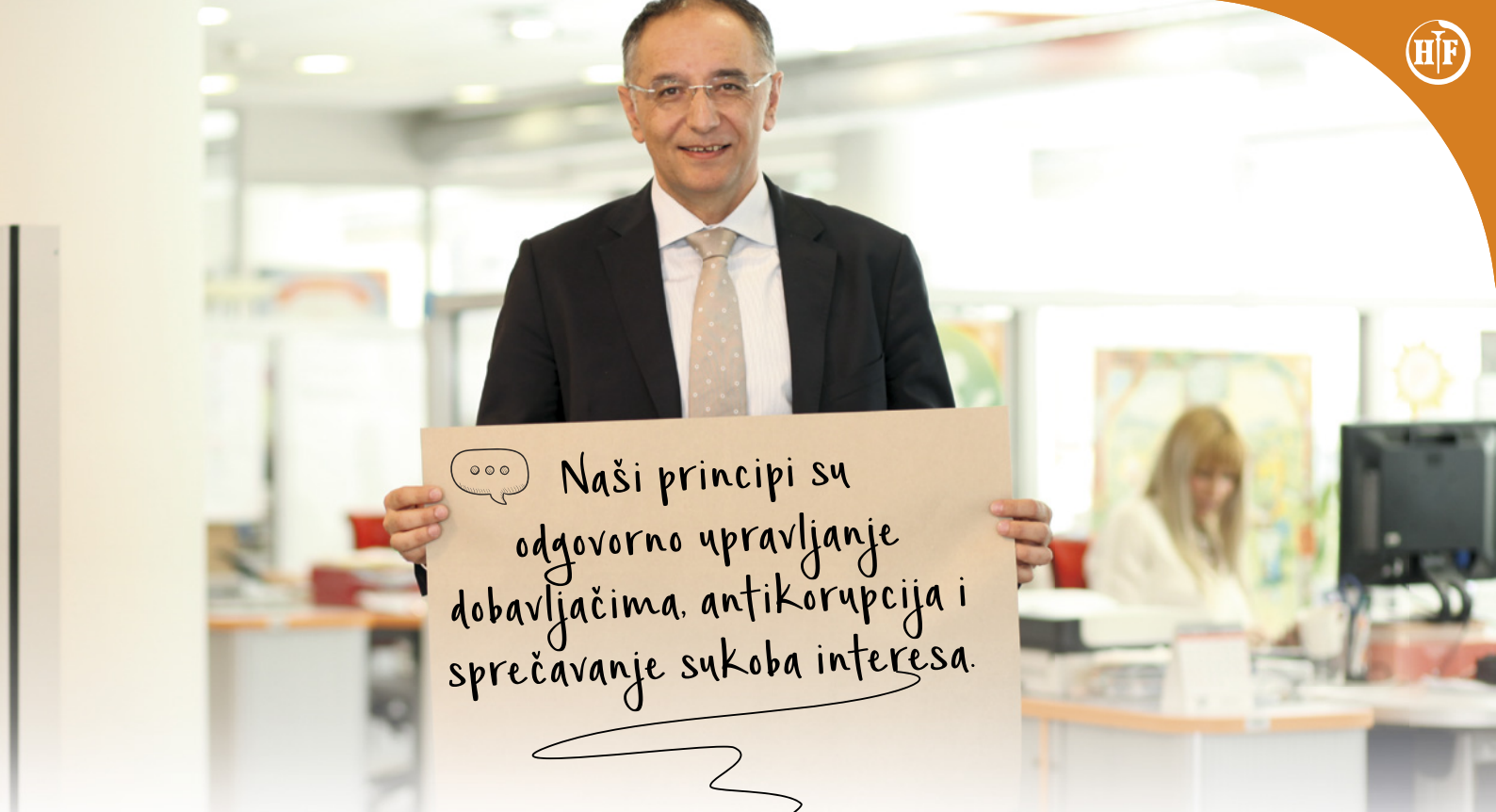
Etičnost za Hemofarm predstavlja neizostavan činilac u pristupu poslovanju zato što omogućava istinitost i pravednost, fer konkurenciju, odgovornost u osnovi marketinga i odnosa sa javnošću, otvorenost za očekivanja društva i društvenu odgovornost, kao i mnoge druge aspekte sveobuhvatnog ponašanja kompanije u zemlji i inostranstvu, sa fokusom na pružanje jednakih šansi svima. Hemofarm na sistematičan i transparentan način primenjuje set međunarodnih standarda kao što je BSCI, koji su često iznad važeće legislative, te interne procedure i operativne postupke, koji su dostupni svim zaposlenima. Na taj način nastoji da pruži, inicira i inspiriše ono najbolje u svom kolektivu, ali i u lokalnim zajednicama i svom okruženju.

Odgovorno upravljanje dobavljačima

Uprkos svim specifičnostima nabavke farmaceutskih sirovina, koja je po svojoj prirodi često limitirana na mali broj usko profilisanih potencijalnih provajdera, u toku postupka nabavke, svi dobavljači i davaoci usluga bez obzira na teritorijalnu pripadnost imaju jednake šanse i tretiraju se ravnopravno. Takođe, kada god je u mogućnosti, kompanija nastoji da razmotri dostupnost i raspoloživost određenih polaznih proizvoda, sirovina i usluga u okviru domaćih dobavljača, potvrđujući tako svoju opredeljenost ka društvenoj odgovornosti. Sa tim u vezi, u ukupnoj nabavnoj vrednosti u 2015. godini lokalni dobavljači bili su zastupljeni sa 27%. Uprkos brojnim prednostima lokalnog tržišta, za Hemofarm je kvalitet i dalje opredeljujuća kategorija bez kompromisa. Pri izboru, vodi se računa da su dobavljači u stabilnoj finansijskoj poziciji, da poštuju prava svojih zaposlenih i da su društveno odgovorni

Hemofarm je uskladio svoje poslovanje sa vodećim kodeksom društvene odgovornosti – BSCI kodeksom, sa kojim je upoznao sve svoje dobavljače. Od njih se očekuje da i sami poštuju ovaj kodeks, čime se, pre svega, garantuje fer odnos prema zaposlenima, uvažavaju se njihova radna, socijalna i ljudska prava, sprečava zloupotreba maloletnih osoba ili dece u vezi sa radom, garantuje društvena odgovornosti itd. Hemofarm svake godine anketira svoje dobavljače kako bi dobio informaciju o tome koliko su upoznati sa BSCI kodeksom i da li ga primenjuju. Tokom 2015. bili su anketirani svi oni dobavljači sa kojima kompanija po prvi put ostvaruje saradnju.⁴⁰ Cilj ankete je da utiče na revidiranje dobavljača, ukoliko oni nisu društveno odgovorni, što predstavlja jednu od kontinuiranih aktivnosti Sektora nabavke Hemofarma.

⁴⁰ Dobavljačima je poslato ukupno 30 novih BSCI upitnika.

Naši principi su odgovorno upravljanje dobavljačima, antikorupcija i sprečavanje sukoba interesa.

Antikorupcija i sprečavanje sukoba interesa

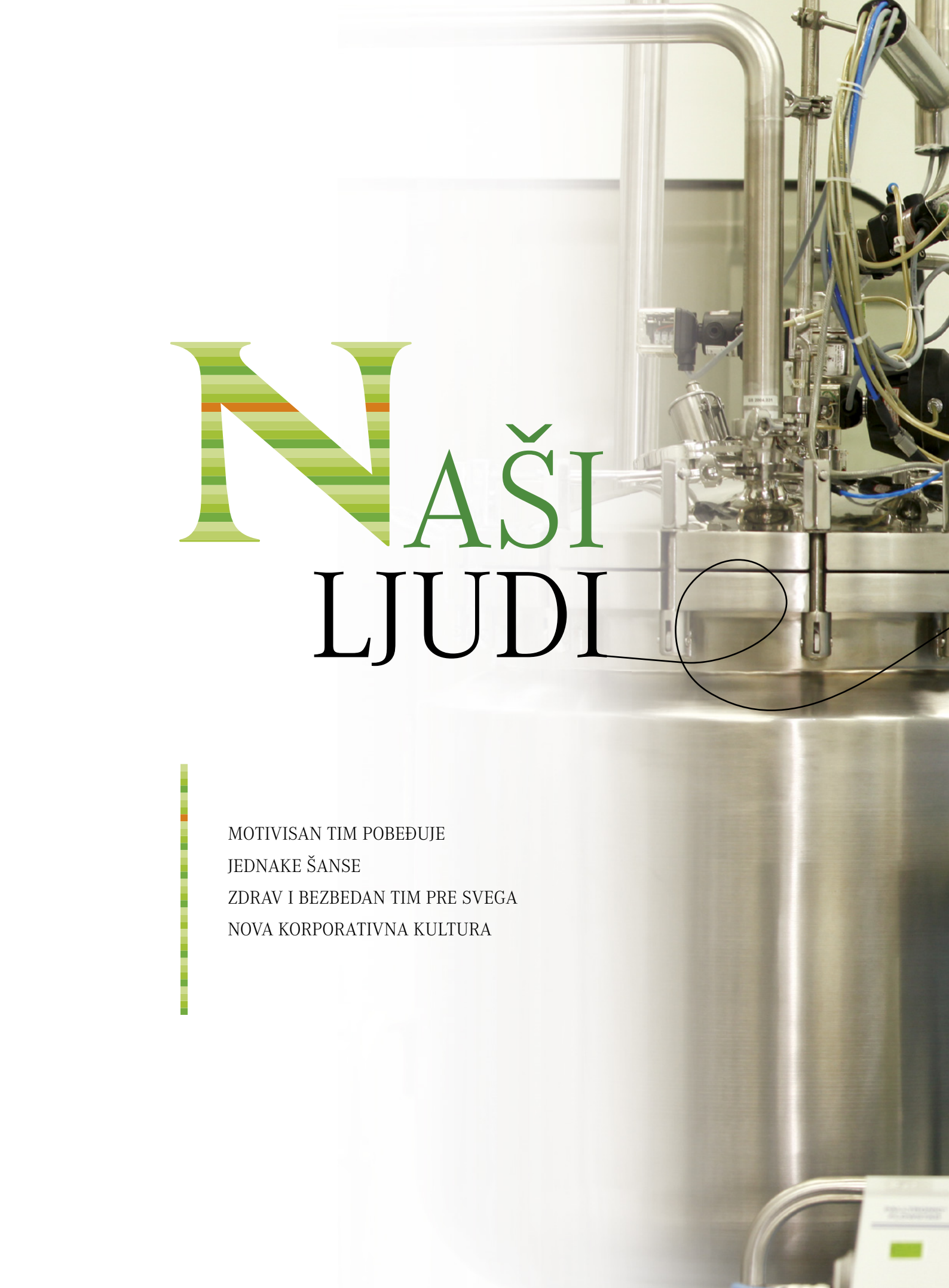
Hemofarm od svih zaposlenih, bez izuzetka, očekuje formiranje i održavanje ličnog i kolektivnog integriteta. Da bi očekivanja bila jasno postavljena za sve i uspostavljen pravičan odnos prema svima, najviši menadžment je izdao set od 15 korporativnih principa ponašanja, dostupnih na korporativnom veb sajtu.⁴¹ Kao jednom od najvažnijih principa ponašanja, antikorupciji se pristupa proaktivno. Zbog mnogih rizika poslovanja, kao i potencijalnog rizičnog ponašanja u okviru farmaceutske branše, neprestano se radi na unapređivanju već obučenog menadžmenta da prepozna i adekvatno reaguje na svaku potencijalnu aktivnost sa elementima korupcije.

Menadžment je u obavezi da naučeno prenosi na sve zaposlene, a Pravni sektor neprestano vrši monitoring svih poslovnih operacija. Jednu od preventivnih mera predstavljaju precizno definisane korporativne procedure i operativni postupci koji, uspostavljenim pravilima ponašanja i poslovanja, rizik od korupcije svode na minimum. Izjava o sprečavanju ostvarivanja saradnje zaposlenih sa licima sa kojima su u rodbinskom ili bilo kakvom ličnom odnosu, a koja su potencijalni ili postojeći dobavljači Hemofarma, takođe predstavlja preventivnu meru. Pored antikorupcije, neki od korporativnih principa ponašanja odnose se na poštovanje zaštite konkurencije, sprečavanje bilo kakvog vida diskriminacije, političkog delovanja, pranja novca i slično. Hemofarm je uveo i Pravilnik o uzbunjivanju i zaštiti uzbunjivača,⁴² dostupan na veb sajtu kompanije,⁴³ koji štiti prava i identitet svih koji ukažu na posrednu ili neposrednu neregularnost u poslovanju kompanije.

⁴¹ <http://www.zdravlje.gov.rs/downloads/Zakoni/Pravilnici/PravilnikONacinuOglasavanjaLekaOdnosnoMedicinskogSredstva.pdf>

⁴² Uzbunjivanje je otkrivanje informacija o kršenju propisa, kršenju ljudskih prava, vršenju ovlašćenja protivno svrsi zbog kojeg je isto izdato, opasnosti po život, javno zdravlje, životnu sredinu, bezbednost kao i radi sprečavanja štete velikih razmera.

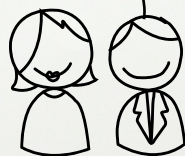
⁴³ <http://www.hemofarm.com/Binary/121/Pravilnik-o-zastiti-uzbunjivaca-u-Hemofarmu-ad-del.br.1432.pdf>

NAŠI LJUDI

MOTIVISAN TIM POBEĐUJE
JEDNAKE ŠANSE
ZDRAV I BEZBEDAN TIM PRE SVEGA
NOVA KORPORATIVNA KULTURA

2.216 porodica
zaposlenih, najveća
su nam motivacija

Ljudski resursi predstavljaju najveću vrednost i potencijal kompanije, pa zato ne iznenađuje što je njihov razvoj jedan od prioriteta Hemofarma. Pored toga, kompanija je fokusirana na unapređenje motivacije zaposlenih, brigu o talentima, aktivan razvoj liderstva i menadžerskih veština. U skladu sa tim, početkom 2015. godine, Hemofarm je postavio i ključne osnove za unapređenje organizacione kulture i obezbeđenje naslednika za ključne pozicije.

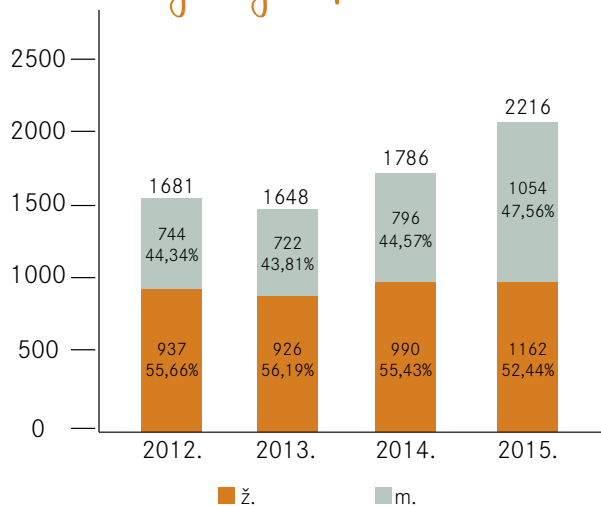
Ostvarenje ovih strateških ciljeva će u narednim godinama imati uticaj na uspeh celokupne kompanije i na ostvarenje svih poslovnih rezultata, od zadovoljstva klijenata do povećanja produktivnosti i profitabilnosti.

Hemofarm ima ukupno 2.216 zaposlenih⁴⁴, a rast od oko 20% usloveli su pripajanje pogona u Šapcu, razvoj poslovanja i pripreme za FDA⁴⁵ inspektovanje. Najveća strukturna promena u 2015. upravo je pripajanje Hemofarma d.o.o. Šabac matičnom društvu Hemofarm A.D. Vršac, a jedan od značajnih aspekata jeste uspešno realizovana integracija kadrova. Svih 343 zaposlenih zadržali su isti radnopravni status, potpisivanjem Aneksa ugovora o radu. Oni su prihvatili i novi Kolektivni ugovor, potpisan na 3 godine, koji važi za sve zaposlene u Hemofarmu A.D. od 01. januara 2015. i predstavlja garanciju njihove materijalne i socijalne sigurnosti.

⁴⁴ Prema internim podacima Sektora ljudskih resursa, na dan 31.12.2015.

⁴⁵ FDA – Food and Drug Administration, vodeće američko sertifikaciono telo, koje izdaje dozvole za prometovanje farmaceutskih proizvoda u SAD

Kretanje broja zaposlenih 2012-2015

Hemofarm je tokom 2015. godine primio u radni odnos na neodređeno vreme ukupno 91 zaposlenog.⁴⁶ Od ukupnog broja zaposlenih, 165 je angažovano po ugovoru na određeno vreme, a jedan zaposleni radi sa skraćenim radnim vremenom. U Hemofarmu još uvek traje realizacija desetogodišnjeg poreskog podsticaja, koji podrazumeva i godišnje očuvanje definisanog broja radnih mesta u skladu sa ovim aranžmanom.

Kompaniju je tokom godine napustilo ukupno 76 radnika, što je oko 3,4% od ukupnog broja zaposlenih. Od pomenutog broja, 23 zaposlenih je otišlo u penziju, što predstavlja oko 1% od ukupnog broja zaposlenih, dok je 45 kompaniju napustilo sporazumno. U poređenju sa 2014. godinom, 38,2% više zaposlenih napustilo je kompaniju, uglavnom sporazumnim odlaskom u susret ispunjavanju uslova za penziju. Fluktuacija zaposlenih u 2015. godini iznosi 3,4%.

godina zaposlenog	2013.		2014.		2015.	
	došli	otišli	došli	otišli	došli	otišli
<20			2		2	
20-29	43	17	142	8	103	9
30-39	35	43	37	8	45	18
40-49	4	20	12	6	11	12
50-59	4	27	1	18	1	28
60-69	1	10		7		9
grand total	83	117	194	47	162	76

godina	Zaposleni koji su imali pravo na odsustvo radi nege deteta 2014.		Zaposleni koji su iskoristili pravo na odsustvo		Očekivani broj zaposlenih za povratak sa odsustva		Zaposleni koji su se vratili na posao posle odsustva		Zaposleni koji su se vratili na posao posle odsustva i zaposleni su 12 meseci kasnije	
	muškarci	žene	muškarci	žene	muškarci	žene	muškarci	žene	muškarci	žene
2013.		65		65		65		63		63
2014.		63		63		61		26		26
2015.		84		84		84		28		28

Odsustvo zbog održavanja trudnoće ili porodijskog bolovanja ne predstavlja zaposlenima prepreku pri povratku na posao. U toku 2015. godine na porodijskom odsustvu bile su ukupno 84 zaposlene radnice. Nakon završenog porodijskog odsustva, u 2015. godini sve porodilje su se po planu vratile na posao, na istu poziciju.

⁴⁶ Dolaskom novih zaposlenih u kompaniju ili promenom njihovog statusa sa određenog na neodređeni.

Motivisan tim pobeđuje

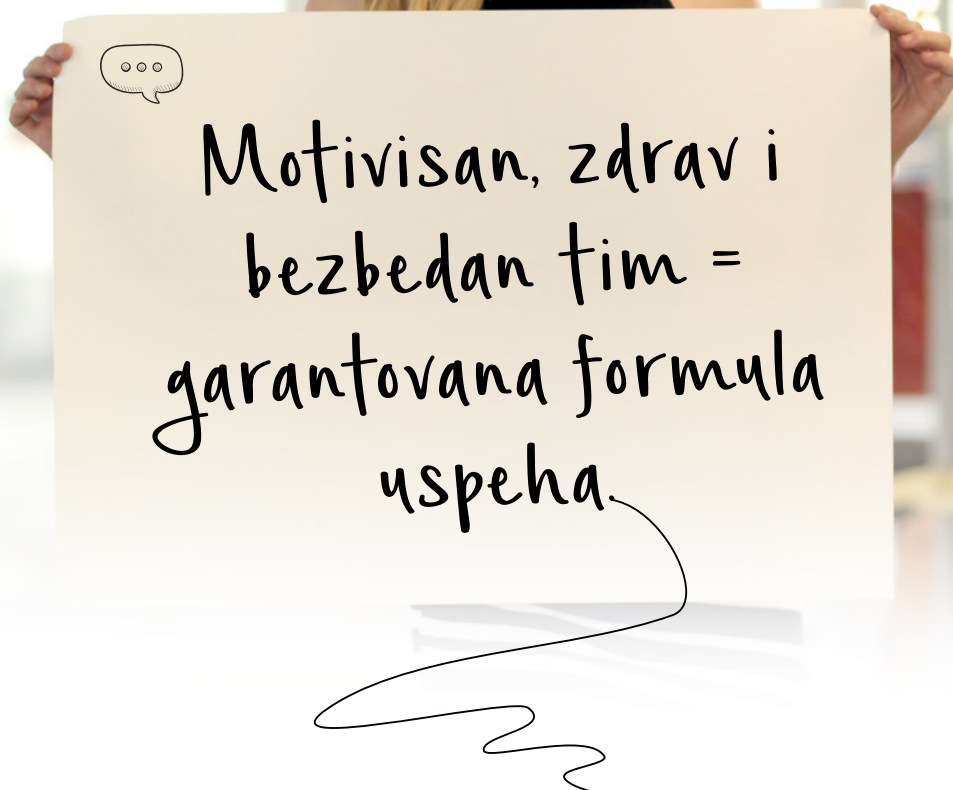

U Hemofarmu je motivacija jedan od najvažnijih aspekata individualnog i timskog razvoja. Za podsticanje zaposlenih važna je transparentnost, koja se obezbeđuje kroz formalni proces davanja povratnih informacija o njihovom radu, odnosno kroz godišnju evaluaciju. Evaluacija novozaposlenih vrši se u okviru on boarding procesa, procenom njihovog prilagođavanja u radnom okruženju.

U 2015. godini sa godišnjom evaluacijom objedinjeni su ciljevi iz pojedinačnih planova karijere. Osim što omogućava transparentnost odnosa rukovodioca i zaposlenog, kroz godišnju evaluaciju zaposleni mogu da prate lični i profesionalni razvoj.

Ključni indikatori uspešnosti (KPI-evi) procesa godišnje evaluacije pokazuju da je evaluaciju na vreme završilo 97% rukovodilaca i ukupno 99% zaposlenih evaluirano je na vreme. Rezultati pokazuju da kompanija ima 9% top performera i 2% low performera, za koje će biti osmišljeni akcioni planovi i poseban razvoj, kao i predlog potencijalne rotacije na adekvatniju poslovnu poziciju. Kao jedan od rezultata godišnje evaluacije kreirana je i matrica kompetenci prema kojoj će biti razvijen trening plan za 2016. godinu. Nastavljena je i obuka ocenjivača za Upravljanje godišnjim razgovorom i kreiran novi trening za Upravljanje teškim situacijama na godišnjem razgovoru za ocenjivače koji su prvi trening već prošli. Sve ove brojke pokazuju uspešnost procesa, ali i sistematski pristup razvoju zaposlenih, kao i veliki doprinos odnosu rukovodilac-zaposleni. Rukovodiocima se kontinuirano pruža podrška u radu sa zaposlenima i pravilnom upravljanju njihovim rezultatima.

S obzirom da su ljudi najvažniji resurs Hemofarma, bez čijeg razvoja nije moguć ni razvoj kompanije, stalno se istražuju mogućnosti za njihovo profesionalno usavršavanje i unapređivanje. Jedan od takvih projekata je i program obezbeđivanja naslednika za 34 ključne rukovodeće pozicije. Pokrenut je sa ciljem pravovremenog i kvalitetnog odgovora na tržišne promene, održavanja konkurentnosti, razvoja kvalitetnih kadrova i sistematičnog planiranja karijere zaposlenih, da bi se omogućile stabilnost, pouzdanost i održivost kompanije. Ukupno 96 kandidata učestvovalo je u procesu transparentne identifikacije i selekcije potencijalnih naslednika. Nakon definisanih kriterijuma, usledilo je kreiranje liste potencijalnih kandidata. Svaki kandidat je tokom godine prošao strukturirani intervju radi ispitivanja lične motivacije za učešće u programu i sopstvenih potencijala kroz analizu profila ličnosti. Početkom 2016. je usledilo kreiranje individualnih planova razvoja prema individualnim potrebama i performansama. Takođe, nastavljena je i identifikacija novih ključnih pozicija i novih potencijalnih naslednika.

U Hemofarmu važi politika nulte tolerancije za svaki oblik polne, nacionalne, verske ili bilo koje druge diskriminacije i ne pravi se razlika u pravima i obavezama zaposlenih, bez obzira da li su angažovani na određeno ili na neodređeno vreme. O ravnopravnosti najbolje svedoči činjenica da od ukupnog broja zaposlenih 52,43% čine žene, a njihov udeo u rukovodećim pozicijama je 50,5%. U kompaniji su za ista radna mesta određene jedinstvene zarade, bez obzira na pol, a minimalna bruto zarada u Hemofarmu je iznad minimalne zarade u Srbiji.

Minimalna bruto zarada (u RSD, decembar 2015.)	
Hemofarm A.D. ⁴⁷	Republika Srbija
41.522,36	30.129,00

⁴⁷ Prema zakonskoj regulativi, kao i odredbama važećeg Ugovora o radu; (za 22 radna dana; odlukom o visini minimalne cene rada za period januar - decembar 2015. godine ("Službeni glasnik RS", broj 104/2014) utvrđen je iznos od 121,00 dinar neto po radnom času, koji se primenjuje od 1. januara 2015. godine);;

Hemofarm nastoji da zadrži najtalentovanije i najvrednije kadrove, razvijajući kulturu nagrađivanja onih koji svojim dodatnim profesionalnim zalaganjima doprinose razvoju kompanije. Zaposleni koji tokom mesečnih evaluacija pokažu izuzetne rezultate imaju pravo na jednokratno uvećanje ličnog dohotka u iznosu od 10 % od svoje osnovne mesečne zarade.⁴⁸ U skladu sa Kolektivnim ugovorom, svim zaposlenima obezbeđen je regres za godišnji odmor, koleginicama je obezbeđen poklon za 8. mart, a za decu zaposlenih se za novogodišnje praznike organizuje proslava sa podelom paketića. Takođe, zaposlenima se kao vid nagrade za neprekidni rad u Hemofarmu dodeljuju i jubilarne nagrade, koje nisu samo zahvalnica za njihovu lojalnost i trud, već i podsticaj za postizanje još boljih poslovnih rezultata.

Godine rada u kompaniji	Iznos jubilarne nagrade (RSD)	Godine rada u kompaniji	Iznos jubilarne nagrade (RSD)
10	43.700,00	30	116.600,00
15	58.300,00	35	145.800,00
20	87.500,00	40	160.400,00
25	102.000,00		

Shodno Zakonu o radu, u slučaju potrebe za promenom radnog mesta, zaposleni dobija ponudu i treba da se izjasni da li prihvata aneks ugovora o radu i za to ima rok od osam radnih dana. Prilikom odlaska u penziju, za utvrđivanje i isplatu otpremnine u obzir se uzima bruto prosečna zarada na nivou kompanije ili visina prosečne zarade zaposlenog u poslednja tri meseca, u zavisnosti od toga koja je opcija povoljnija za zaposlenog.

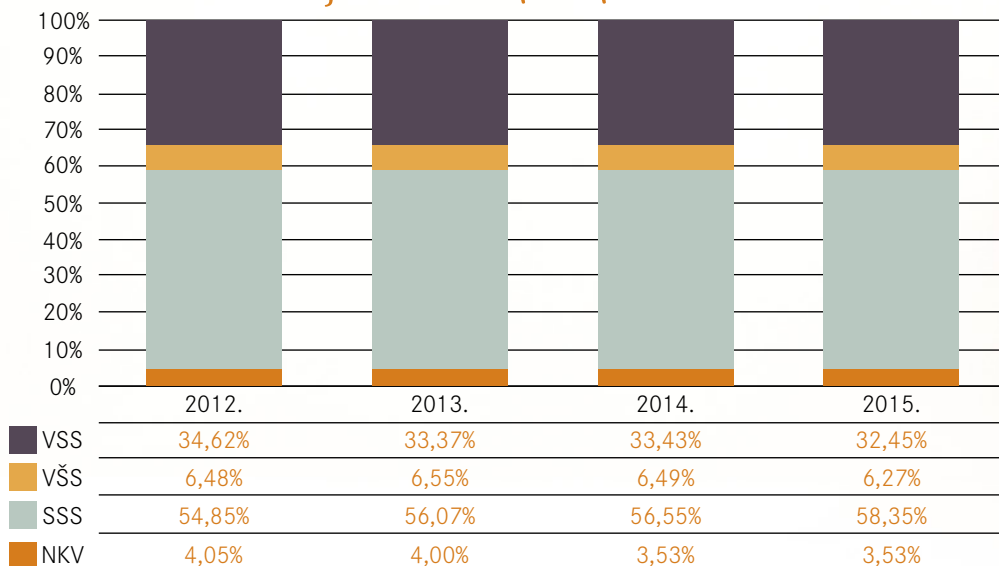
U toku 2015. zabeleženo je povećanje ukupnog broja obuka zaposlenih, uz smanjenje izdvojenih sredstava za obuke, kao posledica povećanja internih obuka novih kadrova i uvođenja u nove operativne postupke i radna uputstva, što diktira i standard OHSAS 18001. Zaposleni su tokom godine prošli ukupno 5.031⁴⁹ eksternih i internih obuka i treninga (4.099 u 2014.). Ukupan broj sati u 2015. koje su zaposleni proveli na nekoj od edukacija iznosi 7.546 h⁵⁰, odnosno svaki zaposleni je, kao i u 2014, proveo 3,4 h na obukama, što potvrđuje da sa porastom broja zaposlenih nije opao nivo pažnje koja se posvećuje njihovom razvoju. U eksterne edukacije na nivou Hemofarm Grupe uloženo je ukupno 457.767 evra, što iznosi smanjenje od oko 6% (2014 - 485.164 evra), dok je na nivou Hemofarma A.D. (gde je najviše zaposlenih) to iznosilo 389.881⁵¹ evro, neznatno više u odnosu na prethodnu godinu (2014 - 388.107 evra). Svi novi zaposleni, ukupno njih 162, prošli su obuku u skladu sa procedurom uvođenja u posao koja traje najkraće dva meseca, uz praćenje i procenu njihove adaptacije, uz obaveznu obuku o zaštiti i poštovanju ljudskih prava.

⁴⁸ Na osnovu Pravilnika o definisanju okvira za utvrđivanje zarada i drugih primanja

⁴⁹ Jedinica mere je obuka po jednom zaposlenom; isti zaposleni su pohađali više obuka, u skladu sa zahtevima poslovne pozicije.

⁵⁰ Prosečno trajanje jedne obuke je 1,5 h.; ⁵¹ Najveći broj edukacija (oko 75%) bio je organizovan u okviru Tehničkih operacija, u skladu sa povećanim obimom i kompleksnošću proizvodnje.

Kvalifikaciona struktura 2012-2015.

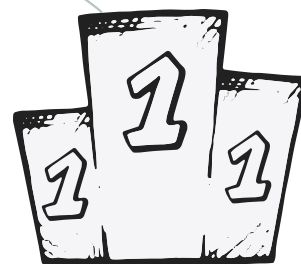

Svojim zaposlenima Hemofarm nudi punu pravnu zaštitu i podršku, a tokom 2015. prijavljen je jedan slučaj mobinga, koji je u internoj proceduri odbačen kao neosnovan. Tokom godine su pokrenute radionice za prevenciju mobinga i rešavanje svih nedoumica u vezi sa njim, a rukovodioci su dobili preporuke za prepoznavanje i sprečavanje svih pojava oblika mobinga, što će biti prezentovano i u formi brošure o prevenciji tokom 2016. U istoriji kompanije zabeležena su samo tri slučaja pokretanja postupka po osnovu povrede Zakona o sprečavanju zlostavljanja na radu od kojih je jedan sudski odbijen kao neosnovan, a dva su u sudskoj proceduri.

Hemofarm uvažava pravo svojih zaposlenih na sindikalno udruživanje i u kompaniji deluju dve sindikalne organizacije. O zainteresovanosti zaposlenih da uzmu aktivno učešće u zaštiti svojih prava i da rade na njihovom poboljšanju govori i podatak da se članstvo većinskog Samostalnog sindikata uvećalo sa 1.315 na 1.785 članova, što čini 80,5 % od ukupnog broja zaposlenih.

Svake godine, povodom rođendana kompanije, organizuje se prijem za Hemofarmove penzionere. Tako se zaposlenima pruža prilika da u međusobnom druženju saznaju više o tome kakav je Hemofarm bio nekad, a kakav je sad. Kompanija podržava i rad Udruženja penzionera, kroz mesečne donacije, uvažavajući znanje, iskustvo i posvećenost koje su nekadašnji zaposleni pružili Hemofarmu.

Jednake šanse

Hemofarm se razvija u pravcu moderne i dinamične kompanije, koja pravo na rad smatra univerzalnim a profesionalnu kompetentnost jednim od najvažnijih aspekata, zbog čega predstavlja jednog od najtraženijih poslodavaca u Srbiji. Zato ne iznenađuje činjenica da je tokom 2015. godine za ukupno 138 otvorenih poslovnih pozicija interesovanje iskazalo preko 6.000 potencijalnih kandidata. Zalažući se za transparentnost i pružanje jednakih šansi svima, u skladu sa korporativnim procedurama, kroz proces selekcije i regrutacije prošlo je 1.414 kandidata od ukupnog broja prijavljenih. Na taj način, kompanija je u prvom krugu selekcije za 95% povećala broj testiranih, dok je u drugi krug ušlo čak 784 kandidata, shodno postavljenim kriterijumima, što je 55% više u odnosu na prethodnu godinu. Kao rezultat, Hemofarm je odabrao najbolje kadrove za potrebe razvoja poslovanja i istovremeno mapirao one najbolje uopšte, dostupne na domaćem tržištu rada. Važno je napomenuti da je u kompaniji jednako zabranjena diskriminacija i zaposlenih i kandidata za posao. Takođe, zabranjeno je i zapošljavanje dece, mlađe od 18 godina. Pravni sektor kompanije vrši monitoring svih poslovnih operacija i po pitanju zaštite i uticaja na ljudska prava zaposlenih ili kandidata za posao. Jasno su utvrđena pravila internog oglašavanja, period trajanja selekcije i regrutacije, kao i povezivanje procesa zapošljavanja sa praćenjem adaptacije novozaposlenih.

Podržavajući promenu poslovnih pozicija unutar kompanije, uz omogućeno i vertikalno i horizontalno napredovanje, Hemofarm podstiče zaposlene da se razvijaju. U skladu sa tim trendom, koji je jako važan za individualni razvoj karijere i sticanje bogatijeg poslovnog iskustva, broj internih kandidata, koji su aplicirali za neke od otvorenih poslovnih pozicija porastao je za čak 160% u odnosu na prethodnu godinu.

Prilikom izbora i imenovanja članova menadžmenta i rukovodstva kompanije, u Hemofarmu se uvažava praksa pružanja jednakih šansi kako internim stručnjacima, tako i eksternim kandidatima, sa jedne, odnosno lokalnim ekspertima, podjednako kao i međunarodnim profesionalcima, sa druge strane. Shodno tome, u sastavu srednjeg i najvišeg menadžmenta, eksperti iz krugova lokalnog stanovništva učestvuju u jednakom procentu kao i ostali stručnjaci. Internim pravnim aktima uređeno je i sprečavanje sukoba interesa, kako čelnih ljudi, tako i na nivou svih poslovnih pozicija.

Zdrav i bezbedan tim pre svega

Bezbednost i zdravlje zaposlenih u Hemofarmu, poslovnih partnera i posetilaca predstavljaju jedan od prioriteta kompanije, pa se zbog toga nivo njihove sigurnosti i zaštite svakodnevno unapređuje. Primenom najsavremenijih tehnologija i preventivnih mera bezbednosti i zaštite zdravlja, kao i zaštite od požara, stvaraju se uslovi za zdrav i bezbedan boravak u svim radnim i pomoćnim prostorijama Hemofarma. Na taj način se sprečavaju rizične situacije ili povrede na radu se svode na najmanju moguću meru, čime se minimizira i broj izgubljenih radnih dana usled bolovanja.

Hemofarm ostvaruje najviši stepen bezbednosti i zaštite zdravlja na radu primenom smernica nacionalne zakonske regulative, ali i kroz procedure integrisanog sistema upravljanja zaštitom životne sredine (ISO 14001) i sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu (OHSAS 18001) za koje je sertifikovan u svojim pogonima u Vršcu i Dubovcu, a od 2015. i Šapcu. Na sve tri lokacije su postavljene info table na kojima je prikazan broj povreda na radu na datoj lokaciji u tekućoj godini, broj dana bez povreda i datum poslednje povrede. Ovaj vid obaveštavanja zaposlenih o povredama na radu doveo je do povećanja nivoa svesti o bezbednosti i zdravlju na radu. Na lokaciji u Vršcu postavljen je i brzinomer za kontrolu brzine motornih vozila u fabričkom krugu.

Fizičko-tehničku bezbednost svojih resursa, zaposlenih i okruženja, kompanija ostvaruje putem sistema video nadzora i javljača požara, kao i sopstvene portirске službe, koja zapošljava iskusne kadrove. Poseban aspekt obuke ove službe, čija profesionalnost je, već dugi niz godina, potvrđena na delu, predstavlja poštovanje i zaštita ljudskih prava.

Tokom godine preduzet je niz aktivnosti kako bi se radnik na svome radnom mestu osećao bezbedno i sigurno. Profesionalnih oboljenja i bolesti u vezi sa radom u Hemofarmu u 2015. nije bilo. Tome su doprinele i aktivnosti Odbora za bezbednost, koji aktivno učestvuje u istragama incidenata, davanju predloga i sugestija za unapređenje sistema i drugim aktivnostima. Odbor, koji broji tri člana, formiran je u skladu sa zakonskom regulativom i Pojedinačnim kolektivnim ugovorom o bezbednosti i zdravlju na radu i predstavlja najbolju vezu između menadžmenta kompanije i zaposlenih. Potvrda odgovornosti i posvećenosti Hemofarma je posebno priznanje „28. april“ za predanost vrednostima bezbednosti i zdravlja na radu i širenju kulture prevencije. Ovu važnu godišnju nagradu za najodgovornije kompanije, preduzetnike i pojedince dodeljuje Uprava za bezbednost i zdravlje na radu, povodom Svetskog dana bezbednosti i zdravlja na radu, a Hemofarm je treći put dobitnik (2012, 2014. i 2015.).

Edukacija svih zaposlenih predstavlja jednu od najvažnijih preventivnih mera u Hemofarmu, jer osposobljava za prepoznavanje potencijalnih opasnosti i primenu mera za zaštitu od njih. Tokom 2015. izvršeno je 2.538 obuka iz bezbednosti i zdravlja na radu i zaštite životne sredine, a svi zaposleni prošli su i testiranje poznavanja opšteg dela bezbednosti i zdravlja na radu, tehničke zaštite, pružanja prve pomoći i zaštite od požara. Oni su takođe učestvovali i u vežbama evakuacije u slučaju vanrednih situacija u fabričkim postrojenjima u Vršcu, Šapcu i Dubovcu, u skladu sa internim procedurama kompanije.

Pored internih obuka, Hemofarm angažuje ovlašćene institucije za izvođenje specifičnih obuka svojih zaposlenih. U toku 2015. izvršene su specijalne obuke sa proverom znanja za pružanje prve pomoći i rukovanje sredstvima unutrašnjeg transporta. Osam zaposlenih položilo je stručni ispit o praktičnoj osposobljenosti lica za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu u Upravi za bezbednost i zdravlje na radu, Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja.

Kako bi svako radno mesto bilo bezbedno i sigurno u toku 2015. godine preduzet je niz preventivnih mera. Izvršeni su pregledi i ispitivanja opreme za rad, opreme za ličnu zaštitu, električnih instalacija, uslova radne sredine i monitorinzi sledećih procesa: merenje emisije zagađujućih materija iz kotlovskog postrojenja, merenje emisije organskih rastvarača i ispitivanje kvaliteta tehnološke i atmosferske otpadne vode. Bezbedno upravljanje hemikalijama regulisano je u okviru procedura integrisanog sistema i zakonske regulative. Na kompanijskom Intranetu postoji baza hemikalija sa uputstvima za bezbedno rukovanje i ona je dostupna svim korisnicima hemikalija.

Zaštitu od požara, hemijskih udesa, elementarnih nepogoda i sl. obezbeđuje Hemofarmova profesionalna vatrogasna jedinica. U njen sastav ulaze, pored profesionalnih vatrogasaca, i pridruženi članovi koji u kompaniji rade na različitim radnim mestima. Radni prostori opremljeni su opremom za gašenje požara, sistemima za dojavu, detekciju i gašenje požara, protivpožarnim klapnama, panik rasvetom i ostalim sistemima postavljenim u cilju bezbednog boravka zaposlenih u radnim prostorijama. U skladištu zapaljivih materijala postoje i posebne mere za postupanje u slučaju akcidentnih situacija, a u slučaju izlivanja zapaljivih tečnosti postoje prihvatne jame za neutralizaciju opasnih materijala.

Uprkos svim preventivnim merama, pažnji, oprezu i znanju zaposlenih, postoji mogućnost da dođe do povređivanja. U tom slučaju, povređenima se na licu mesta pruža prva pomoć u skladu sa adekvatnim procedurama, uz pratnju i prevoz do najbliže zdravstvene ustanove ukoliko je to potrebno. Stanje zaposlenog prati se do oporavka. Svi zaposleni upoznati su na kom mestu u kompaniji mogu da potraže pomoć i kom licu da se obrate za pružanje prve pomoći u slučaju povrede ili iznenadnog oboljenja. U Hemofarmu je više od 2% zaposlenih obučeno za pružanje prve pomoći, a ostali zaposleni stiču potrebna znanja iz ove oblasti kroz različite nivoe obuke.

Hemofarm ne pravi razlike u bezbednosti i zaštiti zdravlja na radu kako svojih zaposlenih, tako i svojih poslovnih partnera, čime pokazuje brigu za celokupno društvo u kome posluje. Prilikom odabira izvođača radova ili dobavljača kompanija posebno vodi računa da li je potencijalni partner solventan, ispunjava li zakonske uslove i da li vodi računa o merama bezbednosti i zaštite zdravlja na radu. Potrebno je da priloži potvrde o plaćenom porezu, izjave o poštovanju ljudskih prava i prava zaposlenih, dokaze da su radnici prijavljeni i da popuni Kvalifikacioni upitnik i BSCI upitnik. U skladu sa specifičnim potrebama, potencijalni izvođači radova dužni su da dostave Hemofarmu i potvrde o obukama za bezbedan i zdrav rad, lekarska uverenja, polise osiguranja, stručne nalaze, elaborate, procedure, pravilnike... Tek kada se izvođač kvalifikuje, potpisuje se obavezujući Aneks o bezbednosti i zaštiti zdravlja na radu, zaštiti životne sredine i zaštiti od požara uz mogućnost naplate novčanih kazni usled nepoštovanja pravila i propisa iz ovih oblasti definisanih Aneksom. U toku 2015. svi izvođači radova pridržavali su se propisanih mera bezbednosti i zaštite zdravlja na radu, zaštite od požara i zaštite životne sredine

Analizu Sistema bezbednosti i zaštite u 2015. prikazuje sledeća tabela:

Indikator performansi procesa	2013.		2014.		2015.
	Vršac	Šabac	Vršac	Šabac	Hemofarm A.D.
Broj zaposlenih	1.648	346	1.786	346	2.216
	1.994		2.132		
	24	6	23	6	20
Broj povreda na radu	30		29		2.538
	433	1.658	2.746	163	
Broj obuka/kurseva služba za BIZ	2.091		2.909		0.9
	1.50		1.36		
% broja povreda u odnosu na ukupan broj zaposlenih	1.50		1.36		46.1 ⁵²
Prosečan broj dana odsustvovanja sa posla	22		22.6		923,3
Broj izgubljenih časova usled ackidenta na milion časova rada	1.227,5		1.117,7		11
Broj registrovanih nebezbednih događaja ⁵³	0		0		

⁵² Prosečan broj dana odsustvovanja sa posla je veći jer je jedna zaposlena imala 167 dana bolovanja (pad u krugu firme prilikom dolaska na posao)

⁵³ Nebezbedni događaji („near miss”) su događaji ili situacije koje nisu dovele do povrede/štete, ali su mogle da ih izazovu. Zaposleni su ohrabreni da prijave svaki nebezbedan događaj ili situaciju i tako spreče povrede ili oštećenja.

Svaki zaposleni ostvario je 2.088 sati rada, a ukupno je ostvareno 6.715.008 sati rada (za svih 2.216 zaposlenih). Zbog povreda je izgubljeno ukupno 775 radnih dana (6.200 radnih sati) usled povreda. Broj izgubljenih časova usled akcidenta na milion časova rada smanjen je u odnosu na 2014. godinu za 17,4%. U odnosu na 2014. godinu zabeleženo je smanjenje ukupnog broja povreda za 31%. Procenat zaposlenih, koji su imali povredu na radu, u odnosu na ukupan broj zaposlenih, smanjen je za 35,2%.

Pored zakonske osnove za ostvarivanje bezbednosti i zaštite zdravlja na radu i odgovornosti kompanije, potvrđene relevantnim sertifikatima, Hemofarm proaktivno i kontinuirano brine o unapređenju zdravlja svojih zaposlenih, kroz:

- direktno ulaganje: za periodične lekarske preglede za određene poslovne pozicije; redovne sanitarne i oftalmološke preglede; saradnju sa specijalistima medicine rada (zdravstveni i pregledi mesta rada, procene rizika, stručna pomoć i dr.); osposobljavanje za pružanje prve pomoći; ispitivanje uslova radne sredine, opreme za rad i sredstava i opreme lične zaštite; nabavku radne odeće i opreme za ličnu zaštitu i postavljanje oznaka za bezbedan i zdrav rad; izradu horizontalne i vertikalne saobraćajne signalizacije u Pogonu Šabac i postavljanje brzinoмера u Vršcu.
- osiguranje od posledica nesrećnog slučaja: osiguranje pokriva period od 24h, i na radu i van rada, uključujući nastanak invaliditeta ili gubitak života;
- dobrovoljni penzioni fond: cilj je da se svakom zaposlenom omoguće dobri uslovi života tokom radnog veka, ali i po odlasku u penziju, uz podsticanje lojalnost kompaniji; kompanija uplaćuje 2.000 dinara mesečno zaposlenima koji se opredele da iz svojih sredstava uplaćuju najmanje 1.000 dinara, a koji su u neprekidnom radnom odnosu duže od tri godine, ili se zapošljavaju na neodređeno vreme od prvog radnog dana u kompaniji. Od ukupnog broja zaposlenih, u dobrovoljni penzioni fond prijavljeno je oko 42%.

- dobrovoljno zdravstveno osiguranje: namenjeno svim zaposlenima i pokriva troškove lekova, specijalističkih pregleda, periodičnih lekarskih pregleda, sanitarnih pregleda, lečenja, operacija, ortopedskih pomagala
- Fond solidarnosti: iz njega se finansira rad sportskih sekcija i rekreacija zaposlenih (zakup prostora, nabavka opreme i rekvizita), pomoć zaposlenom zbog bolesti i bolovanja dužeg od 6 meseci, pomoć zaposlenom za rođenje i usvojenje deteta, pomoć samohranim roditeljima, pomoć zaposlenom prilikom smrti člana uže porodice...

U okviru Fonda solidarnosti, već godinama funkcioniše Sekcija dobrovoljnih davalaca krvi u Vršcu i Šapcu. Zaposleni redovno daju krv samoinicijativno, ali se odazivaju i na apele lokalnih službi za transfuziju krvi, čime u velikoj meri pomažu lokalnim zdravstvenim sistemima u pružanju pomoći najugroženijim pacijentima.

Takođe, zaposlenima su na raspolaganju i sredstva reprezentativnog Samostalnog sindikata za organizovanje rekreacija, sportskih sekcija i sportskih susreta zaposlenih, pružanje pomoći u kriznim situacijama, kao i za kontinuirano održavanje i unapređenje prava radnika uopšte. U Hemofarmu postoje i Sportske sekcije Samostalnog sindikata, koje promovišu zdrav i kvalitetan život. Samostalni sindikat na ovaj način svojim članovima obezbeđuje rekreativno bavljenje različitim sportovima (mali fudbal, odbojka, košarka, streljaštvo i dr.), a organizuje i takmičenja. Najbolji predstavljaju kompaniju na organizovanim godišnjim sportskim igrama ili pojedinačnim događajima na kojima se podstiče timski i takmičarski duh.

Da bi pomogla zaposlenima da izbalansiraju svoj profesionalni i porodični život i maksimalno se ostvare na oba polja, kompanija je angažovala i stručne saradnike za pružanje psihosocijalne pomoći zaposlenima i njihovim porodicama. Brinući o zaposlenima i njihovim porodicama, Hemofarm garantuje pogodnosti koje ponekad izlaze iz okvira odredbi radnih i srodnih propisa na nacionalnom nivou.

Nova korporativna kultura

Pored profesionalnog razvoja zaposlenih, strateški pristup upravljanju ljudskim resursima podrazumeva i kontinuirani razvoj korporativne kulture, uz promovisanje korporativnih ključnih vrednosti, kako u poslovanju, tako i u međuljudskim odnosima. Hemofarm je kompanija koja nastoji da brigu o zaposlenima podigne iznad nivoa koji zahteva zakonodavni sistem. Zato kompanija daje sve od sebe da radno okruženje bude prijatno, pozitivno i stimulativno, uz puno poštovanje kulture različitosti i uvažavanje principa ravnopravnosti. Hemofarm veliki značaj

pridaje zaštiti i zdravlju zaposlenih, kao i stvaranju jednakih uslova za razvoj ličnih i timskih potencijala u različitim oblastima rada. Žene čine većinu zaposlenih na svim organizacionim nivoima, kao i na rukovodećim pozicijama, što potvrđuje zalaganje kompanije za jednakost i pružanje jednakih šansi svima. Na zadovoljstvo zaposlenih utiče i Hemofarmova podrška porodicama sa decom, a pored jednokratne naknade za svaku rođenu bebu, deci samohranih roditelja kompanija obezbeđuje finansijsku pomoć i školski pribor.

Korporativna kultura za Hemofarm predstavlja višedimenzionalnu kategoriju, koja obuhvata čitav set odlika i ponašanja zaposlenih na radnom mestu. Korporativna kultura utiče na komunikaciju unutar kompanije, dok je sama komunikacija veoma važan faktor uspešnosti poslovanja. Iz tog razloga korporativna kultura treba kontinuirano da se preispituje, unapređuje i razvija, kao i sama kompanija. Jedan od najvećih izazova u okviru unapređenja Hemofarma predstavlja razvoj i promena pomenute korporativne kulture. U 2015. realizovana je anketa zaposlenih o postojećoj korporativnoj kulturi i njenoj efikasnosti, sa ciljem objektivne procene razvojnih potencijala. Putem kompanijske mailing liste, kao i oglasnih tabli, svi zaposleni imali su priliku da se upoznaju sa pokretanjem ovog projekta i pozvani su da daju svoje predloge i sugestije. Metodom slučajnog uzorka, ukupno 614 zaposlenih popunilo je anketu, čiji će rezultati pokazati trenutno stanje i najbolji pravac razvoja. Sektor ljudskih resursa odabrao je strateškog konsultanta, sa kojim sagledava sve aspekte aktuelne korporativne kulture, kako bi, polazeći od rezultata ankete, početkom 2016. usledile dalje aktivnosti. Planirane su radionice koje će, kroz timski rad, rezultirati konkretnim merama i akcijama, a što će uticati i na usaglašavanje i promenu korporativnih ključnih vrednosti u skladu sa novom organizacionom kulturom.

NAŠE OKRUŽENJE

KLIMATSKE PROMENE I ZDRAVLJE LJUDI

NAŠE DANAS - VAŠE SUTRA

Upravljanje otpadom

Emisije gasova

Upravljanje vodom

Potrošnja energije

Komparativna analiza upravljanja resursima

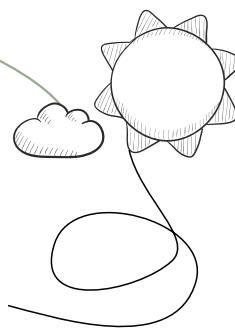
VRAĆAMO PRIRODI

ODRŽIVI RAZVOJ HEMOFARMA U 2015.

Hemofarm je
već među 20% energetski
najefikasnijih u svojoj
kategoriji u svetu!

Klimatske promene i zdravlje ljudi

Neodgovornim postupanjem prema prirodi, čovek je aktivno doprineo razvoju klimatskih promena, koje su danas najuticajniји meteorološki faktor. Hemofarm, budući svestan pozamašne štete nanete prirodnim ekosistemima, ozonskom omotaču i dr, kontinuirano nastoji da razvija svest svog kolektiva, ali i stanovništva uopšte. Kompanija odgovorno pristupa značaju i načinima upravljanja klimatskim promenama, kao i mogućnostima preventivnog delovanja.

Pored sve manje izražene razlike između godišnjih doba, sve češće su pojave suša, poplava, jakih vetrova i drugih vremenskih neprilika. Srbija je osetila direktan uticaj klimatskih promena, u vidu obilnih poplava, koje iz godine u godinu prete stambenoj i privrednoj infrastrukturi. U Srbiji još uvek nisu sprovedene detaljne analize i procene posledica koje klimatske promene imaju na zdravlje, ali se registruje da u toku izuzetno toplih ili hladnih talasa pomoć lekara učestalije traže hronični bolesnici, stare osobe i deca. Ovi uticaji su važan pokazatelj zdravstvenom sistemu i svim njegovim činiocima, među kojima je i Hemofarm. Meteoropatija je pogoršanje simptoma hroničnih bolesti, a kod sasvim zdravih ljudi izaziva nastanak hroničnog umora, nagle promene raspoloženja, smanjene koncentracije, razvoj apatije, nesаницe i sl. Uzrokovana je naglim ili neočekivano intenzivnim promenama vremenskih uslova i od nje već sada pati čak 30% svetske populacije, uz trend konstantnog porasta.⁵⁴ Pored očiglednih efekata koje izazivaju drastične promene vremena, postoje i neki „nevidljivi“ uticaji na zdravlje, koji će se tek ispoljavati. Pošto meteorološke prilike i klimatske promene utiču na porast koncentracije zagađujućih materija u vazduhu, dugoročno gledano, to za posledicu može imati povećanje broja kardiovaskularnih (porast mortaliteta u vreme toplotnih talasa i smrt usled toplotnog udara) i respiratornih bolesti (meteorološki parametri utiču na distribuciju i sezonsku proizvodnju alergena). Ovi pokazatelji su važan alarm koji Hemofarm ozbiljno shvata, nastojeći da, pored razvoja svesti, optimizuje portfolio prema potrebama savremenih simptoma i oboljenja, ali i da aktivno štiti životnu sredinu, kako bi se ublažile posledice klimatskih promena i sačuvali dostupni resursi.

Pored visokog nivoa svesti o značaju zaštite životne sredine, Hemofarm nastoji da aktivno upravlja rizicima vezanim za klimatske promene i njihovim efektima na poslovanje. Takav pristup pokazao se ispravnim upravo tokom prošlogodišnjih razarajućih poplava u Srbiji. Iako domaće državne institucije i osiguravajuća društva još uvek ne prepoznaju klimatske promene kao faktore rizika, Hemofarm kontinuirano sagledava sve aspekte okruženja u kome posluje, proaktivno tretirajući potencijalne rizike i opasnosti, uz planiranje i realizuju adekvatnih preventivno-korektivnih mera. Tako su na vreme uočeni rizici od poplava u Hemofarmovom fabričkom kompleksu u Šapcu. Organizovana odbrana fabrike od poplava izgradnjom zaštitnih bedema i sistema odvodnih kanala, rezultirala je sprečavanjem višemilionske štete u proizvodnom pogonu i okolnoj životnoj sredini koja bi nastala usled plavljenja.

⁵⁴ Prema podacima Svetske zdravstvene organizacije

Naše danas- vaše sutra

S obzirom da je suština zaštite životne sredine očuvanje resursa nasleđenih od prethodnih generacija, te omogućavanje narednim generacijama da i one imaju te iste resurse na raspolaganju, Hemofarm nastoji da svaki aspekt svog poslovanja uskladi sa principima održivog razvoja. Zato poseban značaj pridaje odgovornom upravljanju emisijom gasova, potrošnjom vode i energije, zbrinjavanju otpada.

Kroz kontinuirana unapređenja u okviru poslovanja, Hemofarm teži da ostvari napredak u domenu optimizacije proizvodnih procesa, ekološkog porekla i aspekata farmaceutske ambalaže, povećanja upotrebe recikliranih sirovina ili same reciklaže otpadnih materija, te da skladištenje i transport učini efikasnijim i podigne stepen njihove održivosti...

Izgradnja nove zgrade Kvaliteta jedan je od najboljih primera težnje ka maksimalnoj energetskej efikasnosti u Hemofarmu. Studija opravdanosti ugradnje LED rasvete prethodila je koncipiranju ovog projekta a objekat je dobio i adekvatan energetskej pasoš. Jedan od važnijih projekata u 2015. i 2016. jeste i izgradnja nove kotlarnice, koja će obezbediti stabilnost snabdevanja toplotnom energijom u dužem vremenskom periodu, uz dodatno podizanje nivoa energetskej efikasnost. Na parnom kotlu biće instaliran ekonomajzer, koji omogućava korišćenje toplote dimnih gasova za predgrevanje kotlovske vode. Takođe, biće postavljeni i novi toplovodni kotlovi, kondenzacionog tipa sa uvećanom vodenom zapreminom i specifičnom konstrukcijom cevi (sa uvećanim vrednostima površina za razmenu toplote). To sve rezultira visokim stepenom efikasnosti a gorionike parnog i toplovodnih kotlova odlikuju izuzetno niske vrednosti emisije štetnih materija. Opređenost za više toplovodnih kotlova manjeg kapaciteta dovešće do smanjenja broja startova, kao i efikasnog i fleksibilnog rada, posebno na početku i na kraju grejne sezone. Energetskej efikasnost unapređena je samim strateškim pozicioniranjem lokacije nove kotlarnice – u blizini svih važnijih potrošača, uz smanjenje toplotnih gubitaka proisteklih iz transporta energetskej fluida, dok su frekventna regulacija rada pumpi i primena LED rasvete samo neke od dodatnih mera energetskej efikasnosti u novoj kotlarnici.

Voda je za Hemofarm veoma važan ali istovremeno i društveno, globalno, veoma osetljiv resurs. Osnovni problemi sa kojima se Republika Srbija suočava u oblasti zaštite voda su nedovoljna izgrađenost kanalizacione infrastrukture u gradovima i industriji, a posebno nedovoljan broj izgrađenih uređaja za tretman otpadnih voda, što je dovelo do velikog zagađenja vodotokova. Dodatni otežavajući faktor je cena vode koja nije dovoljna da obezbedi adekvatno održavanje postojećih vodovodnih i kanalizacionih sistema a za izgradnju kanalizacije i prečišćaća otpadnih i industrijskih voda neophodna su velika ulaganja. Prema podacima Centralno-evropskog foruma za razvoj (CEDEF) iz maja 2015. više od 65% industrijskih postrojenja u Srbiji ne prečišćava otpadne vode⁵⁵. Odgovorno ponašanje Hemofarma prema životnoj sredini ogleda se i u pažnji koja se poklanja zaštiti voda kao važnom aspektu životne sredine. Jedan od realizovanih projekata i ciljeva za unapređenje i smanjenje uticaja na životnu sredinu je i početak rada primarnog prečišćaća u Vršcu, koji najpre fizičkim procesom, filtracijom na roto situ, a zatim i hemijskim procesima tretira sanitarno-tehnološku otpadnu vodu, pre njenog ispuštanja u gradsku kanalizaciju. U Šapcu, zbog specifičnosti proizvodnog procesa, proces (tretman vode) na prečišćaću je složeniji i obuhvata procese sakupljanja i egalizacije, koagulacije i flokulacije, flotacije i biološke razgradnje. Ostaci iz procesa prerade otpadnih voda iz oba postrojenja se odlažu na propisan način, na deponije koje imaju dozvolu za prihvatanje ovih kategorija otpada. Upotrebnu dozvolu za oba postrojenja Hemofarm je dobio u septembru 2015. godine, a ukupno ulaganje u ove projekte i zaštitu životne sredine u toj kalendarskoj godini iznosilo je nešto manje od 1,6 miliona evra.

⁵⁵ http://www.cedeforum.org/sesti_medjunarodni_energetski_forum.html

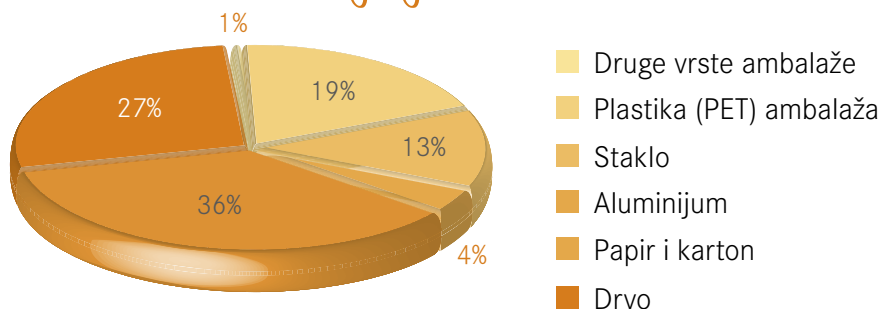
Sveobuhvatan pristup upravljanju rizicima i preventivnom delovanju, Hemofarm potvrđuje i kroz aktivnu brigu o svom okruženju. U period od 2009. do danas, kompanija je uradila više od 10 referentnih procena i studija uticaja na životnu sredinu. Samo neki od primera su: studija uticaja na životnu sredinu u slučaju akcidentnih i drugih neželjenih situacija, studija uticaja na životnu sredinu za primarne prečistače otpadnih voda, i dr. Sve one potvrđuje da Hemofarm A.D. ni iz jednog svog proizvodnog ili poslovnog objekta, ni na koji način, nema štetan uticaj na okruženje. To najbolje svedoči o vrhunskoj odgovornosti kompanije, koja sa ponosom ističe da je Hemofarm, zajedno sa svojim zaposlenima, pre svega dobar komšija i sugrađanin u okviru lokalnih zajednica u kojima posluje.

Upravljanje otpadom

Hemofarm kao odgovorna i svesna kompanija, koja pristupa poslovanju uvažavajući principe održivog razvoja i zaštite životne sredine, posebnu pažnju polaže na adekvatno upravljanje otpadom. Otpad koji je posledica obavljanja delatnosti kompanije, obuhvata otpad nastao izvan proizvodnih lokacija kompanije i industrijski otpad, koji je nastao u okviru proizvodno-poslovnih kompleksa Hemofarma. Budući da nije u direktnom kontaktu sa krajnjim korisnicima proizvoda, te s toga nije u mogućnosti da prikuplja otpadnu ambalažu od svojih proizvoda čiji je životni ciklus završen, Hemofarm nastavlja da ispunjava obaveze definisane nacionalnim Planom smanjenja ambalažnog otpada kojim se utvrđuju opšti ciljevi u pogledu ponovnog iskorišćenja i reciklaže ambalažnog otpada, kao i specifični ciljevi za reciklažu papira/kartona, plastike, stakla, metala, drveta iz ambalažnog otpada. Obaveze iz Plana Hemofarm ispunjava putem saradnje sa ovlašćenim operaterom, koji preuzima na sebe obavezu da se pomenuta ambalaža zbrine na pravilan način.⁵⁶

Količina ambalažnog otpada za koju je obaveza upravljanja prenet na operatera

⁵⁶ Uglavnom pakovna i transportna ambalaža, te uputstva o leku, od materijala koji mogu biti predmet recikliranja.

Kada je u pitanju industrijski otpad, primetan je porast količine generisanog otpada u odnosu na 2014. godinu. Postoje nekoliko razloga za to povećanje:

- pripajanje fabrike u Šapcu u Hemofarm A.D. čime se tehnički sabira količina generisanog/zbrinutog otpada
- pogon Šabac je na kraju 2014. imao 38,1 tonu opasnog otpada na lageru (u Vršcu svega 3 tone)
- povećanje obima i kompleksnosti proizvodnje, što, uprkos značajnoj optimizaciji razvoja i proizvodnje, linijski povlači povećan nastanak otpada

Pregled kretanja industrijskog otpada, po vrsti u tonama za 2015. godinu:

Vrsta otpada	Stanje 01.01.2015.	Generisano otpada u 2015. (2014.)	Predato na zbrinjavanje u 2015. (2014.)	Stanje 31.03.2015.	Postupanje
Neopasan (ima upotrebnu vrednost - papir, karton, drvo, plastika, metal)	-	489,61 (354)	489,61 (354)	-	Predaje se ovlašćenim operaterima na dalje postupanje koje zavisi od tipa otpada
Neopasan (komunalni)	-	5.140m ³	5.140m ³	-	Predaje se JKP koje ga odlaže na lokalnoj deponiji
Opasan (ima upotrebnu vrednost - električni i elektronski otpad, fluo cevi, akumulatori...)	-	2,48	2,48	-	Predaje se ovlašćenim operaterima na dalje postupanje koje zavisi od tipa otpada
Opasan (farmaceutski nema upotrebnu vrednost)	41,1 (38,1 u Šapcu i 3 u Vršcu)	154,63 (125)	118,04 (122)	77,69	Izvozi se u Nemačku na spaljivanje
Ukupno	41,1	646,73t+ 5.140m³	610,13t+ 5.140m³	77,69	

Hemofarm je u 2015. generisao ukupno 646,73 tone industrijskog otpada, od čega 154,63 tone opasnog farmaceutskog otpada i 492,1 tonu reciklabilnog otpada koji ima upotrebnu vrednost i koji je u celosti predat operaterima na dalju obradu. Pored toga, industrijski otpad obuhvata i neopasan komunalni otpad, koji se svakodnevno generiše, a zbrinjava ga lokalno komunalno preduzeće⁵⁷ i čija količina u 2015. iznosi 5.140m³.

Hemofarm A.D. nastavlja praksu izvoza opasnog farmaceutskog otpada u inostranstvo. Od ukupno generisane količine ovog otpada u 2015. Hemofarm je samostalno izvezao 118,04 tona na neutralizaciju spaljivanjem u ovlašćeni pogon u Nemačkoj, nakon što je po drugi put dobio dozvolu za izvoz od nadležnog ministarstva. Preostalih 77,69 tona ugovoreno je za izvoz u 2016. godini, a odluka o načinu odlaganja otpada usklađena je sa zakonskim propisima i na osnovu najboljih dostupnih tehnika i prakse.

⁵⁷ Praćenje i procena količine ovog otpada se vrši u m³, dok se naknada za odvoženje plaća po m²; odvoženje se vrši iz proizvodnih krugova Hemofarma, pomoću kontejnera zapremine 1m³.

Emisije gasova

Energetska
efikasnost...

...posebno
nam je
važna.

Jedan od najznačajnijih aspekata zaštite životne sredine predstavlja smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte (GHG) i ukazivanje na opasnosti koje oni izazivaju. Prevencija emisije ovakvih gasova u atmosferu ima suštinski značaj za očuvanje ozonskog omotača, usporavanje globalnog zagrevanja i smanjenje štetnog sunčevog zračenja, te svih posrednih efekata nastalih usled negativnog uticaja ljudi i privrede.

Posvećenost i napore u cilju stabilizovanja koncentracije gasova sa efektom staklene bašte, radi sprečavanja negativnog antropogenog uticaja na klimatski sistem, zemlje članice Ujedinjenih nacija ozvaničile su usvajanjem Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o promeni klime (UNFCCC) i Kjoto protokola. Kjoto protokolom postavljeni su ciljevi za smanjenje emisija za industrijalizovane zemlje koji obuhvataju emisije šest gasova.⁵⁸ Republika Srbija ima obaveze u pogledu Konvencije koji se odnose na izveštavanja o aktivnostima usmerenim na borbu protiv klimatskih promena i adaptaciju na izmenjene klimatske uslove dok u okviru Protokola, nema kvantitativne obaveze smanjenja GHG emisija. Hemofarm kao društveno odgovorna kompanija, koja pristupa poslovanju uvažavajući principe održivog razvoja, sve više usmerava pažnju na kontrolu emisije gasova sa efektom staklene bašte. Budući da je kompanija prihvatila međunarodnu GRI metodologiju izveštavanja o održivom razvoju, važan segment tog standarda upravo je merenje emisije GHG gasova. Na taj način, moguće je bar delimično kontrolisati direktan uticaj ljudi i industrije na očuvanje ozonskog omotača i smanjenje svih štetnih uticaja.

⁵⁸ Ugljendioksid (CO₂), metan (CH₄), azotsuboksid (NOX), sumporheksafluorid (SF₆), perfluorougļjovodonik (PFC) i fluorougļjovodonik (HFC)

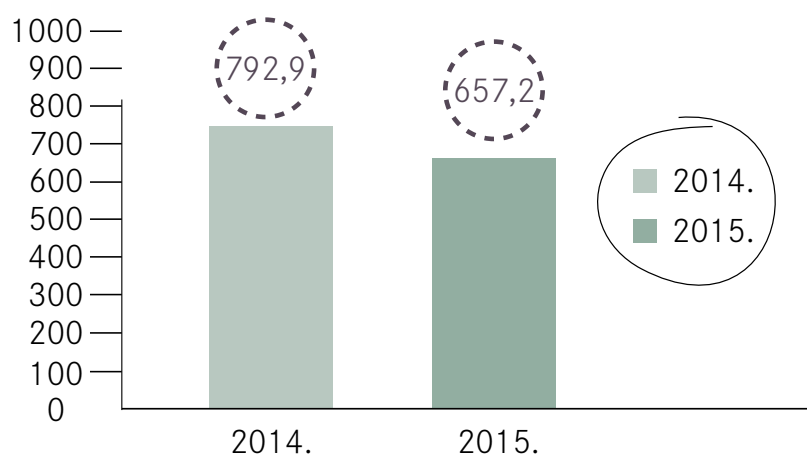
Iako je za farmaceutsku industriju karakteristično da nije veliki emiter GHG gasova, važno je da se te emisije stalno prate i svode na minimum. Zato Hemofarm stalno prati sva tri direktna⁵⁹ izvora emisije gasova sa efektom staklene bašte u okviru svoje proizvodnje:

1. sagorevanje prirodnog gasa u kotlarnici,
2. upotreba rashladnih fluida za potrebe tehnoloških procesa i
3. potrošnja goriva za potrebe službenih automobila kompanije.

Gasovi čije se emisije prate su CO₂, CH₄, NO_x i HFCs i u Hemofarmu nema emisija drugih gasova obuhvaćenih Kyoto protokolom.⁶⁰

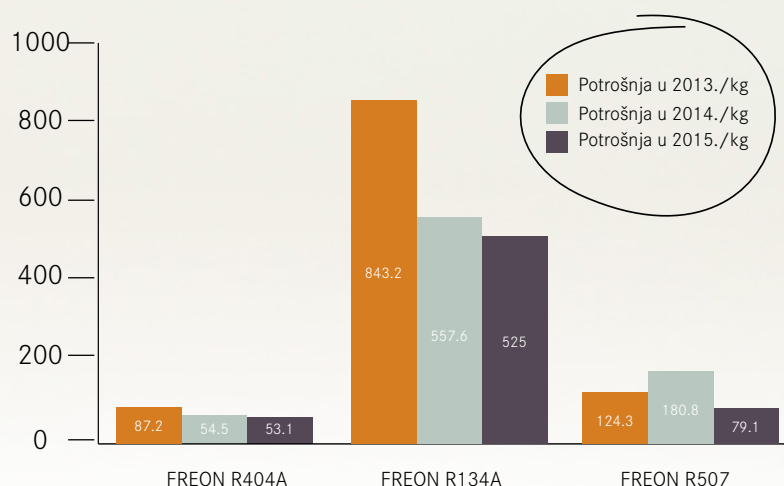
Jedan od osnovnih energenata koje Hemofarm koristi u proizvodnji predstavlja prirodni gas. Potrošnja prirodnog gasa na godišnjem nivou u 2015. iznosila je 5.510.710 m³. Iako je tokom godine ostvarena smanjena potrošnja ovog energenta za čitavih 4,2%, uglavnom usled blažih klimatskih uslova, njegov udeo u ukupnoj GHG emisiji ostaje najveći.

U skladu sa postojećom poslovnom praksom u okviru očuvanja i zaštite životne sredine, Hemofarm svoju proizvodnju bazira na nabavci gasova za rashladne uređaje (freona) koji imaju oznake „CFC Free” freoni (bez hlorofluorokarbonata). U toku 2015. godine, za upotrebu u rashladnoj tehnici, Hemofarmu je isporučeno ukupno 657,2 kg „ozone-friendly“ freona, što je za oko 17% manje nego u prethodnoj godini, usled optimizovanog funkcionisanja rashladnog sistema, uz smanjen broj kvarova.

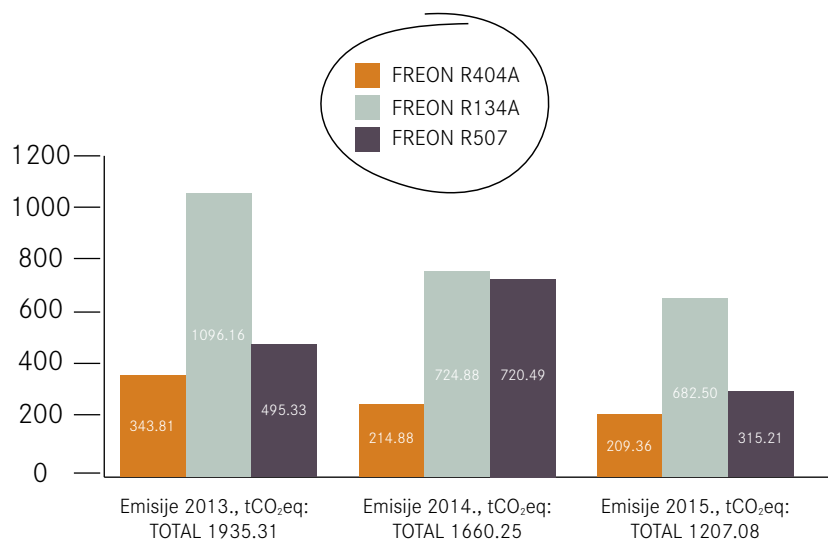

⁵⁹ Kao što je definisano Standardom za obračunavanje i izveštavanje korporativnih emisija GHG Protokola, direktne emisije (tzv. Scope 1 emisije) su emisije iz izvora u vlasništvu ili čiji je rad pod kontrolom organizacije koja izveštava, kao što je npr. sagorevanje fosilnih goriva u stacionarnim izvorima za potrebe grejanja ili primene u industriji.; ⁶⁰ http://unfccc.int/kyoto_protocol/items/2830.php

Količina isporučениh „ozone-friendly“ freona, za upotrebu u rashladnoj tehnici, u 2015. godini prikazana je u sledećoj tabeli:

Smanjena upotreba freona, rezultirala je i smanjenjem emisija gasova sa efektom staklene bašte, koje potiču od upotrebe rashladnih fluida, za čitavih 27% u odnosu na 2014. godinu.

Za prevoz od kuće do radnog mesta, zaposleni u Hemofarmu koriste privatna putnička vozila i autobuse javnog gradskog prevoza, a u letnjem periodu učestaliji je dolazak biciklima i mopedima.

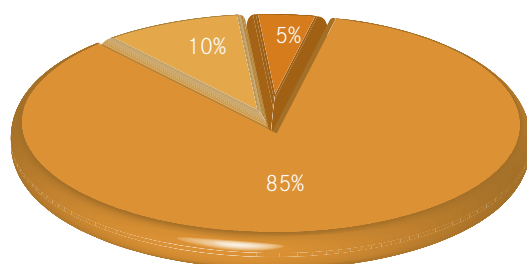
Jedna trećina emisija (oko 28%) potiče iz potrošnje goriva u putničkim automobilima i autobusima za prevoz zaposlenih na relaciji Beograd - Vršac - Beograd, dok 2/3 ili oko 72% emisija potiče iz lokalnog i prigradskog javnog saobraćaja. Ukupne emisije iz ovih izvora iznose 119,6 kt u 2015. godini. Od oktobra 2015. godine, za zaposlene koji svakodnevno putuju na liniji Beograd-Vršac-Beograd, organizovan je autobuski prevoz čime je Hemofarm pokazao brigu za sigurnost i bezbednost u saobraćaju svojih zaposlenih. Ovom inicijativom je smanjen broj pojedinačnih dolazaka putničkim vozilima i postignuto smanjenje GHG emisija od 12%, što je primer koji bi trebalo da slede i druge kompanije u Srbiji.

Emisije nastale korišćenjem službenih vozila Hemofarma u 2015. iznose 661,2 t CO₂eq od čega 45% potiče od upotrebe benzina a 55% dizel goriva.

Na osnovu prikazanih podataka, te izračunavanja prema međunarodnim standardima i formulama, urađen je inventar gasova sa efektom staklene bašte (GHG), koji je pokazao da ukupne direktne emisije ovih gasova iz Hemofarma u 2015. godini iznose 12,2 kt CO₂eq. Podela prema izvoru nastanka emisija prikazana je u sledećoj tabeli:

Ukupna emisija gasova sa efektom staklene bašte u Hemofarmu
(Direktne GHG emisije - Scope 1)⁶¹

1. Prirodni gas	CO ₂	CH ₄	NO _x
Emisija, t_CO ₂ eq	10.306,47	5,14	4,86
Emisija, t_CO ₂ eq	10.306,47		
2. Freoni	CO ₂	CH ₄	NO _x
Emisija, t_CO ₂ eq	209,36	682,50	315,21
Emisija, t_CO ₂ eq	1.207,08		
3. Goriva, mobilno sagorevanje	CO ₂	CH ₄	NO _x
Emisija, t_CO ₂ eq	649,49	0,97	11,34
Emisija, t_CO ₂ eq	661,81		
TOTAL SCOPE 1, tCO₂eq	12.185,37		

- Prirodni gas
- Rashladni fluidi
- Goriva, vozni park

Total SCOPE 1 12.2 kt CO₂eq

⁶¹ Izračunavanje je obavljeno primenom IPCC - Tier 1 Metodologije

Upravljanje vodom

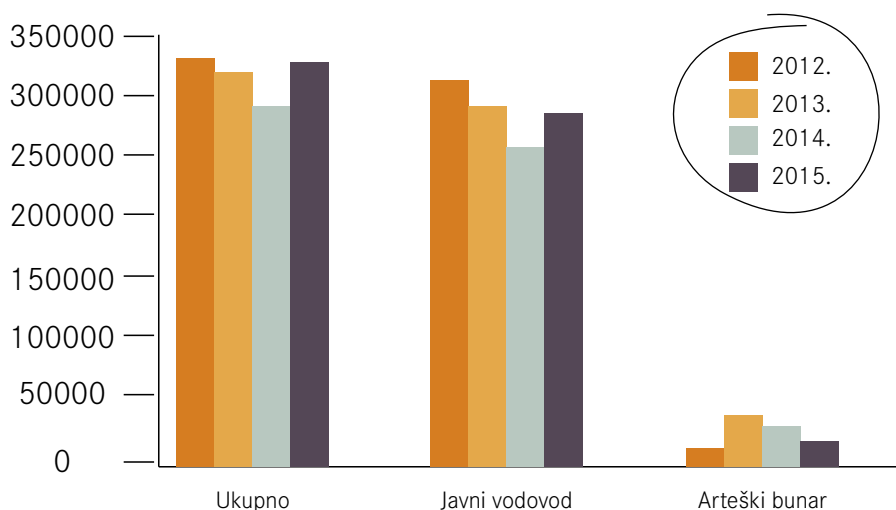

Voda je važan resurs koji Hemofarm u značajnim količinama koristi u procesu proizvodnje farmaceutskih proizvoda. Gradska voda troši se u tehnološkim postupcima i za proizvodnju prečišćene vode (PW), vode za injekcije (WFI) i čiste pare. Takođe, voda se koristi i za proizvodnju tehničke pare i tople vode, kao i za funkcionisanje sistema za hlađenje (hladna voda) i sanitarne potrebe. Za svoje potrebe Hemofarm koristi vodu iz javnog vodovoda i arteškog bunara.

Ukupna zahvaćena količina vode iz javnog vodovoda povećana je sa 262.481 m³ u 2014. godini na 288.061 m³ u 2015. godini. Povećanje od oko 9,75% uslovljeno je značajnim rastom obima proizvodnje farmaceutskih formi infuzija (34% više boca) i ampula (2% više proizvedenih ampula), kod kojih se voda za injekcije ugrađuje u sam proizvod.

Ukupna količina zahvaćene vode iz arteškog bunara smanjena je sa 33.218 m³ u 2014. godini na 27.493 m³ u 2015. godini. Jedan od razloga je i obustava u zahvatanju vode iz arteškog bunara usled tehničkog kvara, za čije otklanjanje je bilo potrebno nešto manje od 2 meseca. Hemofarm zahvatanjem vode ne ugrožava nijedan od resursa vodozahvata. Arteški bunari u krugu firme su autonomni, a izvoriste gradske vode koje se nalazi u Pavlišu, ima kapacitet od 250 do 300 litara u sekundi i zadovoljava sve potrebe meštana Vršca i okolnih naselja. Zahvatanje vode iz sopstvenih arteških bunara nema uticaja na dostupnost vode lokalnom stanovništvu.

Pregled količina ukupno zahvaćene vode (u kubnim metrima), po izvoru:

Ukoliko se posmatra ukupna potrošnja vode iz oba izvora, ona je za 6,7% veća, i u odnosu na prethodnu godinu, ali smanjena u odnosu na 2012 i 2013 godinu, što je direktna posledica rasta obima i kompleksnosti proizvodnje. Uprkos povećanju količine zahvaćene vode za proces proizvodnje, apsolutna vrednost porasta potrošnje vode je manja od apsolutne vrednosti porasta proizvodnje, na osnovu čega rast potrošnje nije negativan parametar.

Hemofarm kontinuirano teži očuvanju resursa, reciklaži, rekuperaciji i ostalim vidovima ušteda. Jedan od dobrih primera je i tehnička para. Tehnička para u Hemofarmu nigde nema kontakt sa proizvodom, te se u procesu njene proizvodnje sav kondenzat vraća u kotlarnicu na ponovnu upotrebu. Time se, praktično, vrši kontinualna rekuperacija vode koja se koristi u procesu proizvodnje i upotrebe tehničke pare. Takođe, toplotna energija otpadne vode parnih kotlova, koja bi se u regularnom radu odbacivala kao rezultat procesa desalinacije i uklanjanja taloga iz parnog kotla, u Hemofarmu se koristi kao izvor toplote za pripremu sanitarne tople vode u Pogonu sterilnih proizvoda. Time se kontinuirano štedi približno 120 tona tehničke pare godišnje. U odnosu na svu zahvaćenu vodu tokom 2015, količina vode koje se ponovo koristi u proizvodnji i distribuciji tehničke pare iznosi 10,8%.⁶²

Važan aspekt upravljanja vodom kao resursom, predstavlja i puštanje u rad primarnih prečistača otpadnih voda u Hemofarmovim postrojenjima u Vršcu i Šapcu. Aktivnosti koje su prethodile izgradnji prečistača uključivale su i izradu studije o proceni uticaja za primarni prečistač u Vršcu kao i izradu studije za procenu uticaja na životnu sredinu za prečistač u Šapcu, pri čemu je za oba objekta pokazano da se na samoj lokaciji i u neposrednom okruženju ne nalaze zaštićena prirodna dobra i arheološki lokaliteti, biljne i divlje životinjske vrste i njihova staništa, i da se ne ugrožava životna sredina. Ukupna količina tretirane otpadne vode ispuštena u gradsku kanalizacionu mrežu iz oba postrojenja iznosi 245.000 m³, čime se Hemofarm svrstava u krug malobrojnih kompanija koje na ovakav način brinu o životnoj sredini u Srbiji.

Potrošnja energije

Prirodni gas i električna energija predstavljaju najvažnije izvore energije u Hemofarmu. Električna energija koristi se u proizvodnim procesima, za rad vazdušnih kompresora, čilera i HVAC⁶³. Najveći potrošači jesu vazdušni kompresori i čileri – proizvodnja komprimovanog vazduha i vode za hlađenje obuhvata 1/3 ukupne potrošnje električne energije za proizvodni kompleks u Vršcu. Najviše prirodnog gasa troši se u odeljenjima za hemijsku pripremu vode – približno 37% proizvedene tehničke pare potrebno je za proizvodnju prečišćene vode, vode za injekcije i čiste pare u Vršcu. Ostali veći segmenti potrošnje prirodnog gasa jesu grejanje prostora i drugi tehnološki procesi.

⁶² Udeo sveže/dopunske vode u procesima proizvodnje i distribucije tehničke pare za 2015. iznosi 32,6%, a količina kondenzata (vode koja se ponovo koristi) predstavlja 67,4% ukupno proizvedene tehničke pare. ; ⁶³ HVAC – heating, ventilation and air conditioning (grejanje, ventilacija i klimatizacija) predstavlja sistem uređaja koji je zadužen za održavanje temperature, vlažnosti, protoka vazduha i njegovog filtriranja.

Ostali veći segmenti potrošnje prirodnog gasa jesu grejanje prostora i drugi tehnološki procesi.

Prikaz potrošnje električne energije:

Godina	Električna energija, kWh	Električna energija, GJ
2012.	33.655.147	121.158,53
2013.	33.388.114	120.197,21
2014.	34.367.508	123.719,43
2015.	35.631.588	128.273,72

Potrošnja električne energije u 2015. porasla je za 3,6% u odnosu na prethodnu godinu, ali kada se uzme u obzir da je proizvodnja porasla za čitavih 7%, potrošnja po pakovanju gotovog proizvoda ostaje ista, odnosno neznatno je smanjena.

Optimizacijom procesa proizvodnje, uz kontinuiranu implementaciju projekata, aktivnosti i inicijativa u domenu operativne izvrsnosti, prosečno utrošena električna energija po proizvedenom pakovanju u 2015. najniža je u poslednje tri godine.

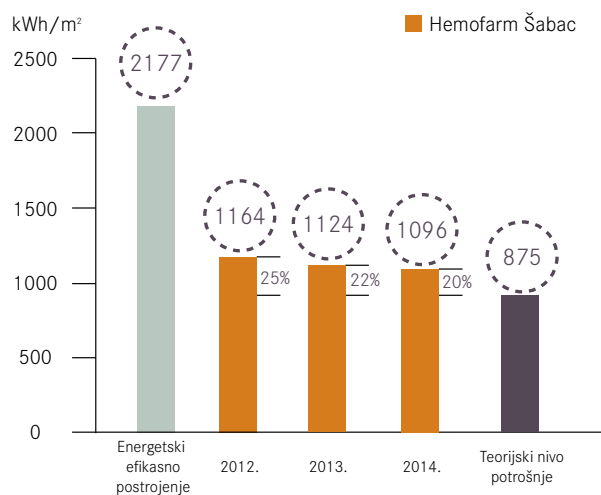
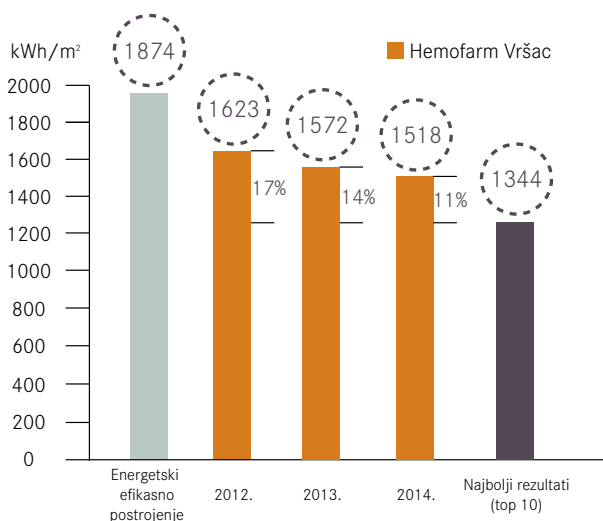
Potrošnja gasa u Hemofarmu A.D. manja je u 2015. godini za 4,2% u odnosu na prethodnu godinu, čime je nastavljen trend smanjenja potrošnje, uprkos porastu obima proizvodnje. Jedan od glavnih razloga jesu promenjeni klimatski uslovi uz blaže i manje hladne zime, zbog čega je smanjena i potreba za grejanjem ili dogrevanjem proizvodnih i poslovnih prostorija. Očekivano je da se ovaj trend pada nastavi i u budućnosti.

Prikaz potrošnje gasa:

Godina	Gas, m ³	Gas, gđ
2012.	5.515.130	184.000
2013.	5.251.724	175.000
2014.	4.833.904	162.000
2015.	4.628.510	155.000

U izveštaju IFC-a (International Finance Corporation), članice Grupe Svetske banke, koju je Hemofarm 2015. godine angažovao da bi izvršila procenu efikasnosti upotrebe resursa i predložila mere za eventualna poboljšanja, proizvodna postrojenja u Vršcu i Šapcu svrstana su u grupu veoma efikasnih. Koristeći statističke metode i analize koje omogućavaju poređenje energetske efikasnosti predmetnog postrojenja sa sličnim postrojenjima u SAD, došlo se do podatka da pogoni u Vršcu i Šapcu pripadaju uskoj grupi od 20% najefikasnijih, unutar grupe analiziranih postrojenja (svako u svojoj kategoriji postrojenja). Rezultati ovakve analize služe kao orijentir i kao pokazatelj energetskog učinka tokom analiziranog trogodišnjeg perioda (2012-2014).

Ukupna potrošnja energije

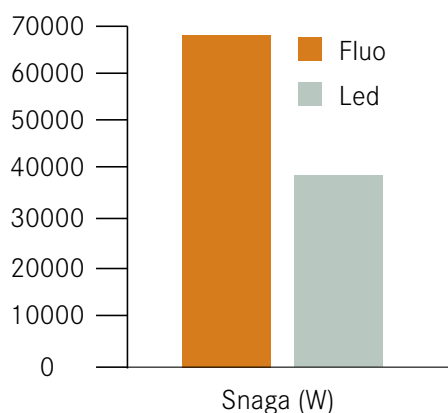

Posle detaljne analize, predložene su mere za dalje povećanje efikasnosti upotrebe resursa, koje će se u dolazećim godinama dodati inicijativama i projektima koje Hemofarm kontinuirano sprovodi. U izveštaju su razmatrane i mogućnosti korišćenja alternativnih izvora energije, što će takođe biti u fokusu Hemofarma u bliskoj budućnosti.

Iako se još uvek nisu stekli uslovi za korišćenje ili prelazak na alternativne izvore energije, Hemofarm neprekidno razmatra potencijale za realizaciju strateških, ali i taktičkih, inicijativa i projekata u domenu upravljanja energijom i energetske efikasnosti, uz uvažavanje principa

održivog razvoja. Kompanija nastoji da, pored kratkoročnih aktivnosti, pomeri fokus na srednjoročne i dugoročne investicione projekte, kojima bi se obezbedila još veća stabilnost i održivost poslovanja, a neki od primera na kojima se trenutno radi su:

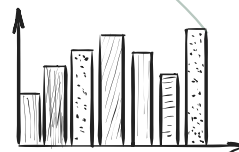
- nadogradnja frekventnih regulatora na dva nova vazdušna kompresora, čime bi se osim energetskih ušteda omogućila i veća stabilnost i efikasnost sistema kroz podešavanje brzine rada kompresora u procesu proizvodnje; neke od prednosti su i povećanje produktivnosti i smanjenje troškova održavanja; smanjenje broja startovanja i zaustavljanja mašina; korišćenjem laganog ubrzavanja i usporavanja, izbegavaju se naprezanja i nagli udari u mašinskim sklopovima, a uz smanjenje troškova održavanja, poboljšava se radno okruženje; ovo ulaganje bi se isplatilo u roku od jedne do tri godine;
- projekat iskorišćavanja otpadne toplote vazdušnih kompresora kroz nabavku i integraciju „Energy Recovery” uređaja, uz povraćaj investicije u roku od nepune dve godine;
- montaža izolacionih „jakni” na sistemima za distribuciju tehničke pare i kondenzata - montažno-demontažnih elemenata koji doprinose umanjeњу toplotnih gubitaka.; iako su svi cevovodi tehničke pare i kondenzata u Hemofarmu kvalitetno izolovani, u saradnji sa IFC-om uočeno je da pojedini elementi armature predstavljaju mesta toplotnih gubitaka; završetak implementacije se očekuje u 2016. a investicija bi se mogla isplatiti u roku od dve do tri godine; toplotni gubici na ovako izolovanim ventilima trebalo bi da budu svedeni na 11-20% u odnosu na neizolovane, prema podacima proizvođača.

U cilju generalnog povećanja energetske efikasnosti u Hemofarmu, kontinuirano se vrši modernizacija osvetljenja - instaliraju se LED svetiljke kao zamena za klasične fluo-cevi. Ovaj koncept primenjen je i kod novih projekata, poput izgradnje zgrade Kvaliteta u kojoj će po prvi put biti instalirana samo LED rasveta, umesto fluo cevi. Komparativna analiza pokazala je da će se dodatna investicija u LED rasvetu isplatiti kroz smanjene troškove za električnu energiju za oko 3,5 godine po sadašnjim cenama električne energije (7,00 din/kWh).

Pored toga, biće ostvarene i uštede u troškovima održavanja, jer LED rasveta traje znatno duže (oko duplo više sati rada), te je zamena LED rasvete ređa u odnosu na fluo cevi. Takođe, u domenu spoljašnje rasvete fabričkog kruga i parkinga, u toku je zamena preostalih svetiljki koje koriste živine izvore LED rasvetom. Puni efekti i očekivana ušteda na godišnjem nivou iznosiće oko 3.800 evra sa periodom isplativosti od 41 mesec.

Komparativna analiza upravljanja resursima

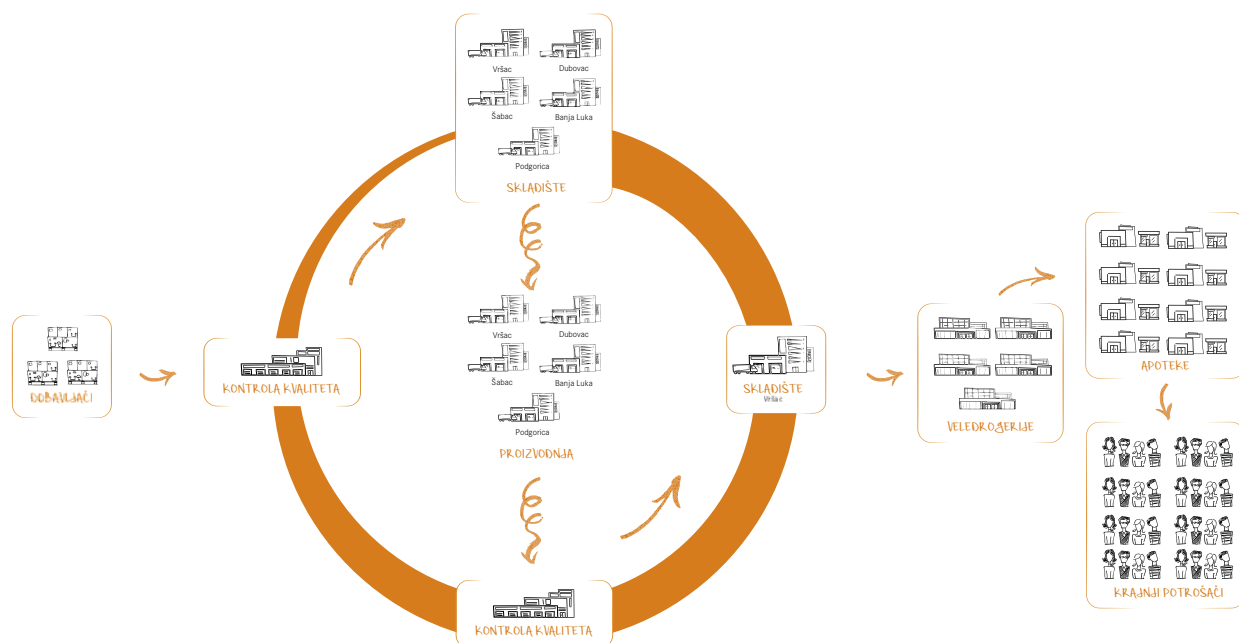

Izvor	2014.	2015.	Razlika
Električna energija (kWh)	34.367.508	35.631.588	+3.6%
Prirodni gas (m ³)	4.833.904	4.628.510	-4.2%
Voda (m ³)			
Javni vodovod	262.481	288.061	+9.75%
Arteški bunar	33.218	27.493	-17.2%

Iako je u Hemofarmu tokom 2015. godine ostvaren povećan obim (za 7%) i kompleksnost proizvodnje (za 3%), upotreba energenata nije značajno porasla. Naime, potrošnja električne energije je uvećana za samo 3,6%, dok je, optimizacijom proizvodnih procesa i usled blažih klimatskih uslova, potrošnja prirodnog gasa smanjena za nešto više od 4%. Kao rezultat značajnog povećanja obima proizvodnje uglavnom infuzija kod kojih se voda za injekcije ugrađuje u sam proizvod (34% više boca), potrošnja vode iz javnog vodovoda porasla je za nepunih 10%. Smanjenje količine vode zahvatane iz arteškog bunara uglavnom je posledica infrastrukturnih radova i otklanjanja tehničkih kvarova na sistemu zahvata tokom 2015.

Vraćamo prirodi

Hemofarm svoju društvenu i poslovnu odgovornost potvrđuje i kroz društveno odgovornu nabavku. Koncept održive i društveno odgovorne nabavke predstavlja važan segment za unapređenja proizvodnje na nivou cele STADA Grupe. U okviru Six Sigma projekta unapređenja proizvodnje, ovaj koncept daje osnovu za maksimizaciju cost-benefit odnosa i aktivno unapređuje pozitivne performanse društveno odgovornog poslovanja, zaštite životne sredine, te ekonomski i socijalni aspekt.

Hemofarm kontinuirano nastoji da unapredi svoju nabavku, ne samo kroz stalnu optimizaciju troškova i pronalaženje ekonomičnijih izvora polaznih sirovina i usluga, bez narušenog kvaliteta, već i kroz izbor recikliranih materijala i zelenih tehnologija. Jedan od najvažnijih projekata u Hemofarmu, kada je u pitanju upotreba recikliranih sirovina, predstavlja uvođenje kutija od recikliranog kartona. Projekat je započet 2013. godine, kada je 97% ambalažnih (kutijica leka) i transportnih kutija bilo od nerecikliranog kartona. Samo 2 godine kasnije, 2015, učešće recikliranog kartona u godišnjoj nabavci ambalaže i kutija iznosi oko 70%.⁶⁴ Količina recikliranog kartona ostala je gotovo na istom nivou kao 2014. ali je došlo do povećanja obima i kompleksnosti proizvodnje. Ovaj udeo bi mogao biti i veći, ali određeni specifični zahtevi za pakovanje farmaceutskih proizvoda namenjenih izvozu, kao i njihovo plasiranje na različita međunarodna tržišta, donose i striktne zahteve, koji nekada onemogućavaju upotrebu recikliranog kartona za pakovanje.

Tokom primene, potvrđeno je da prelazak sa nerecikliranog (GC2) na reciklirani karton (GD2) nema nikakve negativne efekte na performanse proizvodnih procesa kao ni na kvalitet gotovog proizvoda u celini. U toku 2015. ukupno je nabavljena oko 1,1 hiljada tona osnovnih kutija od recikliranog kartona dok je od nerecikliranog kartona nabavljeno oko 450 tona osnovnih kutija.

⁶⁴ Udeo recikliranog kartona je u 2014. iznosio oko 80%.

Rezultat upotrebe recikliranog kartona	1 t	1.100t
Ušteda električne energije	4.200 (kW)	4.620 (MW) ili oko 47 dana potrošnje električne energije u Hemofarmu
Ušteda vode	32.000	35.200.000 ili oko 40 dana potrošnje vode u Hemofarmu ⁶⁵
Sačuvana stabla (kom)	17	18.700
Za 74% se manje zagađuje vazduh		
Novčana ušteda je oko 10%		

Takođe, nastavljena je i realizacija regulatorno i procesno kompleksnog projekta uvođenja novih CRC zatvarača (Child Resistant Closures – zatvarači koje deca ne mogu da otvore) i punom primenom ovog projekta planirano je da će se smanjiti utrošak polipropilena po zatvaraču za oko 0,8g što je 25% manje od ukupne težine postojećeg zatvarača. Ova ušteda, projektovana na količinu od oko 6 miliona komada, rezultiraće smanjenjem utroška polipropilena od oko 5 tona na godišnjem nivou

Kada se posmatra nabavka sirovina koja uključuje aktivne sirovine i pomoćne sirovine ukupna količina se kreće oko 6,7 hiljada tona, a staklena ambalaža približno 1,5 hiljada tona, papirna ambalaža oko 2,8 hiljade tona, drvena ambalaža oko 1,7 hiljada tona, metalna ambalaža oko 200 tona, plastična ambalaža oko 990 tona. Od ukupne količine nabavljene papirne ambalaže obnovljivo je 40% (reciklirani karton za ambalažu), što je na istom nivou kao 2014. godine. Hemofarm će nastojati da u narednim godinama poveća udeo obnovljivih sirovina u svojoj nabavci, u skladu sa mogućnostima koje pružaju zahtevni farmaceutski standardi, čime osim direktnim prednostima, postiže i posredne benefite u zaštiti životne sredine, kroz dodatna smanjenja emisije gasova za efektom staklene bašte i sl.

⁶⁵ Prosečna mesečna potrošnja (za 30 dana) električne energije je oko 2.97 mil kWh ili oko 24 hiljade m³ gradske vode (ne računajući arteški bunar) odnosno 26 296 m³ vode (računajući oba izvora).

Održivi razvoj Hemofarma u 2015.⁶⁶

Proizvodnja

	2012.	2013.	2014.	2015.
u milionima pakovanja	194	200	202	216

Prodaja

	2012.	2013.	2014.	2015.
u milionima dinara	23.171	22.730	25.260	27.490

Potrošnja energenata po pakovanju gotovog proizvoda

	2013.	2014.	2015.
električna energija (kwh/pak)	0,17	0,17	0,16
prirodni gas (m ³ /pak)	0,03	0,02	0,02

Potrošnja vode

	2012.	2013.	2014.	2015.
u m ³				
javni vodovod	331.312	286.654	282.481	288.061
arteški bunar	9.106	43.185	33.218	27.493
UKUPNO	340.418	329.839	295.699	315.554

⁶⁶ Hemofarm A.D. bez fabrike u Šapcu

Emisije gasova sa efektom staklene bašte (Freoni)

(tCO ₂ eq)	2013.	2014.	2015.
FREON R404A	343,81	214,88	209,36
FREON R134A	1.096,16	724,88	682,50
FREON R507	495,33	720,49	315,21

Otpad

u tonama	2012.	2013.	2014.	2015.
OPASAN	148/156	105/110	125/122	129,9/78*
NEOPASAN	260/260	310/310	354/354	330,8/330,8

*navedena količina je zbrinuta u 2015, dok je ostatak prema planu i dinamici zbrinjavanja prebačen u 2016.

Kretanje broja zaposlenih

	2012.	2013.	2014.	2015.
ŽENE	937	926	990	1.162
MUŠKARCI	744	722	796	1.054
UKUPNO	1.681	1.648	1.786	2.216*

*od kojih 1.844 u Hemofarm A.D. bez fabrike u Šapcu

Broj povreda na radu*

	2012.	2013.	2014.	2015.
Ukupno	30	30	29	16
U odnosu na broj zaposlenih (%)	1,78	1,50	1,36	0,86

GRI INDEKS

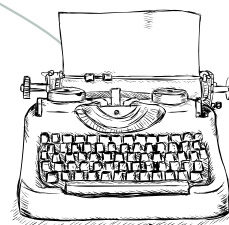

O IZVEŠTAJU I PRINCIPIMA IZVEŠTAVANJA
INDEKS INDIKATORA
MIŠLJENJE NEZAVISNOG REVIZORA

A woman with long brown hair and a friendly smile is holding a large yellow rectangular sign. She is wearing a short-sleeved top with a pattern of small, irregular spots in shades of green, brown, and white. The background is a softly blurred indoor setting with warm, golden light from ceiling fixtures and a hint of a purple curtain.

Pozivamo vas da i vi
uskladite svoje
poslovanje sa principima
održivog razvoja

P principi izveštavanja

Godišnji Izveštaj o održivom razvoju Hemofarma A.D. pruža svim zainteresovanim stranama informacije o napretku koji kompanija kontinuirano ostvaruje prateći svetske trendove, nastojeći da ostane pouzdan partner u svim odnosima i stabilan oslonac domaćeg zdravstvenog sistema. U pripremi i izradi ovog godišnjeg izveštaja o održivom razvoju kompanije Hemofarm A.D., koji obuhvata period od 1. januara do 31. decembra 2015. godine, kao osnova, korišćena su metodološka pravila i G4 principi Global GRI (Global Reporting Initiative) standarda. Prethodno publikovani Izveštaj odnosi se na 2014. godinu.

Global Reporting Initiative neprofitna je organizacija koja se zalaže za uspostavljanje održive globalne ekonomije, postavljajući smernice za sastavljanje Izveštaja o održivom razvoju. Navedene smernice priznate su širom sveta i prihvatile su ih sve vodeće kompanije.

Matrica materijalnosti

Polazna osnova za pripremu ovog Izveštaja je prva Hemofarmova Matrica materijalnosti (prezentovana na početku Izveštaja), koja predstavlja uporedni pregled najvažnijih tema za poslovanje iz ugla kompanije, s jedne, i ključnih zainteresovanih strana, s druge strane. Teme su rangirane prema značaju iz ugla kompanije (horizontalna osa) i pozicionirane prema ocenama dobijenim od zainteresovanih strana (na vertikalnoj osi). Analizom GRI indikatora povezani su indikatori i teme, čime Matrica materijalnosti daje osnov za buduće izveštavanje, ali i unapređenje poslovanja. Pored toga, kompanija je obradila i teme koje nisu bile najviše rangirane a smatraju se bitnim za ukupni razvoj lokalnih zajednica u kojima Hemofarm posluje, što prevazilazi zahteve osnovnog nivoa izveštavanja po GRI G4 standardu.

S obzirom da Izveštaj o održivom razvoju obuhvata teme koje su od značaja za kompaniju i zainteresovane strane, Izveštaj može predstavljati osnov za procenu i odluke organa upravljanja i zainteresovanih strana. Primena GRI smernica omogućava kompaniji da transparentno izvesti o učinku u četiri ključne oblasti održivog poslovanja ekonomskoj, ekološkoj, socijalnoj i upravljačkoj. Pored profila kompanije, kao i broja indikatora, temelj izveštaja zasniva se na principima koji slede.

Materijalnost

Izveštaj obuhvata sve one teme koje su važne zainteresovanim stranama. U Izveštaj su uključene sve teme koje se odnose na ekonomiju, ekologiju, na socijalne i upravljačke aktivnosti, ali i na aktivnosti koje su imale uticaja na kompaniju, odnosno na aktivnosti koje bi potencijalno uticale na mišljenje zainteresovanih strana. Proces određivanja prioriternih tema u Izveštaju za 2015. godinu podrazumevao je aktivan dijalog za ključnim zainteresovanim stranama putem radionica, intervjua jedan na jedan i onlajn anketa, kreirajući Matricu materijalnosti, u skladu sa GRI smernicama, potrebama i interesima svih zainteresovanih strana, kao i strateškim prioritetima kompanije.

Inkluzivnost

Jedan od ciljeva Hemofarma i izveštavanja o održivom razvoju jeste da se, stvaranjem uslova za efikasan dijalog sa svim zainteresovanim stranama, unaprede međusobni odnosi i podigne opšti nivo zadovoljstva poslovanjem kompanije. Izveštaj, pored dijaloga sa ključnim zainteresovanim stranama, obuhvata i interna istraživanja stavova zaposlenih, potom godišnja istraživanja stručne javnosti – lekara i farmaceuta, veletrgovlja i privatnih apoteka i istraživanja tržišta, što sve zajedno pokazuje na koji način poslovanje kompanije utiče na okolinu (opisano u poglavlju „Dijalog kao pristup održivom poslovanju“).

U kompaniji se rado očekuju sve povratne informacije koje će čitateljke i čitaoci ovog izveštaja imati na njegov kvalitet i sadržaj, jer u Hemofarmu postoji spremnost da se razmotre sve povratne informacije, kako bi budući izveštaji bili kvalitetniji. Mejl za sugestije, utiske i sve povratne informacije je svakodobro@hemofarm.com.

Održivost

Princip održivosti poslovanja predstavlja način na koji kompanija posmatra svoj dugoročni uticaj na okruženje i prezentuje svoje aktivnosti na nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou.

Potpunost

U Izveštaju su izložene informacije i podaci zaključno sa 31. decembrom 2015. godine. Prikazani su i uporedni podaci, gde god je to bilo moguće, za prethodne godine. Finansijski i ekonomski pokazatelji preuzeti su iz konsolidovanog finansijskog izveštaja za Hemofarm A.D. za 2015. godinu, a odnose se na aktivnosti kompanije u Srbiji, izuzimajući povezana pravna lica u Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini i Rumuniji.

Uravnoteženost

Uravnoteženost zahteva predstavljanje kako pozitivnih, tako i negativnih aspekata i uticaja kompanije na održivost, čime se pruža nepristrasna i objektivna slika njenog učinka.

Objektivna slika učinka kompanije tokom 2015. godine, kada je reč o ekonomskoj, ekološkoj i društvenoj dimenziji, zasniva se na odgovorima na 85 indikatora GRI metodologije, koji prezentuju sve informacije od značaja, bez obzira na njihove karakteristike.

Uporedivost

Uporedivost znači prikazivanje podataka na dosledan i kontinuiran način, kako bi se pružila mogućnost poređenja sa GRI standardima i drugim kompanijama.

Budući da je reč o četvrtom Izveštaju o održivom razvoju koji publikuje Hemofarm A.D. moguće je poređenje sa prethodna tri izveštaja.

Tačnost

Tačnost podrazumeva pružanje adekvatnih kvalitativnih i kvantitativnih informacija, kao i stalno unapređivanje sistema za prikupljanje i analizu podataka. Gde nije bilo moguće prikupiti izvorne podatke, vršene su kalkulacije uz objašnjenje metodologije obračuna.

Blagovremenost

Blagovremenost označava doslednost u učestalosti izveštavanja i dužini perioda izveštavanja, čime se osigurava redovna dostupnost informacijama i mogućnost donošenja adekvatnih i pravovremenih odluka u vezi sa kompanijom i njenim poslovanjem.

Jasnoća

Jasnoća u stvari predstavlja prezentovanje informacija na pregledan, jednostavan i jasan način, čime se osigurava pristupačnost informacijama. Dostupnost i razumljivost svim zainteresovanim stranama bili su glavni orijentiri kojima se težilo prilikom izrade Izveštaja za 2015. godinu.

Pouzdanost

Pouzdanost podrazumeva prikupljanje, beleženje, sastavljanje, analiziranje i objavljivanje informacija na način koji se može podvrgnuti proverbi i koji potkrepljuje kvalitet i materijalnost informacije.

Oslanjajući se na standarde i zahteve GRI metodologije, priznate u svetu, verifikaciju ovog izveštaja sprovela je revizorska kuća KPMG d.o.o. Beograd.

Gri indeks

Celokupno poslovanje Hemofarma A.D. u 2015. bilo je u potpunosti usaglašeno sa važećom zakonskom regulativom. Sa tim u vezi, nije zabeležen ni jedan slučaj pritužbe ili kazne vezano za proizvode kompanije.

Tokom 2015. godine, kao ni u prethodna tri ciklusa izveštavanja, Hemofarm A.D. nije pružio bilo koju vrstu materijalnih ili finansijskih donacija političkim partijama, politički aktivnim licima ili političkim ustanovama.

Tokom 2015. godine nije bilo žalbi niti je pokrenut nijedan postupak protiv kompanije po osnovu polne, nacionalne, verske ili nekog drugog vida diskriminacije ili povrede ljudskih prava. Kompanija do sada nije imala slučajeve radnog angažovanja maloletnih radnika, niti slučajeve povrede radnih prava svojih zaposlenih, po bilo kom osnovu.

Hemofarm A.D. u 2015. nije imao nijedan zabeležen incident usled korupcije niti monopolskog ponašanja. Takođe, kompanija nije imala ni jedan slučaj neusaglašenosti niti protivrečnosti sa zakonskim propisima.

Tokom dosadašnje poluvekovne istorije kompanije nije zabeležen ni jedan slučaj rizične ili krizne situacije koji je naneo štetu kompaniji ili okruženju, niti imao posredno negativan uticaj na lokalne zajednice.

Tokom 2015. godine, kao ni u prethodna tri ciklusa izveštavanja, Hemofarm A.D. nije imao nikakve zvanične primedbe, kazne ili restrikcije po pitanju pakovanja i/ili obeležavanja svojih proizvoda, prometa zabranjenih proizvoda, marketinških komunikacija, kao ni povrede privatnosti i gubitka podataka potrošača.

Poslovanje Hemofarma A.D. nema negativan uticaj na životnu sredinu niti biodiverzitet u okruženju proizvodnih pogona niti poslovnih prostorija kompanije, u kojima se obavlja primarna delatnost. Sa tim u vezi, na lokalitetima na kojima posluje Hemofarm A.D. nema zaštićenih staništa niti ugroženih biljnih i životinjskih vrsta, koje su pod posebnom zaštitom.

Tokom 2015, kao i u periodu od 2012. kada je kompanija započela izveštavanje o održivom razvoju, nije zabeležen ni jedan slučaj izlivanja otpadnih voda iz postrojenja u Hemofarmu A.D.

Iako Hemofarm A.D. nema negativan uticaj na životnu sredinu, kompanija kontinuirano nastoji da unapređuje svoje poslovanje. Jedan od takvih primera jeste inicijativa za smanjenje organskih rastvarača u procesu proizvodnje.

Tokom 2015. godine, kao ni u prethodna tri ciklusa izveštavanja, Hemofarm A.D. nije imao nikakve žalbe i pritužbe, kao ni kazne za negativan uticaj na životnu sredinu i lokalnu zajednicu.

Hemofarm A.D. nema negativan uticaj na starosedelačko stanovništvo u sredinama u kojima obavlja svoju delatnost.

Tokom 2015. godine nije zabeležena ni jedna neusaglašenost proizvoda Hemofarma A.D. sa aspektima bezbednosti i zaštite zdravlja u skladu sa zakonom.

Profil	Opis	Strana
Strategija i analiza		
G4-1	Uvodna reč generalnog direktora	4-5
G4-2	Ključni uticaji, rizici i mogućnosti	12-15
Profil kompanije		
G4-3	Naziv kompanije	12
G4-4	Osnovni brendovi, proizvodi i usluge	34-36
G4-5	Lokacija sedišta kompanije	3
G4-6	Zemlje u kojima kompanija posluje	3
G4-7	Priroda vlasništva i pravna forma	13
G4-8	Tržišta na kojima kompanija posluje	3
G4-9	Veličina kompanije	3
G4-10	Ukupan broj zaposlenih po tipu	71
G4-11	Kolektivni ugovori	70
G4-12	Opis lanca snabdevanja	101
G4-13	Organizacijske promene tokom perioda izveštavanja	12
G4-14	Princip predostrožnosti	14-15
G4-15	Eksterno izrađene povelje, principi ili ostale inicijative	14
G4-16	Članstvo u udruženjima	14
Identifikovani materijalni aspekti i ograničenja		
G4-17	Subjekti uključeni u finansijske izveštaje	19
G4-18	Proces definisanja sadržaja i ograničenja izveštaja	8-9
G4-19	Materijalni aspekti uključeni u izveštaj	8-9
G4-20	Opis ograničenja materijalnih aspekata unutar kompanije	8-9
G4-21	Opis ograničenja materijalnih aspekata van kompanije	8-9
G4-22	Korigovanje informacija	/
G4-23	Promene u odnosu na prethodne izveštaje u smislu obima i/ili ograničenja	/
Uključivanje zainteresovanih strana		
G4-24	Grupe zainteresovanih strana	8
G4-25	Osnova za identifikaciju zainteresovanih strana	8-9
G4-26	Odnos prema angažovanju zainteresovanih strana	8-9
G4-27	Teme koje su pokrenute tokom angažovanja zainteresovanih strana	9
Profil izveštaja		
G4-28	Period izveštavanja	108
G4-29	Datum prethodnog izveštaja	108
G4-30	Ciklus izveštavanja	108
G4-31	Sadržaj izveštaja	1
G4-32	Opcija „u skladu sa“, GRI indeks i verifikacija izveštaja	108
G4-33	Politika u pogledu verifikacije izveštaja	110
Upravljanje		
G4-34	Upravljačka struktura kompanije	13
G4-35	Proces delegiranja ovlašćenja za teme održivog razvoja članovima odbora, starijim rukovodiocima i ostalim zaposlenima	6-7

Profil	Opis	Strana
Upravljanje		
G4-35	Proces delegiranja ovlašćenja za teme održivog razvoja članovima odbora, starijim rukovodiocima i ostalim zaposlenima	/
G4-36	Odgovornost na visokom nivou za teme održivog razvoja	14-15
G4-37	Mehanizmi komunikacije zainteresovanih strana i upravnog odbora o temama održivog razvoja	8-9
G4-38	Sastav upravnog odbora i njegovih tela	13
G4-39	Da li predsednik najvišeg upravljačkog tela ujedno ima i izvršnu funkciju	13
G4-40	Procedure za imenovanje i odabir članova upravnog odbora i njegovih tela	/
G4-41	Sukobi interesa upravnog odbora	/
G4-42	Uloga članova upravnog odbora i izvršnih rukovodioca u definisanju misije organizacije, strategija, politika i ciljeva u pogledu uticaja održivog razvoja	/
G4-43	Upućenost članova upravnog odbora u teme održivog razvoja	/
G4-44	Performansa upravnog odbora u pogledu upravljanja temama održivog razvoja	/
G4-45	Uloga upravnog odbora u identifikaciji i upravljanju uticajima, rizicima i mogućnostima održivog razvoja	/
G4-46	Uloga upravnog odbora u preispitivanju procesa upravljanja rizicima u pogledu tema održivog razvoja	/
G4-47	Učestalost preispitivanja uticaja, rizika i mogućnosti održivog razvoja od strane upravnog odbora	/
G4-48	Najviše upravno telo ili pozicija koja formalno preispituje i odobrava izveštaj o održivom razvoju kompanije	/
G4-49	Mehanizam za komunikaciju kritičnih problema upravnom odboru	/
G4-50	Priroda i ukupan broj kritičnih problema koji su predloženi upravnom odboru	/
G4-51	Politike određivanja nadoknada za članove upravnog odbora i više rukovodstvo	/
G4-52	Proces određivanja nadoknada	/
G4-53	Stavovi zainteresovanih strana o nadoknadi	/
G4-54	Odnos ukupne godišnje naknade za najplaćenije pojedince i srednje ukupne godišnje naknade za sve zaposlene u organizaciji	/
G4-55	Odnos procentualnog povećanja ukupne godišnje naknade za najplaćenije pojedince i srednjeg procentualnog povećanja ukupne godišnje naknade za sve zaposlene u organizaciji	/
Etika i integritet		
G4-56	Pravila ponašanja	13-15
G4-57	Telefonski brojevi za pomoć ili savetovanje zaposlenih	15
G4-58	Mehanizmi za prijavljivanje zabrinutosti zbog neetičnog ili nezakonitog ponašanja	/

Profil

Opis

Strana

Ekonomске performanse

G4-EC1	Ekonomska vrednost	19
G4-EC2	Rizik klimatskih promena	86
G4-EC3	Pokrivenost plana beneficija	81-82

Prisutnost na tržištu

G4-EC4	Finansijska pomoć vlade	19
G4-EC5	Odnos početne zarade sa lokalnom minimalnom zaradom	73
G4-EC6	Udeo višeg rukovodstva koje je angažovano iz lokalne zajednice	13

Indirektni ekonomski uticaji

G4-EC7	Ulaganja u infrastrukturu	21
G4-EC8	Indirektni ekonomski uticaji	60-64

Prakse nabavke

G4-EC9	Lokalni dobavljači	66
--------	--------------------	----

Sirovine

G4-EN1	Materijali po težini ili obimu	39-40
G4-EN2	Reciklirani ulazni materijali	59

Energija

G4-EN3	Potrošnja energije (Opseg 1 + 2)	97
G4-EN5	Snaga energije	98
G4-EN6	Redukcije energije	99

Voda

G4-EN8	Povlačenja vode prema izvoru	95
G4-EN9	Izvori vode koji su pod uticajem povlačenja	95
G4-EN10	Reciklirana i ponovni upotrebljena voda	96

Biološka raznolikost

G4-EN11	Objekti u područjima visoke biološke raznolikosti	111
G4-EN12	Uticaj na biološku raznolikost	111
G4-EN13	Zaštićena ili obnovljena staništa	111
G4-EN14	Ugrožene vrste na crvenoj listi IUCN	111

Emisije

G4-EN15	Emisije gasova staklene bašte (Opseg 1)	93
G4-EN19	Redukcija emisije gasova staklene bašte	93
G4-EN20	Supstance koje oštećuju ozonski omotač (ODS)	94
G4-EN21	NOx, SOx i ostale emisije	94

Otpadne vode i otpad

G4-EN22	Ispuštanje vode	96
G4-EN23	Otpad po vrsti i načinu uklanjanja	90
G4-EN24	Značajna izlivanja	111
G4-EN25	Opasan otpad	90
G4-EN26	Biološka raznolikost pod uticajem izlivanja	111

Profil	Opis	Strana
Proizvodi i usluge		
G4-EN27	Ublažavanje uticaja proizvoda i usluga na životnu sredinu	87-89
G4-EN28	Vraćeni materijali i ambalaža	49-52
Usaglašenost		
G4-EN29	Environmentalne kazne i sankcije	111
Transport		
G4-EN30	Uticaji na životnu sredinu usled distribucije proizvoda i putovanja zaposlenih	92-93
Ulaganja u zaštitu životne sredine		
G4-EN31	Ulaganja u životnu sredinu	88
Dobavljači i životna sredina		
G4-EN32	Skrining novih dobavljača upotrebom kriterijuma zaštite životne sredine	66
G4-EN33	Uticaji lanca snabdevanja na životnu sredinu	66
Žalbeni mehanizmi u pogledu životne sredine		
G4-EN34	Žalbe u pogledu životne sredine	111
Zaposlenje		
G4-LA1	Broj i stopa novozaposlenih i radnika koji su napustili kompaniju	71
G4-LA2	Beneficije za zaposlene na neodređeno vreme	74
G4-LA4	Povratak na posao i stope zadržavanja nakon porodijskog odsustva	71
Radni / upravljački odnosi		
G4-LA4	Otkazni rok u pogledu operativnih promena	74
Zdravlje i bezbednost na radu		
G4-LA5	Radna snaga zastupljena u odborima za zdravlje i bezbednost	78
G4-LA6	Stope povreda, profesionalnih bolesti, izgubljenih dana, odsustvovanja, i smrtnih slučajeva na radu	80
G4-LA7	Radnici sa visokim rizikom obolevanja	/
G4-LA8	Teme o zdravlju i bezbednosti koje su pokrivene ugovorima sa sindikatima	82
Obuka i obrazovanje		
G4-LA9	Prosečni sati obuke za zaposlene	74
G4-LA11	Zaposleni koji imaju ocenu učinka i karijernog razvoja	72
Raznovrsnost		
G4-LA12	Sastav upravljačkih tela i zaposlenih	71
Ista zarada za žene i muškarce		
G4-LA13	Odnos osnovne zarade i naknade žena i muškaraca	73
Procena dobavljača za radne prakse		
G4-LA14	Skrining novih dobavljača upotrebom kriterijuma radne prakse	80
G4-LA15	Negativni uticaji za radne prakse u lancu snabdevanja	80
Žalbeni mehanizmi u pogledu radnih praksi		
G4-LA16	Žalbe u pogledu radnih praksi	110
Ulaganja u ljudska prava		
G4-HR1	Ugovori i sporazumi o ulaganju koji sadrže klauzulu o ljudskim pravima ili su podvrgnuti pregledu	80

Profil	Opis	Strana
Ulaganja u ljudska prava		
G4-HR2	Obuka zaposlenih o ljudskim pravima	74
Nediskriminacija		
G4-HR3	Slučajevi diskriminacije	110
Sloboda udruživanja		
G4-HR4	Značajan rizik slobode udruživanja u poslovanju i sa dobavljačima	80
Dečiji rad		
G4-HR5	Značajan rizik dečijeg rada u poslovanju i kod dobavljača	80
Prinudni ili obavezni rad		
G4-HR6	Značajan rizik od prisilnog ili prinudnog rada u poslovanju i kod dobavljača	80
Sigurnosne prakse		
G4-HR7	Osoblje obezbeđenja koje je obučeno u pogledu politika ljudskih prava u organizaciji	74
Autohtona prava		
G4-HR8	Slučajevi kršenja prava autohtonih naroda	/
Procene ljudskih prava		
G4-HR9	Poslovanje koje je bilo predmet procene kršenja ljudskih prava	66
Procene ljudskih prava dobavljača		
G4-HR10	Skrining novih dobavljača u pogledu ljudskih prava	80
G4-HR11	Uticaj ljudskih prava u lancu snabdevanja	66
Žalbeni mehanizmi u pogledu ljudskih prava		
G4-HR12	Žalbe u pogledu kršenja ljudskih prava	110
Lokalne zajednice		
G4-SO1	Angažovanje lokalne zajednice, procena uticaja i razvojni programi	63-65
G4-SO2	Negativni uticaji na lokalne zajednice	110
Antikorupcija		
G4-SO3	Rizici u pogledu korupcije	67
G4-SO4	Komunikacija i obuka o borbi protiv korupcije	67
G4-SO5	Potvrđeni slučajevi korupcije	110
Javna politika		
G4-SO6	Politički doprinosi	110
Anti-konkurentsko ponašanje		
G4-SO7	Anti-konkurentsko ponašanje	110
Usaglašenost		
G4-SO8	Kazne za nepoštovanje zakona	110
Procena dobavljača u pogledu uticaja na društvo		
G4-SO9	Skrining novih dobavljača u pogledu uticaja na društvo	66
G4-SO10	Negativni uticaji na društvo u lancu snabdevanja	80
Žalbeni mehanizmi u pogledu uticaja na društvo		
G4-SO11	Žalbe u pogledu uticaja na društvo	110

Profil	Opis	Strana
Zdravlje i bezbednost kupaca		
G4-PR1	Procena uticaja proizvoda i usluga na zdravlje i bezbednost	45-47
G4-PR2	Neusaglašenost koja se odnosi na uticaj proizvoda i usluga na zdravlje i bezbednost	110
Etiketiranje proizvoda i usluga		
G4-PR3	Informacije o proizvodima i uslugama koje su potrebne za etiketiranje	58
G4-PR4	Neusaglašenost sa propisima koja se odnosi na etiketiranje proizvoda i usluga	111
G4-PR5	Istraživanja koja mere zadovoljstvo kupaca	16-17
Marketing i komunikacije		
G4-PR6	Prodaja zabranjenih i spornih proizvoda	111
G4-PR7	Neusaglašenost sa propisima koja se odnosi na marketing komunikacije	111
Privatnost kupaca		
G4-PR8	Žalbe u vezi kršenja privatnosti korisnika i gubitka podataka o korisnicima	111
Usaglašenost proizvoda		
G4-PR9	Kazne za nepoštovanje zakona i propisa koji se odnose na proizvode i usluge	111

MIŠLJENJE NEZAVISNOG REVIZORA

MIŠLJENJE NEZAVISNOG REVIZORA

A large, semi-transparent circular logo is centered on the page. Inside the circle, the letters 'H' and 'F' are printed in a bold, dark blue, serif typeface. The 'H' and 'F' are positioned side-by-side, with the 'H' on the left and the 'F' on the right. The logo is partially obscured by a vertical line running down the center of the page. A thin, curved black line is visible on the left side of the page, passing behind the logo.

H F

KPMG d.o.o. Beograd
Kraljice Natalije 11
11000 Belgrade
Srbija

Tel.: +381 (0)11 20 50 500
Fax: +381 (0)11 20 50 550
www.kpmg.com/rs

Izveštaj nezavisnog revizora o ograničenom uveravanju

VLASNICIMA

HEMOFARM A.D., VRŠAC

Vlasnici Hemofarm a.d., Vršac („Društvo“) angažovali su nas da izrazimo ograničeno uveravanje o Izveštaj o održivom razvoju („Izveštaj“) za godinu koja se završava 31. decembra 2015. godine za Hemofarm a.d., Vršac („Izveštaj“).

Odgovornost rukovodstva

Rukovodstvo je odgovorno za pripremu i predstavljanje Izveštaja u skladu sa smernicama G4 Inicijative o Globalnom Izveštavanju (*GRI - „Global reporting Initiative“*), kao što je navedeno u odeljku Izveštaja „Principi izveštavanja“ i podacima i tvrdnjama koja su u njemu navedena. Rukovodstvo je takođe odgovorno za definisanje ciljeva Društva u pogledu rezultata i izveštavanja o održivom razvoju, uključujući identifikovanje zainteresovanih strana i materijalno značajnih pitanja, kao i za kreiranje i održavanje odgovarajućeg upravljanja učinkom i sistema interne kontrole iz kojih se generišu informacije o učinku o kojima se izveštava.

Naša odgovornost

Naša odgovornost je da izvršimo angažovanje sa izražavanjem ograničenog uveravanja i da izrazimo zaključak na osnovu našeg obavljenog posla. Obavili smo naše postupke u skladu sa Međunarodnim standardom za angažmane uveravanja (*ISAE 3000*), Angažmani uveravanja koja nisu revizija ili pregled istorijskih finansijskih informacija koje izdaje Međunarodni komitet za revizorske i računovodstvene standarde. Standard zahteva da planiramo i obavimo angažman u cilju sticanja ograničenog uveravanja da izveštaj ne sadrži materijalno značajne greške.

Firma primenjuje Međunarodni standard kontrole kvaliteta 1 i shodno tome održava sveobuhvatni sistem kontrole kvaliteta, uključujući dokumentovane politike i procedure u vezi sa etičkim zahtevima, profesionalnim standardima i važećim zakonskim i regulatornim zahtevima.

KPMG d.o.o. Beograd, a Serbian limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative (“KPMG International”), a Swiss entity.

Matični broj: 17149656
PIB: 100065593
Račun: 265-1100310000190-61

Poštovali smo zahteve nezavisnosti i ostale etičke zahteve iz Etičkog kodeksa za profesionalne računovođe izdatog od strane Odbora za međunarodne etičke standarde za računovođe (IESBA), koji se zasniva na osnovnim principima integriteta, objektivnosti, profesionalne kompetencije i dužne pažnje, kao i poverljivosti i profesionalnog ponašanja.

Obavljeni postupci

Angažovanje sa ograničenim uveravanjem u vezi sa Izveštajem o održivom poslovanju se sastoji od ispitivanja, prevashodno lica koja su zadužena za pripremu informacija prikazanih u Izveštaju, i primene analitičkih i drugih procedura za prikupljanje dokaza, u zavisnosti od potrebe. Te procedure obuhvataju:

- Ispitivanje rukovodstva radi razumevanja procesa Društva u cilju utvrđivanja materijalnih pitanja od značaja za ključne grupe zainteresovanih strana Društva.
- Razgovori sa višim rukovodstvom i relevantnim službenicima na nivou grupe kao i na nivou određenih poslovnih jedinica u vezi sa strategijom održivog razvoja i politikama za materijalna pitanja, i njihovom sprovođenju u okviru celokupnog poslovanja.
- Razgovori sa relevantnim službenicima na korporativnom nivou kao i na nivou poslovnih jedinica koji su odgovorni za pružanje informacija u vezi sa Izveštajem.
- Posete lokacijama poslovanja u Vršcu, odabranim na osnovu analize rizika, uključujući i razmatranje kako kvalitativnih tako i kvantitativnih kriterijuma.
- Upoređivanje podataka predstavljenih u Izveštaju sa odgovarajućim informacijama iz relevantnih osnovnih izvora kako bi se utvrdilo da li su sve relevantne informacije sadržane u tim osnovnim izvorima uključene u Izveštaj.
- Čitanje informacija predstavljenih u Izveštaju kako bi se utvrdilo da li je on u skladu sa našim celokupnim saznanjima i iskustvima u pogledu održivog poslovanja Društva.

Procedure koje se sprovode u angažmanu sa izražavanjem ograničenog uveravanja razlikuju se po svojoj prirodi i vremenu, i manjeg su obima nego one za angažmane sa izražavanjem razumnog uveravanja, a samim tim i nivo uveravanja dobijen iz angažmana sa ograničenim uveravanjem je znatno niži od uveravanja koja bi se dobila u slučaju sprovedenog angažmana sa razumnim uveravanjem.

Zaključak

Naš zaključak je zasnovan i zavisi od pitanja koja su izneta u ovom izveštaju.

Smatramo da su dokazi koje smo dobili dovoljni i odgovarajući da obezbede osnovu za naše zaključke.

Na osnovu obavljenih procedura i dobijenih dokaza, u skladu sa navedenim, nismo došli do saznanja koja bi ukazivala da Izveštaj o odgovornom i održivom poslovanju za godinu koja se završava 31. decembra 2015. godine za Hemofarm a.d., Vršac nije predstavljen, po svim materijalno značajnim pitanjima, u skladu sa G4 Smernicama Globalne inicijative, kao što je navedeno u odeljku „Principi izveštavanja“.

U skladu sa uslovima našeg angažovanja, ovaj nezavisni Izveštaj o ograničenom uveravanju o Izveštaju pripremljen je za Hemofarm a.d. u vezi sa izveštavanjem Hemofarm a.d. i nije za korišćenje u druge svrhe ili u bilo kom drugom kontekstu.

Beograd, 14. oktobar 2016.

KPMG d.o.o. Beograd

James Thornley
Senior Partner

HEMOFARM A.D.

Beogradski put bb, 26300 Vršac
tel.: +381 13 803 100

Poslovni centar Hemofarm A.D.
Prote Mateje 70, 11000 Beograd
tel.: +381 11 381 1200

svakodobro@hemofarm.com

www.hemofarm.com

 svako dobro - HEMOFARM

Ovaj izveštaj štampan je na papiru
proizvedenom u skladu sa odgovornim
upravljanjem šumama.

Prilikom izrade ovog Izveštaja o održivom razvoju
nije proizveden nikakav opasan otpad.*

* Štamparija Vizartis d.o.o. u procesu proizvodnje,
umesto hemijskih razvijača, koristi naprednije sertifikovane materijale,
usled čega ne generiše opasan otpad.